

КАРТА
СВІТУ

Ю НЕСЬБО

КРОВ НА СІГУ II:
ЩЕ БІЛЬШЕ КРОВІ

 FOLIO

КАРТА
СВІТУ

Ю НЕСБЬО

КРОВ НА СІГУ ІІ:
ЩЕ БІЛЬШЕ КРОВІ

Харків
«ФОЛІО»
2017

УДК 821.113.5
ББК 84(4Нор)
Н55

Серія «Карта світу»
заснована у 2010 році

Jo Nesbø
BLOOD ON SNOW II: MORE BLOOD

Переклад з норвезької
Володимира Чайковського

Художник-оформлювач
Р. В. Варламов

This translation has been published with the financial support of NORLA
Цей переклад здійснено за фінансової підтримки NORLA

ISBN 978-966-03-5083-0
(Карта світу)
ISBN 978-966-03-7924-4

Copyright © Jo Nesbø, 2015
Published by agreement
with Salomonsson Agency
© В. Б. Чайковський,
переклад українською, 2017
© Р. В. Варламов, художнє
оформлення, 2017
© Видавництво «Фоліо»,
марка серії, 2010

Розділ 1

З чого почати цю оповідку?

Я охоче почав би з того, що започаткувало всі події. Але мені не дуже відомо, де їхній початок. Так само, як будь-хто в цьому світі, я небагато знаю про істинні причинно-наслідкові зв'язки у своєму житті.

Може, почати з того, як я усвідомив, що у футболі я серед однокласників аж на четвертому місці? Чи з того, як Бассе, мій дід, показав мені малюнки — свої власні малюнки собору Саграда Фамілья? Чи з того, як я вперше затягнувся цигаркою і вперше послухав пісню групи «Grateful Dead»? Чи з того, як я прочитав Канта в університеті та вирішив, буцімто зрозумів його? Чи з того, як я продав першу дозу анаші? Чи з того, як поцілував Боббі, що насправді була дівчиною, чи коли вперше побачив мале, зморщене і нестерпно верескливе створіння, якому судилося потім називатись Анною? Чи, може,

з того, як я сидів у смердючій підсобці у Рибалки, а він розповідав, яких він воліє від мене справ? Я не знаю. Ми приробляємо до своєї історії голову та хвіст, щоби вона виповнилася логікою і наше життя набрало сенсу.

Отже, чому б мені не почати просто тут, посеред усієї плутанини — у тому місці і в той час, коли доля зробила паузу, щоб віддихатися. На якусь мить мені здалося, що я в путі, а водночас — у кінцевому пункті.

Я вийшов з автобуса серед гупої ночі. Примружився на сонце. Воно визирало з-поза острова в морі на півночі. Руде і летаргічне. Достоту як я. За сонцем знову море. А там, іще далі, Північний полюс. Можливо, це те місце, де вони не відшукують мене.

Я роззирнувся довкола. З трьох інших сторін світу до мене спускалися положисті схили. Червоно-зелений верес, каміння, нечисленні скупчення приземкуватих берізок. На сході кам'яниста земля переходила у море плавно, а на південному заході берег над водою наче ножем обтяли. На висоті близько ста метрів над морською гладінню розкинулося відкрите плато, що тяглось у глиб суходолу. Фіннмарк. Тут, як казав мій дід, уривається небокрай¹.

---

¹ Фюльке Фіннмарк повністю розташований за Полярним колом, між Фінляндією та Мурманською областю Росії (*тут і далі — прим. перекладача*).

Густо встелена гравієм дорога вела до селища. Серед поставлених щільно один до одного низеньких будиноків вирізнялася єдиним вертикальним елементом церковна дзвіниця. Коли я ще тільки прокинувся в автобусі, ми саме проїжджали дороговказ із назвою «Косунд» неподалік від дерев'яної пристані. Тож я подумав: «Чом би й ні?» і смикнув шнурок над вікном, подавши водієві знак на вимогу зупинки.

Я надів піджак, узяв свій шкіряний кофр і рушив до селища. Пістолет у кишені піджака, у такт ході, бив мене точнісінько у тазову кістку — я завжди був надміру худорлявим. Я зупинився і спустив нижче пояс-гаманець під сорочкою, щоби він пом'якшував удари.

На небі ні хмаринки, а повітря було таким ясним, що мені здавалося, буцімто я бачу нескінченно далеко. Скільки сягає око принаймні. Фінмаркське плоскогір'я, наскільки мені відомо, вважається мальовничим. Дідько його зна, чому. Схоже, так заведено говорити про непривітні місцини: люди у такий спосіб показують свою вищість — так само як хизуються своїм смаком до незрозумілої музики чи мудрової літератури. Я сам так поводився. Я вважав, що тим урівноважу бодай деякі свої вади. Або ж таке увявлення має втішити небагатьох, кому випало тут мешкати: «Ой, тут така краса!» Бо яка

насправді краса може ховатися в одноманітному вбогому ландшафті? Це Марс. Червона пустеля. Безживна і моторозна. Ідеальна, втім, схованка. Хотілось би сподіватися.

Гілки дерев при дорозі здригнулися, і якийсь чолов'яга, перестрибнувши канаву, вискочив на шлях. Моя рука мимоволі стягнула в кишеню, по пістолет, але я вчасно стримався. Цей тип — не один із них. Цей на вигляд був достоту джокер, що вивалився з карткової колоди.

— Вечір добрий! — гукнув чолов'яга.

Він подибавав у мій бік, перевальцем, на своїх ногах — таких кривих, що у просвіт між ними я бачив усю дорогу, що вела до селища. Коли він підійшов ближче, я зрозумів, що на голові у нього ковпак не джокера, а саамський національний: синьо-червоний із жовтим та без балабончиків. Узутий він був у світлі шкіряні чоботи, а з його синьої парки, залатаної в кількох місцях чорною липкою стрічкою, крізь дірки вилазив наповнювач, більше схожий на ізоляційну вату, ніж на пух.

— Пробачай, якщо я питаю, — почав він, — але хто ти будеш?

Чолов'яга був принаймні на дві голови нижчий од мене. Широке пласке обличчя, губа від вуха до вуха, розкосі очі, як у азіата. Якби зібрати водно всі стерео-

типні увявлення мешканців норвезької столиці про мешканців саамської провінції, вийшов би портрет мого стрічного.

— Я з автобуса, пасажир, — відповів я.

— Це я бачив. Мене звати Маттіс.

— Маттіс... — повторив я спроквола, виграючи зайві секунди для пошуку відповіді на його неминуче наступне запитання.

— А тебе як?

— Ульф, — сказав я.

Ім'я нітрохи не гірше за будь-яке інше.

— А що тобі треба в Косунді?

— У гості приїхав, — кивнув я у бік селища.

— У гості до кого?

Я зітнув плечима:

— Ні до кого конкретно.

— То ти з природоохоронного відділу чи проповідник?

Не знаючи, на що схожі працівники природоохоронного відділу, я заперечно похитав головою і провів рукою по своєму довгому, як у хіпі, волоссю. Мабуть, варто підстригтися. Не мозолитиму їм тут очі.

— Пробачай, якщо я питаю, — знову завів він своєї. — То хто ти є?

— Мисливець, — сказав я.

Ймовірно, мене схилила до такої відповіді згадка про охорону природи. Зрештою, у моєму твердженні було стільки ж правди, скільки й брехні.

— Он як, Ульфе? То ти у нас полюватимеш?

— Тут наче гарні місця для полювання.

— Так, але ти приїхав за тиждень до відкриття сезону. Полювання тільки з п'ятнадцятого серпня.

— Тут є готель?

Саам розреготався. Тоді відхаркнув і виплюнув коричневу грудку — сподіваюсь, який-небудь нюхальний чи жувальний тютюн. Грудка гучно лягнулася на землю.

— А пансіонат? — зробив я припущення.

Він заперечно похитав головою.

— Кемпінг? Кімнати в оренду?

На телеграфному стовпі позаду нього був наліплений постер якогось танцювального гурту, що мав виступати в Алті. Отже, головне місто не так далеко звідси. Можливо, мені варто доїхати автобусом аж до Алти.

— А як щодо тебе, Маттісе? — запитав я, прибивши комара, який вкусив мене у лоб. — Я не зможу зняти у тебе ліжко бодай на одну ніч?

— Ліжком я палив грубу навесні. Травень цього року був холодний.

— Матрац? Перина?

— Матрац?

Він змахнув рукою у бік порослої вересом долини.

— Дякую, але я полюблюю, коли є стеля і стіни. Спробую знайти порожню собачу будку. На добраніч.

І я попрямував далі дорогою до селища.

— Єдина собача будка в Косунді отам! — гукнув Маттіс, наче скривджено, аж голос йому затремтів.

Я обернувся. Він показував пальцем на будівлю, що стояла трохи осібно.

— Церква?

Він кивнув.

— Вона відчинена вдень і вночі?

Маттіс схилив голову набік.

— Знаєш, чому в Косунді ніхто нічого не краде? Бо, крім оленів, нема чого красти.

Опецькуватий чолов'яга напрочуд граційно перестрибнув канаву і почвалав крізь зарості вересу на захід. Я орієнтувався за сонцем, що стояло на півночі, і за церковною дзвіницею, бо, за твердженням мого діда, по всьому світі дзвіниці зводять на захід від церкви. Я долонею прикрив очі від світла і подивився на пустку, що простяглася перед Маттісом. Куди, в біса, він іде?

Можливо, через те, що сонце світило попри опівнічну годину і стояла бездиханна тиша, у селищі відчува-

лась якась химерна занедбаність. Будинки здавалися зведеними нашвидкуруч — недбало та без любові. Не так, щоб вони мали не досить міцний вигляд, але справляли враження скорше сховища, ніж домівки. Практичні. Вони не потребують особливого догляду, але надійно захищають від негоди. Роздовбані машини без номерів стояли по деяких садках, що були насправді не садками, а лише обгородженими ділянками, порослими вересом та берізками. Дитячі коляски, але жодних іграшок. Тільки у небагатьох будинках вікна були запнуті фіранками або мали жалюзі. У решті голі шибки відбивали сонце, не дозволяючи зазирнути всередину. Як темні окуляри, що їх люди надівають, аби їм не зазирали в душу.

Церква, як обіцяно, виявилася не замкненою, хоча двері набрякли і відчинилися не так легко, як в інших церквах, у які мені досі випадало заходити. Центральний неф — тісний і вбого декорований — приваблював саме своєю простотою. Опівнічне сонце висвітлювало вітражі, а змучений Ісус висів на звичному хресті над вітварем, перед триптихом із Дівою Марією в осередді та з Давидом, Голіафом і немовлям Ісусом по боках.

За вітварем я виявив двері до ризниці. Попорпавшись у шафках, надібав дві рясні і відро зі шваброю, але

вина для причастя не трапилося — тільки упаковки облаток із етикеткою «Пекарня Ульсена». Я поклав у рот чотири чи п'ять прісних кружалець і став жувати. Це виявилось все одно, що напхати рот промокальним папером: вони розбухнули, увібравши всю слину до сухого, і, зрештою, я виплюнув цю жуйку на газету «Фіннмарк дагблат», що лежала на столі. З газети я дізнався, що то було 8 серпня 1978 р. (якщо, звісно, переді мною лежало свіже число) і що протести проти будівництва гідроелектростанції на річці Алта набирають сили, побачив, який на вигляд губернатор Арнульф Ульсен, утішився з того, що фюльке Фіннмарк, як єдиний район Норвегії, що має кордон з Радянським Союзом, відчувається трохи безпечніше, відколи померла шпигунка Гунвор Галтунг Ховік¹, а також дізнався, що погода тут здебільшого ліпша, ніж в Осло.

---

¹ «Агент Грета», яку російські історики розвідки досі зображають ідейною прихильницею Радянської Росії, Г. Г. Ховік насправді зрадила свою батьківщину заради порятунку коханого, Володимира Козлова, з яким познайомилася в часи війни, як з військовополоненим: радянські спецслужби погрожували заборонити його в сибірські табори, якщо Гунвор відмовиться «співпрацювати». Її, ймовірно, виказав у 1977 р. Олег Гордієвський; Ховік затримали, вона зізналась і померла від інфаркту, не дочекавшись суду. Кнут Е. Йенсен зняв про ці події фільм «Крижаний цілунок» (2008) за книжкою Альфа Р. Якобсена.

На кам'яній підлозі в ризниці спати було б надто твердо, а церковні лави надміру вузькі, тому я влаштувався у вівтарі, підмостивши під себе рясю. Піджак я повісив на вівтарну огорожу, шкіряний кофр поклав собі під голову. Щось крапнуло мені на обличчя, я витер рідину долонею і подивився на кінчики пальців. Вони були іржавого кольору.

Я подивився вгору, на розіп'ятого, що висів просто наді мною. Тоді здогадався, що рідина, ймовірно, капає зі стелі. З дір'явої покрівлі просочується волога, забарвлена червоною глиною або іржею. Я перевернувся, щоб не лежати на травмованому плечі, і з головою накрився рясю, ховаючись від сонця. Заплющив очі.

Отак. Ні про що не думати. Вимкнути свідомість.
Замкнутись.

Я стягнув рясю з голови, жадібно вдихаючи повітря.
Холера!

Я лежав і витрищався у стелю. Після похорону, коли мене стало мучити безсоння, я почав приймати валіум. Не знаю, чи слід вважати це залежністю, але без нього мені тепер складно заснути. Єдиний спосіб — це втомитися до знемоги.

Я знову натягнув рясю на голову і заплющив очі. Сімдесят годин неперервної втечі. Тисяча вісімсот кіло-

метрів путі. Дві-три години сну у кріслах поїздів і автобусів. Я маю бути цілковито вичерпаним.

Тепер — подумати про щось приємне.

Я спробував пригадати, як усе було раніше. І ще раніше, ніж раніше. Не допомогло. Натомість почали вилазити інші спогади. Чоловік у білому. Запах риби. Чорне дуло пістолета. Брязкіт розбитої шибки, падіння. Я відігнав від себе ці спогади і витягнув руку, шепочучи її ім'я.

І тоді вона нарешті прийшла.

Я прокинувся. Я лежав нерухомо.

Щось мене поторгало. Точніше, хтось. Обережно — не так, щоб розбудити, а лише для того, щоб перекона-тися, чи є хтось під рясюю.

Я зосередився, намагаючись дихати рівно. Ймовірно, я ще маю шанс, якщо вони не помітили, що я не сплю.

Я сягнув рукою до стегна і аж тут усвідомив, що пістолет — у піджаку, який я повісив на огорожу віттаря.

Як на професіонала, доволі нездарно.

Розділ 2

Я володів собою, дихав рівно і спокійно, відчуваючи, як мій пульс повертається до нормального ритму. Тіло зрозуміло те, до чого ще не дійшов розум: якби це були вони, то не стали б мене обмацувати, а просто скинули б із мене рясу і, переконавшись, що я той, хто їм потрібен, пропекли б мене, як переперчену баранину на грилі.

Я обережно стягнув рясу зі свого обличчя.

Лице, що дивилося на мене згори, було веснянкуватим, кирпатим, із пластиром на лобі та руськими віями навколо незвичайно синіх очей. Довершувала цей образ густа руда чуприна. Скільки йому може бути років? Дев'ять? Тринадцять? Не маю уявлення — на дітях я геть не знаюся.

— Тут не можна спати.

Я роззирнувся. Схоже, він тут сам.

— Чому так? — хрипкувато запитав я.

— Бо моя мама тут митиме.

Я звівся на ноги, згорнув рясу, зняв з огорожі піджак, одразу відчувши, що пістолет на місці, в кишені. Коли я став надівати, ліве плече різонув гострий біль.

— Ти з півдня? — поцікавився хлопчик.

— Залежить від того, що ти називаєш півднем.

— Те, що на південь звідси.

— Звідси все буває тільки на південь.

Хлопчик схилив голову набік.

— Мене звати Кнут. Мені десять років. А тебе як звати?

Я вже ладен був бовкнути абищо, аж згадав, як я представився вчора.

— Я Ульф.

— Ульфе, скільки тобі років?

— Багацько, — відповів я, розминаючи затерплу шию.

— Значить, за тридцять?

Двері до ризниці відчинилися. Я обернувся. На порозі постала жінка — вона зупинилася там і витріщилась на мене. Найперше мені спало на думку, що вона замолода як на прибиральницю. І що вона міцна на вигляд. У неї виразно проступали жили на передпліччях і на долоні руки, в якій вона тримала відро, по вінця напов-

nene водою. Вона мала широкі плечі й тонку талію. Ноги приховувала старомодна чорна плісірована спідниця. Також мені кинулося в очі її волосся — прихоплене простою шпилькою, довге і чорне, воно аж блищало у світлі, що падало з високих вікон.

Жінка рушила у мій бік, стукаючи підборами стоптаних черевиків. Коли вона наблизилась, я побачив на її гарної форми роті згоїну від операції зі зшивання заячої губи. Яскраво-блакитний колір її очей видавався майже неприродним для смаглявої чорнявки.

— Доброго ранку, — привіталася вона.

— Доброго ранку. Я приїхав нічним автобусом і не мав, куди...

— Дарма, — сказала вона. — У нас двері для всіх відчинені.

В її голосі не чути було теплоти, однаке вона поставила відро зі шваброю і простягнула мені руку.

— Ульф, — сказав я, тягнучи свою правицю для рукостискання.

— Рясу, — сказала вона, відмахуючись від мого жесту.

Я подивився на згорток, що тримав у лівій руці.

— Я не знайшов ковдри... — спробував я виправдатись, повертаючи їй рясу.

— ...ані їжі, крім наших облаток для причастя, — докинула вона, розгортаючи й уважно оглядаючи важке біле вбрання.

— Пробач! Я, звісна річ, сплачу за...

— Нехай буде тобі на здоров'я, хоч би й не з причастям та без благословення. Але іншим разом не плюй, будь ласка, на нашого губернатора.

Не впевнений, чи я побачив посмішку, але шрам на її верхній губі ворухнувся. Не кажучи більше ні слова, жінка розвернулася і пішла назад до ризниці.

Я взяв свій кофр і переступив через вітварну огорожу.

— Куди ти йдеш? — запитав хлопчик.

— На вулицю.

— Чого?

— Чого? Бо я тут не мешкаю.

— Мама не така сердита, як здається.

— Перекажуй їй вітання.

— Від кого? — озвалася жінка.

Вона знову поверталася до вітваря.

— Від Ульфа.

Я вже почав звикати до цього імені.

— Ульфе, а що тобі знадобилося тут, у Косунді?

Вона викрутила мокру ганчірку над відром.

— Полювання.

Я подумав, що у маленькому селищі варто триматися однієї версії.

Жінка накрутила ганчірку на поперечку швабри.

— На кого?

— На куріпок, — ляпнув я навмання.

Чи водяться куріпки так далеко на півночі?

— І на все, зрештою, в чіїх жилах пульсує кров, — додав я відтак.

— Цьогоріч обмаль мишей і лемінгів, — сказала вона.

Я посміхнувся:

— Нехай. Насправді я подумував про дещо більшу дичину.

Вона ворухнула бровою.

— Насправді я мала на увазі, що цього року мало куріпок.

Запала коротка мовчанка, яку порушив Кнут:

— Коли хижакам бракує мишей і лемінгів, вони беруться до куріпчиних яєць.

— То он воно що, — кивнув я і відчув, як по моїй спині потік піт; мені слід було би помитися, випрати сорочку і пояс для грошей. Та й піджак вимагав прання. — Мені здається, я знайду, чого настріляти. Проблема в тому, що я приїхав завчасно. Мисливський сезон

почнетесь аж наступного тижня. Я просто думав трохи пристрілятися поки там що.

Я сподівався, що вчорашній саам не збрехав щодо відкриття полювання.

— Про сезони ваші я не знаю, — сказала жінка, протираючи місце, де я лежав, так завзято, що швабра аж рипіла у неї в руках. — То ви, городяни з півдня, вирішуйте, коли сезон. А ми полюємо, коли є така потреба. А нема потреби — не полюємо.

— Коли вже зайшла мова про потреби, — перевів я розмову на інше, — не підкажеш, де у селищі я міг би зупинитись?

Вона припинила миття та обперлася на швабру:

— Постукай у будь-які двері, і тобі знайдуть ліжко.

— У будь-які?

— Гадаю, так. Хоча, звісно, зараз мало кого застанеш удома.

— Ясна річ, — подивився я на Кнута. — Літні канікули?

Вона посміхнулась і похитала головою:

— Літній випас. Усі, хто має оленів, ночують по наметах і автопричепках на пасовищах уздовж узбережжя. Дехто в морі — виловлюють сайду. А решта поїхали на ярмарок у Каутокейно.

— Зрозумів. А немає шансу орендувати ліжко у твоєму домі?

Побачивши її вагання, я квапливо додав:

— Я гарно заплачу. Дуже гарно.

— Тут ніхто не візьме з тебе зайвої платні. Але мого чоловіка цими днями немає вдома, тож це було б негоже.

Негоже? Я подивився на її спідницю. На довге волосся.

— Зрозумів. А знаєш яку-небудь місцину, щоб не дуже... в осередді? Щоб тиша і спокій. І щоби з гарним краєвидом.

Насправді я мав на думці — де мене ніхто не заскочить зненацька.

— Гм... — схилила вона голову набік. — Якщо ти думаєш полювати, міг би оселитись у мисливській хатині. Вона для загального користування. Стоїть оддалік села; тіснувата і похила, одначе тишу і спокій ти там точно матимеш. А краєвид на всі боки — то вже гарантовано.

— На позір, досконало.

— Кнут покаже тобі дорогу.

— Дарма. Навіщо йому? Я напевне й сам би міг...

— Ні! — перервав мене Кнут. — Можна я проведу? Прошу!

Я знову подивився на нього. Літні канікули. Всі роз'їхалися. Хлопець нудиться з матір'ю в церкві. А тут щось нарешті відбувається.

— Згода, — кивнув я. — То що, ходімо?

— Так!

— А мені оце, знаєш, цікаво, — зауважила його чорнява мати, ополіскуючи ганчірку у відрі. — З чого ти наміряєшся стріляти? У твоїй валізі рушниця не вмістилась би.

Я подивився на свій кофр і, вимірявши його поглядом, погодився з жінкою.

— Я забув її в поїзді, — відповів я їй. — Я їм подзвонив, вони пообіцяли передати рушницю автобусом за два-три дні.

— Але ж тобі треба з чогось пристрілюватися, — посміхнулася вона, — доки почнеться сезон.

— То я....

— Я позичу тобі чоловіків дробовик. Зачекайте на мене вдвох на вулиці, я скоро закінчу.

Дробовик? Холера! Чом би й ні? Оскільки жодна з її реплік не передбачала моєї згоди чи незгоди, я просто кивнув головою і пішов до дверей. Позаду я почув швидке дихання і трохи пригальмував. Хлопчик наступив мені на п'яти.

— Ульфе...

— Що?

— Ти анекдоти знаєш?

Я сидів під південною стіною церкви і курив. Я сам не знаю, навіщо я курю. Бо залежності у мене немає. Я маю на увазі, моя кров не вимагає нікотину. Анітрохи. Тут щось інше, пов'язане з процесом як таким. Він мене заспокоює. Я міг би з тим самим успіхом курити сіно. То хіба це ніотинова залежність? Ні, впевнений, що ні. Можливо, я алкоголік, але щодо цього я теж не впевнений. Так, мені приємно бувати напідпитку, подобається п'яне збудження. І мені подобається приймати валіум. Чи, якщо точніше, мені не подобається не приймати валіуму. Саме тому я відчував, що це — єдиний наркотик, від якого мені треба рішуче відмовитись.

Анашу я почав продавати здебільшого заради того, щоб мати кошти на власну в ній потребу. В тому полягала проста логіка: купуєш таку кількість у грамах, щоби сторгуватися за ціною дрібного опту, продаєш частину дрібними дозами, але вже дорожче, і — гульк! — маєш свою дозу на дурняк. Звідси шлях до перетворення на справжнього наркодилера доволі короткий. Довгою була дорога до першого продажу. Довгою, звивистою, з кількома розвилками, на яких мені варто було повернути в

інший бік. Та, кінець кінцем, я таки став посеред Палацового парку, зі стислою характеристикою свого товару: «Косячок?» — бубонів я до перехожих, які видавалися мені достатньо волохатими чи відповідно вбраними. На все буває найтяжче зважитись уперше. Тож коли стрижений під їжака хлопець у синій сорочці зупинився і попросив два грами, я запанікував і втік.

Я знав, що той чувак не був перевдягненим шпигом. Поліційні агенти відрощують довге волосся та вдягаються, як блазні. Я злякався, що він — один із людей Рибалки. Згодом, однак, я зрозумів, що Рибалці немає діла до дрібного лушпиння на зразок мене. Головне — не підніматися вище дрібного опту і не лізти на його ринок амфетамінів і героїну. Бо Гофман поліз був. І для Гофмана це скінчилося кепсько. Немає більше Гофмана.

Я влучно кинув недопалок у прогалину між каменями.

Тобі призначено певний час: коли догориш до фільтра, настає твій кінець. Одначе суть у тому, щоб таки ж догоріти до фільтра, не згаснути завчасно. Зрештою, може, не в цьому найбільш глибинна суть, але саме таку я собі визначив тоді мету. Щиро кажучи, мені начхати було на суть. А чимало днів траплялося після похорону, коли я навіть щодо своєї мети не був надто впевнений.

Я склепив повіки й зосередився на сонячному теплі, яке відчував на своїй шкірі. На насолоді. Гедон. Грецький бог. Або ідол, як кажуть тут, на охрещених землях. Доволі нахабства треба мати, щоб називати ідолами усіх богів, яких не ти сам вигadaв. «Бога, крім Мене, не будеш ти знати»¹. Типовий наказ будь-якого диктатора своїм підданим. Кумедно, що християни самі цього не здатні усвідомити, не розгледіли механізмів самовідроджувальності й самодостатності, завдяки яким такі забобони змогли перетривати дві тисячі років, упродовж яких ключ до спасіння призначався лише тим, кому пощастило народитись у цей короткий відтинок часу, одну мить в історії людства, і саме на тій крихітній ділянці земної кулі, де пролунали заповіді та де хтось зумів сформулювати характеристики товару: «Рай?».

Тепло зникло. На сонце набігла хмара.

— Це бабуся.

Я розплющив очі. То не хмара була. Сонце створювало ореол навколо рудої голови Кнута. Невже та чорнявка справді його бабуся?

— Перепрошую?

---

¹ Книга пророка Осії 13:4 (у перекладі І. Огієнка): «А Я Господь, Бог твій від краю єгипетського, і Бога, крім Мене, не будеш ти знати, і крім Мене немає Спасителя».

Він показав рукою:

— У могилі, в яку ти стрельнув недопалком.

Я подивився в той бік, куди він показував. З прогалу між чорними каменями — насправді невеличкого квітника — піднімався тоненький синій димок.

— Вибач. Я цілився на стежку.

Він схрестив руки на грудях:

— Он як? То як ти поцілиш куріпку, якщо мимо стежки у метрі від себе промахуєшся?

— Влучне запитання.

— А згадав який-небудь анекдот?

— Ні, я ж тобі казав, на це може знадобитися час.

— То вже минуло... — він глянув на годинник, якого не мав, — двадцять п'ять хвилин.

Стільки ще й близько не минуло. Мені спало на думку, що шлях до мисливської хатини може виявитись довгеньким.

— Кнуте! Дай людині спокій, — озвалась до нього мати.

Вона вийшла з церкви і прямувала до воріт.

Я підвівся і рушив за нею. Вона швидко переступала ногами, і її хода нагадала мені лебедя. Гравійна доріжка, що бігла повз церкву, вела до скупчення будиночків, яке, власне, й утворювало Косунд. Тиша видавалася майже

тривожною. Крім цих двох і вчорашнього саама, я досі не бачив інших людей.

— Чому майже ні в кого на вікнах немає фіранок? — запитав я.

— Тому що Лестадіус учить нас впускати світло Боже у свої оселі, — відповіла вона.

— Лестадіус?

— Ларс Леві Лестадіус. Ти не знайомий з його вченням?

Я заперечно похитав головою. Здається, я щось читав про шведського священика минулого століття, який боровся з розпустою серед місцевих мешканців, але я ніяк не міг претендувати на знайомство з його вченням. До того ж, я гадав, ті старомодні вчення давно пішли за водою.

— Ти не лестадіанець? — здивувався хлопчик. — Тоді ти горітимеш у пеклі.

— Кнуте!

— Але ж так дідусь каже! А він знає, він мандрував із проповідями по всьому Фіннмарку і Північному Тромсе!

— Дідусь іще каже, що не слід кричати про свою віру на кожному розі, — дорікнула йому мати, кинувши на мене співчутливий погляд. — Кнут буває надміру ревним. Ти сам звідки, з Осло?

— Від народження там мешкаю.

— Родина?

Я заперечливо похитав головою.

— Точно?

— Що?

Вона посміхнулася:

— Ти вагаєшся. Либонь, розлучений?

— Тоді неодмінно горітимеш! — вигукнув Кнут і поворушив пальцями, зображуючи, як я зрозумів, пекельне полум'я.

— Не розлучений, — сказав я.

Я помітив, як вона знову глянула на мене краєм ока.

— Самотній мисливець далеко від дому, он воно як.

А чим на життя заробляєш?

— Я експедитор¹, — відповів я і, відчувши якийсь рух над головою, зиркнув угору і встиг помітити у вікні якогось чоловіка, перш ніж той запнув фіранку. — Але саме пішов з роботи. Шукатиму що-небудь нове.

— Що-небудь нове, — повторила вона голосом, у якому мені вчулося зітхання.

---

¹ Автор вдається до гри слів, яку складно відтворити українською; за назвою мирного ремесла — експедитор — норвезький читач може відчутися натяк на справжню професію персонажа: на жаргоні експедитор — це кілер, той, хто, відправляє людей на той світ.

— А ти, значить, прибиральниця? — запитав я, здебільшого, аби щось сказати.

— Мама також дзвонар і церковний служка, — втрутився Кнут. — Дідусь каже, вона могла би також стати вікарієм. Якби була чоловіком, ясна річ.

— То хіба не ухвалили закон про жінок-священиків?

Вона розсміялася:

— Жінка-священик у Косунді?

Кнут знову показав пальцями пекельне полум'я.

— Ми прийшли.

Вона повернула до будиночка з голими — без фіранок — вікнами.

У під'їзній алеї, на бетонних хвилерізах стояв легковик «вольво» без коліс, а поруч із ним — візок, у якому лежали два іржавих колісних диски.

— Це татова машина, — пояснив Кнут. — А онде мамина, — показав він на «фольксваген-жучок» у напівмороці відчиненого гаража.

Ми увійшли в незамкнений будинок, і вона провела мене у вітальню, а сама пішла по обіцяний дробовик. Ми з Кнутом лишилися стояти. Вбого обставлена кімната була чисто прибрана й охайна. Міцні присадкуваті меблі. Ні телевізора, ні програвача, жодних кімнатних рослин. На стіні лише Ісус з ягням на руках і весільна світлина.

Я підійшов ближче. Поза сумнівом, на світліні була вона. Гарненька, майже красуня у весільній білій сукні. Поруч із нею — високий плечистий молодий. Його усміхнене, але непроникне обличчя якимсь чином змусило мене пригадати чоловіка, якого я нещодавно побачив мигцем у чужому вікні.

— Ульфе, іди сюди!

Я рушив коридором на її голос і увійшов у щось на кшталт майстерні. Його майстерні. Верстак з іржавими автомобільними запчастинами, поламані дитячі іграшки, що, схоже, віддавна тут лежали, так само як інші незавершені проекти.

Вона витягла коробку із набоями і показала на дробовик, що висів поруч із гвинтівкою на кілочках так високо на стіні, що жінка сама не дотяглась би. Я подумав, що вона спершу завела мене у вітальню, щоби трохи прибрати в цьому приміщенні. Я мимоволі роззирнувся, шукаючи поглядом порожні пляшки, бо відчув виразний дух сивухи і тютюну.

— А до гвинтівки набої маєш? — запитав я.

— Звісна річ, — відповіла вона. — Одначе ти ніби куріпок думав стріляти?

— З гвинтівкою полювати цікавіше, — відказав я, тягнувшись по зброю.

Я націлив гвинтівку на вікно. Фіранки в сусідньому будинку ворухнулися.

— До того ж не хочеться гарну дичину дробом нашпиговувати. Як вона заряджається?

Перш ніж показати, вона уважно подивилася на мене, явно зважуючи, чи я серйозно кажу, чи жартую. З огляду на мій фах можна припустити, що я неабияк знаюся на зброї, а насправді я знайомий заледве з двома-трьома моделями пістолетів. Вона вклала магазин, показала, як він заряджається, і пояснила, що гвинтівка — напівавтоматична, тому, згідно з законом, на полюванні в магазині має бути не більше трьох набоїв, плюс один у патроннику.

— Безперечно, — погодився я, заряджаючи, як вона показала.

У зброї мені подобається звук гарно змащеного металевого механізму, точність інженерного мистецтва. Тільки це.

— Ось іще може стати у пригоді, — сказала вона.

Я обернувся. Вона простягла мені військовий бінокль. Радянська модель Б-8. Мій дід свого часу роздобув собі такий, щоби вивчати деталі церковних фасадів. Він розповідав мені, що до війни найкращу оптику виробляли у Німеччині, тож росіяни, окупувавши східну

частину Німеччини, насамперед викрали німецькі промислові таємниці та обладнання і почали робити дешеві, але збіса якісні копії німецької оптики. Господь знає, як Б-8 опинився у цьому закутні. Я поклав гвинтівку і подивився в бінокль на будинок, де вигулькувало обличчя. Зараз там нікого не було.

— Я, звісно, сплачу за оренду.

— Дай спокій! — пирхнула вона, прибравши набої до дробовика і ставлячи переді мною короб набоїв до гвинтівки. — Але, гадаю, Уго не заперечуватиме, щоби ти сплатив за вистріляні набої.

— Де він зараз?

Моє запитання виявилось недоречним, судячи з того, як жінка насупилася.

— Рибалить, — лаконічно відказала вона. — Ти маєш якусь їжу та питво?

Я похитав головою. Я про це навіть не подумав. Чи я взагалі щось їв од самісінького від'їзду з Осло?

— Я можу загорнути тобі з собою сандвічів, а решту до купиш у крамничці Пірйо. Кнут тобі покаже.

Ми вийшли на ганок. Вона подивилася на годинник. Ймовірно, хотіла переконатися, що я пробув у неї недовго і сусіди не матимуть підстав пліткувати. Кнут гасав по двору, наче щеня в очікуванні прогулянки.

— До мисливської хатини йти з півгодини, чи пак до години, — сказала вона, — залежно від того, який ти швидкий.

— Гм. Я не знаю точно, коли прибуде моє рушниця.

— Я не поспішаю. Уго на полювання вибирається не часто.

Я кивнув, відрегулював ремінь на гвинтівці й повісив її на плече. На здорове плече. Скинув оком на село. Треба було вигадати, що сказати на прощання. Вона схилила голову набік, точнісінько як її син, і прибрала пасмо волосся з чола.

— Не надто гарна, як на твій смак, га?

Я напевне збентежився, бо вона засміялась, і на її високі вилиці набіг рум'янець.

— Наша місцина, я маю на увазі, Косунд. Це через будинки. Колись вони були гарні. До війни. Та коли у тисяча дев'ятсот сорок п'ятому прийшли росіяни, то німці, тікаючи, геть усе попалили. Усе, крім церкви.

— Тактика випаленої землі.

— Людям треба десь мешкати. Тому будували наспіх. Про зовнішній вигляд ніхто не дбав.

— Нормальний вигляд, — збрехав я.

— Облиш, — розсміялася вона. — Будинки потворні, але не люди, які в них мешкають.

Я подивився на її шрам.

— Вірю. Та нам час іти. Дякую тобі.

Я простягнув їй руку. Цього разу вона її потиснула. Її долоня була твердою і теплою, як нагрітий сонцем гладенький камінь.

— З Богом.

Я подивився їй в обличчя. Вираз його був щирим.

Крамничка розташувалась у підвалі одного з будинків. Там панував морок, і господиня вигулькнула з темряви, аж коли Кнут гукнув її втретє. Пірйо виявилася закутаною в хустку опасистою тіткою.

— *Юмалан терве!* — привіталася вона різким фальцетом.

— Перепрошую? — не второпав я.

Вона повернулась у бік Кнута.

— «Господь благословен!» — переклав той. — Пірйо балакає тільки фінською, але знає, як називається по-норвезьки весь її крам.

Продукти було виставлено на полицях за прилавком, і Пірйо викладала переді мною те, що я замовляв. Консервовані котлети з оленини, консервовані рибні тюфтелі, ковбаса, сир, хліб із цільного борошна.

Пірйо напевне підраховувала подумки, бо, коли я закінчив, вона одразу написала на папірці та показала

мені загальну суму. Я схаменувся: мені слід було витягти кілька банкнот із пояса-гаманця ще до того, як ми зайшли в крамницю. Я не мав наміру всім показувати, що я тут розгулюю з чималими грошима — десь так сто тринадцять тисяч крон, тож, повернувшись спиною до Пірйо та Кнута, відступив до муру і розстібнув два нижні гудзики на сорочці.

— Ульфе, тут не можна дзюрити, — озвався до мене Кнут.

Я мовчки озирнувся на нього.

— Я пожартував, — засміявся він.

Пірйо на мигах показала, що не має здачі зі стокротнової купюри, яку я їй подав.

— Пусте, — сказав я. — Візьми собі на чай.

Вона щось відказала своєю жорсткою незрозумілою мовою.

— Вона каже, ти зможеш узяти на решту інші продукти, коли прийдеш удруге, — переклав Кнут.

— Тоді їй, мабуть, варто записати.

— Вона запам'ятає, — сказав Кнут. — Ходімо.

Кнут, пританцьовуючи, йшов ліською стежкою переді мною. Верес шмагав мене по холошах штанів, навколо наших голів дзижчали комарі. Тундра.

— Ульфе...

— Що?

— Чому в тебе таке довге волосся?

— Бо його ніхто не підстриг.

— А-а...

За двадцять секунд:

— Ульфе...

— Га?

— Ти *геть* не знаєш фінської?

— Ні.

— А саамську знаєш?

— Ні слова.

— Тільки норвезьку?

— І англійську.

— А в Осло багато англійців?

Я примружився на сонце. Якщо зараз полудень, значить, ми йдемо чітко на захід.

— Не дуже, — відповів я хлопцеві. — Але це — міжнародна мова.

— Еге, міжнародна. Дідусь теж так каже. Він каже, норвезька — це мова розуму, а саамська — мова серця. А фінська — це священна мова.

— Либонь, знає, коли так говорить...

— Ульфе...

— Що?

— Я знаю один анекдот.

— Гарзд.

Він зупинився, чекаючи мене, а тоді рушив просто крізь зарості вересу, поруч зі мною:

— Що це таке «ходить і ходить, а до дверей не доходить»?

— Це хіба не загадка?

— Сказати відгадку?

— Так, мабуть, муситимеш сказати.

Хлопчик подивився на мене, затуляючись долонею від сонця.

— Ульфе, ти брешеш.

— Перепрошую?

— Ти сам знаєш відповідь!

— Невже?

— До цієї загадки відгадку знають усі. Чого ви завжди брешете? Ви всі будете...

— ...горіти у пеклі?

— Так!

— А «ви всі» — це хто?

— Тато. І дядько Уве. І мама.

— Он як? А твоя мама про що бреше?

— Вона каже, я не повинен боятися через батька.

Тепер твоя черга розповідати анекдоти.

— Я не дуже вмію розповідати анекдоти.

Кнут зупинився і картинно зобразив розчарування, схилившись уперед і звисивши руки у верес.

— Ти не здатний влучити у ціль, нічого не знаєш про куріпок, жартувати не вмієш. Є що-небудь, на чому ти знаєшся?

— Авжеж! — сказав я впевнено, дивлячись угору, на самотнього птаха високо в небі над нами. Вистежує. Чигає. Його жорсткі, розпростерті крила нагадали мені військовий літак. — Я вмію ховатися.

— Правда? — різко підніс він похнюплену голову. — То граймо у хованки! Хто водить? «Іні-міні-майні-мо...»

— Біжи вперед і ховайся.

Він пробіг зо три кроки і різко зупинився.

— Що сталося?

— Ти сказав це тільки для того, щоб мене здихатися.

— Здыхатися тебе? Отакої! Ні.

— Знову брешеш!

Я знизав плечима:

— Ми можемо пограти в мовчанку. Хто порушить мовчання, дістає кулю в голову.

Він вражено зиркнув на мене.

— Удавано, — уточнив я. — Згода?

Він кивнув, міцно стуливши губи.

Ми простували далі й далі. Краєвид, що здаля видавався таким монотонним, постійно змінювався: від м'якої охристої поверхні, порослої зеленим і коричнюватим вересом, до порепаної місячної пустелі. У світлі помаранчевого сонячного диска, що від часу мого прибуття зробив уже половину оберту, понад кам'янистими брижами світився, ніби розпечена лава, що поволі стікає схилом. А над усім цим — неозоре небо. Не знаю, чому воно тут видається таким величезним, чому мені здалося, що я бачу вигин земної кулі. Можливо, річ у недосипанні. Я читав, що після двох днів без сну в людей починаються психози.

Кнут мовчки марширував, зберігаючи вираз затятої рішучості на своєму веснянкуватому обличчі. Комарі роїлися дедалі густіше, аж доки не утворили суцільної хмари, з якої ми вже не мали надії вивільнитися. Я, зрештою, перестав бити вампірів, що сідали на мене. Вони проколювали мою шкіру, застосовуючи знеболення, і робили це так ніжно, що я вирішив не перешкоджати їм. Головне, що метр за метром, кілометр за кілометром зростала відстань між мною та цивілізацією. Хоча, рано чи пізно, я змушений буду визначити який-небудь план.

«Рибалка завжди знаходить те, що він шукає».

Досі мій план полягав у тому, щоби не триматися жодного плану, з огляду на те, що він здатен розгадати

будь-який логічний план, що я вигадав би. Єдиним моїм шансом залишалася непередбачуваність. Я мав діяти так безглуздо, щоб самому не знати, яким буде мій подальший крок. Але потім я мав щось придумати. Якщо, звісно, буде «потім» як таке.

— Годинник, — не витримав Кнут. — Відгадка, годинник.

Я кивнув. То було тільки питання часу.

— А тепер, Ульфє, можеш прострелити мені голову.

— Гарзд.

— То стріляй!

— Навіщо?

— Щоб не чекати. Немає нічого гіршого за кулю, яка невідомо коли прилетить.

— Бах!

— Ульфє, тебе у школі дражнили?

— Чого ти таке питаєш?

— У тебе кумедна вимова.

— Там, де я виріс, усі так розмовляють.

— Овва. То всіх дражнили?

Я аж засміявся.

— Гарзд, мене дражнили. Трішечки. Коли мені було десять, мої батьки померли і я переїхав зі східного Осло у респектабельний західний район до свого дідуся Бас-

се. Там однолітки дражили мене Олівером Твістом і забродою зі сходу.

— Ти не такий.

— Дякую.

— Ти заброда з півдня! — розреготався він. — Це теж був жарт! І тепер ти винен мені три дотепи.

— Звідки ти їх береш, Кнута!

Він подивився на мене, примруживши одне око.

— Можна я понесу гвинтівку?

— Ні.

— Це мого батька гвинтівка.

— Я сказав: ні.

Він застогнав, похнюпив голову і звів руки, але замить знову випростався. Ми наддали ходи. Він щось муликав собі під ніс. Я не впевнений, але, здається, він наспівував псалом. Я подумував, чи не запитати, яке має ім'я його мати, — могло би згодитися, коли я повернуся в село. Наприклад, якщо я забуду, де їхній будинок. Але щось мені заважало сформулювати питання.

— Осьде й хатина, — показав Кнут рукою.

Я дістав бінокль і налаштував його: у Б-8 треба сфокусувати кожен окуляр окремо. За миготливою пеленою мошви вимальовувалося щось радше схоже на дровник, ніж на хатину. Жодних вікон, наскільки я міг

розгледіти; лише сіра маса нефарбованих пересохлих дощок навколо вузького чорного комина.

Ми рушили далі, і я, напевне, замислився про щось стороннє, коли мої очі враз помітили рух. Рух чогось набагато більшого за мошву чи комарів раптом порушив монотонність пейзажу метрів за сто від нас. Серце мені на мить завмерло, а тоді закалатало. Почулося дивне клацання, і могутня рогата істота промчала заростями вересу.

— *Букк*, — упевнено визначив Кнут самця.

Мій пульс поступово повернувся до нормального ритму.

— А з чого знати, що не-е... ота інша?

Кнут витріщився на мене ошелешено.

— В Осло не так часто бачиш північних оленів, — пояснив я, — хоч *букка*, хоч *ту*...

— *Сімль*, — підказав Кнут назву самиці. — Видно з того, що самці мають більші роги. Дивись, він їх чухає об дерево.

Олень зупинився в заростях позаду хатини і став терти рогами стовбур берези.

— Він кору обдирає, щоб з'їсти її?

Кнут розреготався:

— Олені харчуються ягелем.

Звісно ж, олені харчуються ягелем. Ми проходили в школі, що ягель — це різновид моху, який росте у цих краях, ближче до Північного кола. Ми читали, що *йойк* — це традиційний саамський горловий спів, що *лавво* — це житло, схоже на індіанський вігвам, і що Фіннмарк віддалений від Осло набагато більше, ніж Лондон чи Париж. І ще нас навчали техніки, яка допомагає запам'ятовувати назви фйордів, але навряд чи хто з нас пригадає зараз ту техніку чи назви більшості фйордів. Принаймні не я, хоча й відучився п'ятнадцять років, з яких два — в університеті, здебільшого перескакуючи з п'ятого на десяте.

— Він у такий спосіб чистить роги, — пояснив Кнут. — Вони це роблять у серпні. Коли я був маленьким, дідусь казав, вони чухають роги, бо їм дуже свербить.

Він казав, по-старечому прицмокуючи, ніби нарікаючи на те, яким наївним був колись. Я міг би, натомість, розповісти йому, що дехто з нас залишається наївним на все життя.

Хатина стояла на чотирьох великих каменях. Вона була не замкнена, проте я мусив добряче смикнути двері, щоб одвірок відпустив їх. Усередині, крім двох двоярусних ліжок із вовняними ковдрами, була ще дров'яна пічка, на якій стояли пом'ятий чайник і каструля. Під

стіною розташувалися помаранчева шафа і червоне пластикове відро. Два стільці та стіл нахилилися на захід — чи то самі перехняблені, чи то підлога крива.

Вікна, як виявилось, хатина таки мала. Здаля я не розгледів їх, бо вони були схожі радше на амбразури, на вузькі бійниці у кожній стіні, крім тієї, де двері. Вони пропускали всередину сяке-таке світло, і я міг побачити усякого, хто наблизатиметься до хатини з будь-якого боку. Навіть коли я, зробивши три кроки від однієї стіни до іншої, відчув, як уся споруда погойдується, ніби французький кавовий столик, моя думка не змінилася: хатина була ідеальною.

Я озирнувся і згадав, як мій дід тоді, несучи мою валізу, підвів десятирічного онука до свого будинку, відчинив двері та сказав: «*Mi casa es tu casa*»¹. І хоч я не знав жодного з тих слів, але зрозумів, що він хоче сказати.

— Хочеш випити кави перед зворотною дорогою? — запитав я і відчинив дверцята пічки.

Пічка війнула на мене сірою золою.

— Мені десять років, — сказав Кнут. — Я не п'ю кави. А тобі потрібні дрова. І вода.

— Зрозумів. А як щодо сандвіча?

---

¹ «Мій дім — твій дім» (*icn.*).

— Ти маєш сокиру? Або ніж?

Я мовчки подивився на нього. Він закотив очі: мисливець без ножа.

— Можеш наразі позичити у мене.

Кнут, завів руку за спину і витягнув величезний ніж із широким лезом і жовтим дерев'яним руків'ям.

Я взяв ніж у руку. Важкуватий, але не надміру важкий, гарно збалансований. Приблизно так відчувався б у руці гарний пістолет.

— Тобі його батько подарував?

— Дідусь. Це — саамський ніж.

Ми постановили, що він принесе дрова, а я — воду. Пишаючись тим, що йому доручили дорослу справу, Кнут ухопив ніж і рвонув до лісу. Я знайшов у стіні дошку, яка не дуже міцно трималася. За нею намацав свого роду утеплювач із моху і торфу. Туди я запахав свій пояс-гаманець із грошима. Набираючи відром воду зі струмка, що пробігав метрів за сто від хатини, я почув завзяте гупання важкого ножа по дереву в лісі.

Поки Кнут закладав у пічку хмиз і кору, я повигрибав із шафи мишачий послід і склав у неї продукти. Я дав хлопчикові коробку сірників, після чого у пічці спалахнув вогонь, і невдовзі почав посвистувати чайник. У хатині зробилося трішечки чадно, і я помітив, що комарі повті-

кали від диму. Я з того скористався, щоб, скинувши сорочку, побризкати собі водою з відра на торс і обличчя.

— Що це в тебе? — показав пальцем Кнут.

— Оце? — перепитав я, беручи в руку іменний жетон, що теліпався у мене на шиї. — Ім'я і дата народження, вибиті на бомбоопорному металі, щоби знали потім, кого вбито.

— Навіщо комусь це знати?

— Щоби знати, куди надіслати скелет.

— Ги-ги, — іронічно мовив хлопець. — Це за дотеп не зараховується.

Посвистування чайника перейшло у попереджувальне булькання. Доки я наповнював одне з двох тріснутих горняток, хлопчина вже наминав другу скибку хліба, щедро намащеного паштетом. Я подмухав на чорну маслянисту пінку.

— Кава, яка вона на смак? — запитав Кнут із напханим ротом.

— Найгірше, коли куштуєш уперше, — зробив я пробний ковток. — Доїдай і мерщій додому, поки мама не почала непокоїтися.

— Вона знає, де я.

Він поставив на стіл обидва лікті й підпер голову долонями так, що щоки піднялися до очей.

— Анекдот.

Кава насправді була смачнюща, а горнятко приємно зігрівало руки.

— Чув про те, як норвежець, данець і швед заклали-ся, хто далі висунеться з вікна?

Кнут забрав руки зі столу і заінтриговано витріщився на мене:

— Ні.

— Вони сіли на підвіконня. І враз норвежець переміг.

У тиші, яка запала по моїх словах, я зробив іще один ковток. З напруженого виразу обличчя Кнута я зрозумів, що він чекає на дальшу розповідь.

— То як він переміг? — запитав, нарешті, хлопчик.

— А ти гадав, як? Норвежець вивалився з вікна.

— То норвежець поставив сам на себе?

— Ясна річ.

— Це не так ясно. Ти мав уточнити від самого початку.

— Гаразд. Але тепер ти зрозумів, у чому сіль, — зітхнув я. — То що скажеш?

Він приклав вказівний палець до свого веснянкуватого підборіддя і задумано втупився у простір. Потім пролунали два коротких вибухи сміху. Тоді знову замислене споглядання.

— Закороткий анекдот, — зробив він висновок. — Але тому, либонь, смішно. Беркиць, і справі кінець. Що ж, ти насмішив мене.

Він знову хихикнув.

— До речі, щодо справи...

— Авжеж, — сказав він, підводячись. — Я завтра знову прийду.

— Справді? Навіщо?

— Мазь від комарів.

— Мазь від комарів?

Він узяв мою руку і приклав до мого лоба. Мені здалося, я торкнув протиударну обгортку — пухир на пухирі.

— Гарзд, — кивнув я. — Принеси мазь від комарів. І пива.

— Пива? Але тоді ти...

— Горітиму в пеклі?

— Це треба їхати в Алту.

Я згадав алкогольний дух у майстерні його батька.

— Паленка.

— Га?

— Самогон. Чи що п'є твій батько. Де він це бере?

Переступаючи з ноги на ногу, Кнут знехотя відповів:

— У Маттіса.

— Гм... Кривоногий коротун у подертій парці?

— Він.

Я витяг купюру з кишені.

— Візьми, на скільки цього вистачить, а на решту купи собі морозива. Якщо, звісно, це не гріх.

Він похитав головою і взяв гроші.

— Бувай, Ульфе. І тримай двері замкненими.

— Облиш! Більше, ніж є, комарів уже не налетить.

— Не комарі. Вовки.

Він жартує?

Коли хлопчик пішов, я дістав гвинтівку і поклав дуло на підвіконня. Подивився у приціл, обводячи поглядом обрій, натрапив на спину Кнута, що підстрибом біг по стежці, перевів приціл далі, у глиб лісу. Знайшов оленя. Він тієї-таки миті підвів голову, ніби відчув загрозу. На скільки мені відомо, північні олені — стадні тварини, отже, цього вигнали зі стада. Так само як мене.

Я вийшов надвір, сів коло хатини і допив каву. Жар і чад від пічки викликали у мене головний біль, що наче живчиком бив.

Я подивився на годинник. Минуло вже майже сто годин. Сто годин від миті, коли мені належало померти. Сто годин бонусу.

Коли я знову подивився у приціл, то побачив, що олень підійшов ближче.

Розділ 3

Сто годин минуло.

Втім, усе почалося задовго до того. Я вже казав, що не знаю, з чого саме. Ймовірно, все почалося ще за рік. Того дня Брюнгільсен підійшов до мене у Палацовому парку. Я був тоді стривожений, бо мені щойно повідомили про її хворобу.

Брюнгільсен, передчасно полисілий тип із перебитим носом і тоненькими вусиками, свого часу працював на Гофмана, аж доки Рибалка привласнив його, вкупі з усією спадщиною Гофмана, тобто з його часткою героїнового ринку, його коханкою і величезною квартирою на алеї Бюгдью¹. Брюнгільсен повідомив, що Рибалка бажає поговорити зі мною, тому я маю прийти до рибної крамниці. Сказавши це, він пішов геть.

---

¹ Респектабельна вулиця в Осло між Королівським палацом і півостровом Бюгдью.

Дід полюбляв іспанські прислів'я, яких набрався, мешкаючи в Барселоні, доки малював свою версію собору Саграда Фамілья. Одне з тих, що я чув найчастіше, стверджувало: «Було нас у хаті небагато, аж доки бабця завагітніла». Інакше кажучи: «Наче нам досі проблем бракувало!»

Та хоч там як, а наступного дня я прийшов до крамниці Рибалки на Юнгсторге. Не тому, що мені дуже хотілося, а тому, що альтернатива й не розглядалася. Рибалка занадто могутній, щоби знехтувати його наказом. Він занадто небезпечний. Усі знають історію про те, як він відрізав голову Гофману і сказав, що так буде з кожним, хто захоче стрибнути вище власної голови. Або історію про двох його дилерів, що зникли, як булька на воді, після того, як привласнили щось із товару. Ніхто їх більше не бачив, але дехто натякав, що рибні фрикадельки з Рибалчиної крамниці були особливо смачними впродовж кількох наступних місяців. Він нічого не робив, аби такі чутки припинити. Саме так бізнесмен класу Рибалки охороняє свою територію — за допомогою чуток, напівправдивих жахів і жорстких фактів стосовно того, що трапляється з людьми, які намагаються його дурити.

Я не намагався обдурити Рибалку. Але, стоячи перед прилавком у його крамниці, упрівав, як наркоман без наркотиків. Я доповів про себе одній із літніх продав-

чинь, і, напевне, вона натиснула якусь кнопку, бо дуже скоро з поворотних дверей вийшов широко усміхнений Рибалка, вбраний у саме біле — біла шапочка, білий фартух поверх білої сорочки та білих штанів — і взутий у білі дерев'яні трескури. Він простягнув мені велику вогку долоню.

Ми увійшли в підсобне приміщення, цілковито облицьоване білим кахлем. На лавках попід стінами стояли металеві чаші з мертвотно-блідими філе у розсолі.

— Пробачай за ці пахощі, Юне: я готую рибні фрикадельки. — Він витягнув стілець з-під металевого столу, що стояв посеред підсобки. — Сідай лишень.

— Я торгую тільки анашею, — почав був я, слухняно сідаючи. — Жодного «спіду» чи героїну.

— Я знаю. Причина, з якої я захотів поговорити з тобою, полягає в тому, що ти вбив одного з моїх працівників. Туральфа Юнсена.

Я остовпіло витріщився на нього. Тепер я мертвяк. Я стану рибними фрикадельками.

— Дуже кмітливо ти обставив справу, Юне. Здогадався замаскувати під самогубство. Адже всі знали, що Туральф трохи... депресивний.

Рибалка відщипнув шматочок філе і поклав собі до рота.

— Поліція навіть не вважала його смерть підозрілою. Маю зізнатися, я теж був переконаний, що він сам застрелився. Аж доки один знайомий з поліції повідомив нам по секрету, що пістолет, знайдений поряд із трупом, зареєстрований на твоє ім'я. Юн Хансен. Тоді ми почали перевірку. Коханка Туральфа розповіла, що він заборгував тобі гроші і що ти намагався стягнути з нього борг за кілька днів до його смерті. Збігається з дійсністю?

Я ковтнув слину.

— Туральф покурював травичку. Ми знали один одного. Друзі дитинства. Якийсь час разом винаймали квартиру... Тому я продавав йому на борг. — Я спробував посміхнутись і відразу збагнув, який безглуздий у мене вигляд. — Певне, не варто встановлювати особливі правила для друзів у нашому бізнесі?

Рибалка посміхнувся мені у відповідь і, взявши пальцями шматок рибного філе, підніс його перед собою і став уважно спостерігати, як воно погойдується у повітрі.

— Ніколи не позичай друзям, родичам чи підлеглим, Юне. Ніколи. Так, якийсь час ти вимагав повернення боргу, але кінець кінцем ти постановив, що правил слід дотримуватися. Ти подібний до мене, Юне. Людина принципу. Хто перейшов тобі дорогу, має за це сплатити. Байдуже, чи про велику шкоду, чи про малу прикрість

йдеться. Байдуже, чи то якийсь волоцюга безіменний, чи твій брат. Але це — єдиний спосіб захистити свою територію. Навіть таку гівняну точку, як твоя у Палацовому парку. Скільки ти заробляєш? П'ять тисяч на місяць? Шість?

Я знизав плечима:

— Десь так.

— Я з повагою ставлюся до твого вчинку.

— Але?..

— Туральф був дуже цінним працівником. Він був моїм колектором. А якщо виникала потреба, моїм експедитором. Він охоче усував непорядних боржників. Мало хто у сучасному суспільстві до цього готовий. Люди стали надміру м'якими. Бо тепер м'якодухі здатні виживати. А це... — опустив він собі в пельку ціле філе, — це збочення.

Доки він жував, я зважив свої шанси. Найкраще, як мені видалося, було підхопитися, пробігти торговельною залогою крамниці та вискочити на площу.

— Отже, ти сам розумієш, у яке скрутне становище ти мене поставив, — повів далі Рибалка.

Звісно, вони прийдуть по мене і схоплять; але, якщо вони змушені будуть уколошкати мене посеред вулиці, я принаймні уникну переробки на рибний фарш.

— Отож я й думаю, хто з тих, кого я знаю, у змозі належно виконувати цю роботу? Хто здатен убивати. Я знаю тільки двох таких. Один, до речі, дуже вправний, але настільки любить убивати, що його задоволення від самого процесу здається мені... — він поколупав нігтем у передніх зубах, — здається мені збоченням.

Він оглянув свою здобич на кінчику нігтя.

— До того ж він відпускає собі довгі нігті. А мені не потрібен збоченець із жіночим манікюром; мені потрібен чоловік, здатний розмовляти з людьми. Ти спершу побалакай з людиною, а вже потім, якщо до людини не доходить, експедируй її. То що, Юне, скільки ти хотів би?

— Перепрошую?

— Я питаю, скільки б тебе влаштувало. Вісім тисяч на місяць?

Я закліпав очима.

— Ні? А якби, скажімо, десять? Плюс премія у тридцять тисяч за кожну ймовірну експедицію.

— Ти пропонуєш мені...

— Дванадцять. Ти, холера, міцний горішок, Юне. Та нехай, це я в тобі теж поважаю.

Я сопів, тяжко дихаючи носом. Він пропонував мені посаду колектора і кілера, що звільнилася по смерті Туральфа.

Я ковтнув слину. Я міркував.

Я не хотів цієї роботи.

Я не хотів цих грошей.

Але я потребував їх.

Їх потребувала вона.

— Дванадцять... — мовив я, ніби вагаючись, — на позір, привабливо.

Робота виявилася нескладною.

Варто бувало тільки прийти і сказати, що я колектор Рибалки, і гроші вмить сплачувалися без подальших розмов. Мене взагалі не перевантажували роботою; здебільшого я сидів у підсобці рибної крамниці та різався в карти з Брюнгільсеном, який завжди шахраював, і Дебелім, який цілий час патякав про своїх чортових ротвейлерів, які вони меткі звірюки. Я нудьгував, я боявся, але ж платня надходила справно, і я вже підрахував, що, пропрацювавши на нього ще кілька місяців, зможу сплатити за рік її лікування. Я сподівався, ще не буде запізно. А до рибного смороду людина може звикнути, як практично до всього іншого.

Одного чудового дня Рибалка прийшов і заявив, що має для мене дещо серйознішу, ніж зазвичай, справу, яка потребує водночас делікатності й твердості.

— Він купує у мене «спід» роками, — сказав Рибалка. — Оскільки він не друг, не родич чи співпрацівник, я дозволив йому брати у кредит. І з ним ніколи не було проблем, аж донині, коли він став затримувати виплати.

Йшлося про Космоса, старшого чоловіка, що при-торгував «спідом», сидячи за столиком у «Золотій рибці». «Золота рибка» — це генделик у доках. Вікна заліплено шаром сірої пилюки з шосе, а всередині рідко траплялося більше трьох-чотирьох відвідувачів одно-часно.

Працював Космос за таким алгоритмом: клієнт за-ходив у генделик і сідав за сусідній столик — завжди вільний, бо Космос вшав на стілець поруч із собою свій піджак і клав на стілець журнал «Йемме». Сам він сидів і розгадував міні-кросворди у газеті «Афтенпостен» чи «ВГ» або великий кросворд Хельге Сейпс у «Дагбладет» і, звісна річ, у «Йемме». Космос двічі вигравав загаль-нонорвезький конкурс із розгадування кросвордів у «Йемме». Клієнт клав конверт із грошима у журнал і йшов до туалету, а коли повертався, в конверті замість готівки вже містилася доза метамфетаміну.

Раннім ранком, коли я увійшов у залу «Золотої рибки», там було всього три особи. Я сів за два столики від

Космоса, замовив каву і почав переглядати кросворд. Почухавши голову олівцем, я нахилився через стіл у бік старого:

— Перепрошую...

Я мусив повторити ще двічі, перш ніж Космос відірвався від власного кросворду. Він мав на носі окуляри з помаранчевими лінзами.

— Не підкажете слово на означення «відтермінування»? Чотири літери, перша «б».

— Борґ, — відповів він, не змигнувши оком.

— Та звісно ж! Дякую.

Я вдав, буцімто вписую літери у квадратики.

Трохи зачекавши, я сьорбнув з чашки рідини, на смак дещо подібної до кави, і кашлянув:

— Вибачте, що знову надокучаю, але «борґ» перетинається на «бе» зі словом на означення «ловець», сім літер...

— «Рибалка», — підказав чолові'яга, не підводячи голови.

Але я помітив, як він здригнувся, почувши власні слова.

— Кумедно, — докинув я одразу, — що на «о» далі «борґ» перетинає «інструмент для забивання», теж сім літер, перша «м», друга «о».

Він відклав свій журнал і подивився на мене. Борлак ходив угору-вниз під неголеною шкірою у нього на горлі.

Я усміхнувся, ніби вибачаючись:

— Бачиш, друже, відповідь до кросворду треба відіслати сьогодні до обіду. А у мене термінові справи. Я залишу тут журнал, а за дві годинки повернуся. Якщо відгадаєш слівце, запиши сюди відповідь.

Я пішов у гавань, щоб перекурити і поміркувати. Я не міг знати, в чім річ, чому він не сплачував борги. Та я й не хотів цього знати, не хотів, щоби вираз відчаю на його обличчі назавжди закарбувався на сітківці моїх очей. З мене досить одного такого. Блідого личка на подушці з лікарняним штемпелем шпиталю Уллеволь.

Коли я повернувся, Космос сидів заглиблений у кросворд, але, розгорнувши свій журнал, я побачив у ньому конверт.

Згодом Рибалка підтвердив, що борг сплачено повністю, і похвалив мене за гарну роботу. Та що це мені давало? Я порозмовляв із лікарями. Прогноз був кепський. Без дорогого лікування вона не доживе до кінця року. Відтак я пішов до Рибалки і розповів йому, в якому я становищі. Мені потрібна була позика.

— Пробач, Юне, я не можу. Ти мій працівник, розумієш?

Я кивнув. А що я міг вдіяти?

— Та, можливо, ми знайдемо розв'язання для твоєї проблеми. Мені треба декому влаштувати експедицію.

Холера!

Це мало статися рано чи пізно, але я сподівався, що пізно. Після того, як я зароблю, скільки мені треба, і звільнюся.

— Я чув твою приказку, мовляв, «найгірше, коли куштуєш уперше», — нагадав він мені. — В такому разі тобі пощастило. Я до того, що для тебе справа не буде першою.

Я спробував посміхнутися. Звідки йому було знати. Я не вбивав Туральфа. Зареєстрований на мене пістолет був дрібнокаліберною пукавкою зі спортивного стрілецького клубу, яка знадобилася Туральфу для справи. Він сам не міг купити пістолет, бо в поліції було на нього досьє як на східнонімецького дисидента. Тож оскільки я ніколи не попадався ні за анашу, ні за що інше, я купив йому пістолет за невелику винагороду. Після цього я Туральфа не бачив. Я вже махнув рукою на ті гроші, що намагався був стягти з нього, коли знадобилися кошти на її лікування. Туральф, обкурений депресивний дурник, зробив саме те, що, як усім видалося, він зробив, — застрелився.

Я не мав жодних моральних принципів. Мені потрібні були гроші. Але я не мав на своїх руках крові.

На той час не мав.

Премія у тридцять тисяч.

То був початок. Гарний початок.

Я різко підхопився зі сну. Від комариних укусів я сплив сукровицею, і вовняна ковдра приклеїлася до тіла. Але не це розбудило мене. Тундрою линуло жалібне виття.

Вовк? Я гадав, що вони виють узимку на місяць, а не на холерне сонце, що цілодобово висить на випаленому безбарвному небі. Ймовірно, то собака. Адже собаки допомагають саамам пасти оленів? Я крутнувся на вузькому ліжку, забувши про хворе плече, вилаявся, застогнавши від болю, і повернувся на інший бік. Виття, здавалося, лунає десь дуже далеко, але хтозна! Влітку поширюється повільніше і не так далеко, як узимку. Можливо, звір десь поруч.

Я заплющив очі, але знав, що вже не засну.

Зрештою, я встав із ліжка, взяв бінокль і, підійшовши до одного з вікон, оглянув виднокіл.

Нічогісінько.

Лише: «Цок-цок, цок-цок».

Розділ 4

Кнут приніс масну, липку, смердючу протимоскітну мазь, яку легко можна було сплутати з напалмом. А також дві закорковані пляшки без етикеток, наповнені яскравою смердючою рідиною, — і то вже точно був напалм. Ранок не давав жодної надії на перепочинок від настирного сонця, що висіло в небі, чи невгамовного вітру, що свистів у комині. Тіні крихітних хмаринок, наче стада оленів, ковзали одноманітним пустельним ландшафтом, на мить забарвлюючи блідо-зелені ділянки рослинності у темніші тони, приглушуючи блиск невеличких озер удалині та мерехтіння кристалів у ділянках оголеної гірської породи. Наче раптові басові ноти у легкій теноровій пісні. Та в будь-якому разі, композиція залишалася міornoю.

— Мама каже, тобі будуть раді, якщо приєднаєшся до нашого зібрання в молитовному домі, — повідомив хлопчик.

Він сидів навпроти мене за столом.

— Справді? — перепитав я, погладжуючи долонею одну з пляшок.

Я закоркував її знову, не покуштувавши вмісту. Любовна прелюдія. Її варто розтягнути в часі заради більшої втіхи. Або глибшого розчарування.

— Вона гадає, що ти ще можеш отримати спасіння.

— Але ти так не думаєш?

— Я не думаю, що ти прагнеш спасіння.

Я підвівся і підійшов до вікна. Вчорашній олень знову повернувся. Коли я побачив його раніше цього ранку, я усвідомив, що відчуваю полегшення. Вовки. Їх же у Норвегії винищили начебто?

— Мій дід узагалі-то був архітектором, — сказав я. — Він малював церкви. Але він не вірив у Бога. Він казав, що коли ми помираємо, то вже залишаємося мертві. Я більше схильний вірити саме в таке.

— Він в Ісуса теж не вірив?

— Кнуте, якщо він не вірив у Бога, то навряд чи міг вірити в Його сина.

— Я зрозумів.

— Ти зрозумів. І що?

— Він горітиме у пеклі.

— Гм... У такому разі він уже певний час підсмалюється там, бо він помер, коли мені було дев'ятнадцять. Тобі не здається, що це трохи несправедливо? Бассе був славною людиною, він допомагав людям у біді набагато більше й охочіше, ніж багато відомих мені християн. Якби я міг стати хоч би наполовину такою славною людиною, як мій дід...

Я закліпав. Мені пекло очі, і перед ними плавали маленькі білі цятки. Це що, уїдливе сонячне світло випалює дірки у моїй сітківці? Мене що, спіткає снігова сліпота посеред літа?

— Ульфе, мій дідусь каже, що самі добрі справи не дають спасіння. Твій дід зараз горить у пеклі, а незабаром настане твоя черга.

— Гм. То ти кажеш, якщо я піду на зібрання і прийму в своє серце Ісуса і вашого Лестадіуса, то потраплю в рай, нехай навіть я пошлю під три чорти когось, хто потребує моєї допомоги?

Хлопчик почухав свою руду голову.

— М-м... та-ак... Але якщо ти приєднаєшся до напрямку Люнге.

— То є ще більше напрямів?

— Є напрям первістків Алти, і люнбергійців у Південному Тромсе, і старих лестадіанців в Америці, і...

— Але ті всі горітимуть у пеклі?

— Дідусь каже, що горітимуть.

— Схоже, в раю не буде аж надто тісно. Ти замислювався про те, що сталось би, якби ми з тобою помінялися дідусями? Тоді ти був би атеїстом, а я — лестадіанцем. І тоді саме ти горів би у пеклі.

— Можливо. Та на щастя, Ульфе, горіти судилося тобі.

Я зітхнув. Щось таке відчувалось у тутешньому довіклі, начебто нічого тут не могло трапитися. Так, наче цілковита незмінність становила природну рису цього краю.

— Ульфе?

— Що?

— Тобі бракує твого батька?

— Ні.

Кнут завмер.

— Він не був хорошим?

— Гадаю, що був. Але в дитинстві ми добре вміємо забувати.

— Хіба таке дозволяється? — запитав він тихо. — Не тужити за батьком?

Я подивився на нього.

— Гадаю, так, — позіхнув я.

Плече мені боліло. Треба було випити.

— Ульфе, ти справді один-однісінький? У тебе що, геть нікого немає?

Я на мить замислився. Мені справді давно слід було обміркувати моє становище. Боже милостивий...

Я заперечно похитав головою.

— А вгадай лишень, Ульфе, про кого я думаю.

— Про своїх батька і дідуся?

— Ні, — заперечив він. — Я думаю про Рістьїнне.

Я не став питати, в який спосіб я мав про таке здогадатися. Мій язик здавався мені пересохлою губкою; але випити я зможу не раніше, ніж хлопчисько вибалакається і піде геть. Він навіть приніс мені решту з витрачених грошей.

— То хто така Рістьїнне?

— Їй п'ять років. У неї довге золотаве волосся. Вона зараз у літньому таборі в Каутокейно. Ми теж мали туди поїхати.

— Що то за табір?

— Просто табір.

— А що ви там робите?

— Ми, діти, бавимося. Тобто коли немає зібрань чи проповідей. Але тепер Роґер запитає Рістьїнне, чи хоче

вона бути його дівчиною. А тоді вони, можливо, цілуватимуться.

— То цілуватись не гріх?

Кнут схилив голову набік. Примружив одне око.

— Не знаю. Коли вона їхала, я сказав їй, що я її кохаю.

— Отак просто сказав, що кохаєш?

— Так.

Він нахилився вперед і, вступившись удалечінь, промовив хрипкуватим голосом:

— Ріст'їнне, я кохаю тебе.

Потім знову подивився на мене.

— Я зле вчинив?

Я усміхнувся.

— Насправді ні. А вона тобі що на це?

— «Он як...»

— Вона сказала: «Он як...»?

— Так. Ульфе, що це означає?

— Та бач... хтозна... Дуже ймовірно, що її збентежило твоє звірня. «Кохання» — це аж надто сильне слово. Можливо також, вона мала на увазі, що має обміркувати це.

— Як гадаєш, я маю шанс?

— Безперечно.

— Навіть попри мій шрам?

— Який шрам?

Він відліпив краєчок пластиру на лобі. На блідій шкірі під наліпкою виднілися виразні сліди швів.

— Звідки це в тебе?

— Впав зі сходів.

— Скажеш їй, що бився з оленем, захищав свою територію. І, звісно, ти взяв гору.

— Чи ти дурний? Вона в таке не повірить!

— Ні, бо це лише дотеп. Дівчата люблять хлопців, які вміють жартувати.

Він закусив верхню губу.

— Ульфе, ти не вигадуєш?

— Гарзд, слухай. Якщо тобі не пощастить із цією конкретною Рістьїнне цього конкретного літа, будуть також інші Рістьїнне, буде ще не одне літо. Буде у тебе ще багато дівчат.

— З чого ти взяв?

— З чого?

Я подивився на нього з висоти свого зросту. Чи не замалий він для свого віку? В будь-якому разі він був показним, як на свої габарити. Нехай руде волосся і лас-товиння — не найбільш жадане поєднання для успіху в жінок, але мода на такий імідж іде і знову повертається.

— З того, що, як на мене, ти відповідь Фіннмарка Мікові Джаггеру.

— Га?

— Джеймсу Бонду.

Він здивовано витріщився на мене.

— ...Пол Маккартні? — спробував я. Ніякої реакції. — «Бітлз». *She loves you, yeah, yeah, yeah...*

— Ульфе, ти не мастак співати.

— Твоя правда.

Я відчинив дверцята пічки, скупав у попелі вологу ганчірку, а тоді став протирати отриманим засобом лискучі ділянки на дамасковому металі гвинтівки.

— То чому ти не в літньому таборі?

— Тато рибалить сайду, ми маємо дочекатись його.

Щось тут було негаразд, чомусь у нього сіпнувся куточок рота. Я вирішив не розпитувати далі. Я оглянув люфу гвинтівки. Тепер можна було сподіватися, що сонце не гратиме на ній і не викаже мене, коли я наводитиму на них зброю, за їх наближення.

— Ходімо лишень надвір, — запропонував я.

Вітер порозганяв мошву й комарів, і ми всілися на сонечку. Олень, помітивши нас, віддалився на безпечнішу відстань. Кнут витяг свій ніж і почав обстругувати ним паличку.

— Ульфе?

— Тобі немає потреби називати моє ім'я щоразу, коли ти хочеш запитати що-небудь.

— Гаразд. Але, Ульфе...

— Що?

— Ти нап'єшся п'яний, коли я піду?

— Ні, — збрехав я.

— Це добре.

— Ти непокоїшся про мене?

— Я просто подумав: прикро буде, якщо тобі, зрештою, випадє...

— ...горіти у пеклі?

Він засміявся. Потім підніс обстругану паличку вгору і почав насвистувати крізь зуби.

— Ульфе?

— Що? — втомлено зітхнув я.

— Ти пограбував банк?

— З якого дива тобі таке спало на думку?

— У тебе з собою така купа грошей...

Я витяг свої цигарки. Покрутив пачку в руках.

— Коли подорожуєш, не знаєш, скільки знадобиться грошей. А чекової книжки у мене немає.

— А пістолет у кишені твого піджака?

Я уважно подивився на нього, намагаючись закурити сигарету, але вітер загасив сірника. Отже хлопчисько

обшукав мій піджак, перш ніж розбудити мене тоді, в церкві.

— Коли не маєш чекової книжки і тягаєш за собою купу готівки, мусиш дбати про свою безпеку.

— Ульфе?

— Що?

— Ти не дуже добре подбав про свою безпеку, коли заснув на вівтарі.

Я засміявся.

— Що буде з цієї палички?

— Румпель, — відказав він і знову взявся до стругання.

Коли хлопчик пішов, стало набагато спокійніше. Поза сумнівом. Але я не заперечував би, якби він залишився трохи більше часу. Бо, мушу визнати, він певною мірою розважив мене.

Я сидів і куняв. Ледь-ледь розклепивши повіки, я бачив, як олень знову наблизився до хатини. Напевне, він потроху звивав до мене. Він видавався до біса самотнім. Я подумав би, що о цій порі року північні олені мають бути гарно вгодовані, але цей був худим. Охлялий, сірий, з безглуздо-могутніми рогами, які свого часу, ймовірно, робили його популярним серед самиць, але тепер, схоже, тільки заважали йому. Олень був так близько, що я чув, як він жує. Він підніс голову і подивився

на мене. Принаймні у мій бік. Північні олені мають кепський зір. Вони радше покладаються на нюх. Він відчував мій запах. Я знову заплющив очі.

Скільки часу минуло відтоді? Два роки? Рік? Чувак, якого я мав експедирувати, звався Густаво, і я подався по нього на світанку. Він мешкав сам у вбогій дерев'яній халупі, затиснутій з усіх боків багатоквартирними будинками Гумансбюе. Вночі випав сніг, але він мав розтанути впродовж дня — пам'ятаю, я подумав, що мої сліди на цьому снігу не збережуться.

Я подзвонив у двері; коли він відчинив, я наставив пістолет йому до лоба. Він позадкував, і я рушив за ним. Я зачинив за собою двері. У домі тхнуло димом і смажениною. Рибалка розповів мені, що Густаво — один із його постійних вуличних торговців і, як з'ясувалося, регулярно краде гроші та крам. Мені належало просто застрелити його. І якби я одразу зробив це — там і тоді, — все склалось би геть інакше. Але я припустився двох помилок: подивився йому в обличчя і дозволив йому забалакати.

— Ти застрелиш мене?

— Так, — відповів я замість того, щоб стрельнути.

Він мав карі очі цуценяти і рідкуваті вуса, що сумно звисали по обидва боки від рота.

— Скільки Рибалка тобі платить?

— Достатньо.

Я натиснув на спусковий гачок і напружився. Одне з його очних яблук сіпнулося. Він позіхнув. Я чув, коли собаки позіхають, це означає, що вони знервовані. Спусковий гачок не спрацював. Ні, дарма, то мій палець не спрацював. Холера! У передпокої позаду нього я побачив полицю, на якій лежали рукавиці та синя вовняна шапка.

— Надінь шапку на голову, — сказав я.

— Що?

— Вовняну шапку. І натягни її на обличчя. Хутко! Інакше...

Він зробив, як я наказав. Тепер переді мною була голова синьої ляльки, позбавлена будь-яких рис. Вигляд у нього залишався жалюгідним, з отим його черевцем під футболкою «Esso» та безвольно звішеними руками. Але я думав, що здатен зробити свою справу. Достатньо було не бачити його обличчя. Я націлив пістолет на синю шапку.

— Ми можемо поділити гроші.

Я бачив, як рухається його рот під синьою вовною.

І я вистрілив. Я був упевнений, що вистрілив. Одначе це не могло бути правдою, бо я й далі чув його патякання:

— Якщо ти мене відпустиш, то отримаєш половину грошей і амфетамінів. Дев'яносто тисяч самою лише готівкою. А Рибалка ніколи не дізнається, бо я зникну назавжди. Виїду за кордон і поміняю ідентичність. Присягаюся тобі.

Людський мозок — дивна і дивовижна штука. Поки одна частина мого мозку усвідомлювала все безглуздя цієї згубної ідеї, інша частина мозку ретельно обмірковувала план. Дев'яносто тисяч. Плюс тридцять тисяч гонорару. І не розстрілювати людини.

— Якщо ти коли-небудь знову вигулькнеш, мені кінець, — сказав я.

— Нам обом тоді кінець, — уточнив він. — Я віддам тобі пояс-гаманець на додачу.

Холера.

— Рибалка захоче побачити твій труп.

— Скажи, що змушений був позбутися тіла.

— З якого дива я мусив би?

Мовчання з-під шапки. Упродовж двох секунд.

— Бо тіло містило докази, що вказували на тебе. Ти сподівався прострелити мені голову навиліт, а куля залишилася в черепі. Це узгоджується з калібром твоєї пукавки. Куля застрягла у мене в голові, і ця куля вказує на тебе, оскільки ти вже засвітив свою пукавку в іншій

справі. Через це ти змушений був зтягти моє тіло у машину і скинути його у Бунне-фйорд.

— Я не маю машини.

— Значить, ти забрав мою машину. Ми можемо покинути її в районі Бунне-фйорду. Ти маєш водійські права?

Я кивнув. Тоді второпав, що він не може побачити мого кивка. І усвідомив, яка це взагалі недоречна ідея. Тому я знову націлив пістолет. Запізно: він уже скинув шапочку і усміхався мені. Надія в очах. Золотий зуб у роті.

Якби той розум спереду, що тепер іззаду, можна б тоді було застрелити Густаво в підвалі, після того як він дав мені гроші й наркотики, що зберігались у нього у вугільному ящику. Я міг би просто вимкнути світло і вистрелити йому у потилицю. Тоді Рибалка мав би його труп, а я — не половину, а всі гроші, і не мусив би перейматися тим, що Густаво може десь недоречно показатися. Такий простий розрахунок здатен виконати нормальний мозок. І мій мозок його здійснив. Проблема полягала в тому, що для мене важила більше можливість не прострелювати нічیهї голови. І я знав, що йому знадобиться та половина грошей, щоб утекти і переховуватися. У підсумку я виявляюся просто жалю-

гідним слабаком, який сповна заслуговує на те лайно, в
яке доля мене вкинула.

Натомість на таке не заслуговує Анна.

Вона заслуговує на щось краще.

Анна заслуговує на те, щоб жити.

Щось зацокало.

Я розплющив очі. Олень тікав у ліс.

Хтось наближався до хатини.

Розділ 5

Я побачив його у бінокль.

Він ішов перевальцем, а ноги мав настільки короткі й криві, що матня його штанів волочилася по кущах вересу.

Я опустив гвинтівку.

Діставшись хатини, він скинув свого блазенського капелюха і витер піт із чола. Усміхнувся.

— Випити зараз крижаної *віідни* було б саме до речі.

— Боюсь, я не маю...

— Саамська оковита. Найчистішої дистиляції. У тебе є дві пляшки.

Я знизав плечима, і ми увійшли в хатину. Я відкоркував одну з пляшок. Налив прозорої, кімнатної температури рідини у дві чашки.

— *Сколь!*¹ — сказав Маттіс, піднімаючи одну з них.

---

¹ «*Сколь!*» — поширений у Скандинавських країнах короткий тост.

Я нічого не сказав, а просто проковтнув отруту.

Він швидко вчинив за моїм прикладом. Витер рота.

— Ох, гарно пішла, — простягнув він свою чашку.

Я налив йому ще.

— Ти простежив за Кнутом?

— Я знав, що він бере *віідну* не для батька, тож мав упевнитися, що хлопець не надумав випити її сам. Треба мати трішечки відповідальності. — Він широко посміхнувся, і коричнева рідина потекла з-під його верхньої губи на жовті передні зуби. — То ось, значиця, де ти влаштувався.

Я кивнув.

— Як полювання?

Я знизав плечима:

— Коли рік такий поганий на мишей і лемінгів, куріпок теж не так багато.

— У тебе є гвинтівка. А у Фінмарку не бракує диких оленів.

Я ковтнув із чашки. Смак був по-справжньому жахливий, навіть попри те, що вже найперший контакт напою з моєю ротовою порожниною вимкнув смакові рецептори.

— Я думав, Ульфє. Про те, що робить такий чоловік, як ти, у лісовій хижі в Косунді. Ти — не мисливець. Ти

не по мир і спокій сюди прийшов, чи як ти там кажеш.
А по що?

— Як ти гадаєш, яка далі встановиться погода? — під-
лив я йому в його чашку. — Більше вітру? Менше сонця?

— Пробач, якщо я питаю, але ти від когось тікаєш.
Від поліції? Чи ти комусь винен гроші?

Я позіхнув.

— Як ти знав, що випивка не для Кнутового батька?
Він насупився, наморщивши свій широкий низь-
кий лоб.

— Уго?

— Його майстерня просякла горілчаным духом. Він
точно не абстинент.

— Ти був у його кімнаті? То тебе Лея впустила все-
редину будинку?..

Лея. Її звати Лея.

— ...тебе, безбожника? Та це ж... — Він раптом осік-
ся, його обличчя розпливлося в усмішці, і, нахилившись
уперед, він зареготав і ляснув мене по хворому плечі. —
Ось воно що! Жінки! Ти один із тих хвацьких ловеласів.
Ти тікаєш від чоловіка своєї коханки?

Я потер плече.

— Як ти здогадався?

Маттіс показав на свої вузькі розкосі очі.

— Знаєш, ми, саами, діти землі. Ви, норвежці, йдете шляхами розуму, а ми, дурні, блукаємо шаманськими манівцями. Але ми вміємо відчувати, ми вміємо бачити потаємне.

— Лея просто позичила мені гвинтівку, — сказав я, — доки її чоловік повернеться з риболовлі.

Маттіс пильно подивився на мене. Його щелепа повільно рухалася півколами, наче жорно.

Він зробив маленький ковток зі своєї чашки.

— В такому разі ти зможеш на тривалий час її у себе залишити.

— Га?

— Ти питаєш, як я здогадався, що випивка не для Уго. Це тому, що він не повернувся додому з риболовлі. — Він зробив іще один маленький ковток. — Чутка пройшла сьогодні зранку, що знайшли його зюйдвестку¹. — Він подивився мені в очі. — Лея не згадувала про це? Ні, я думаю, що ні. Вся парафія молилася за Уго упродовж останніх двох тижнів. Вони, лестардіанці, гадають, що це забезпечить йому порятунок, незалежно від того, яка негода лютує у відкритому морі. Все інше вважалось би блюзнірством.

---

¹ Зюйдвестка — рибальська водощільна шапка-каптур із видовженими ззаду крисами.

Я кивнув. То ось що Кнут мав на увазі, коли казав мені, що його мати бреше, коли каже, буцімто йому не слід «боятися через батька».

— Але тепер вони відпустили його, — вів далі Маттіс. — Тепер вони можуть сказати, що Бог дав їм знак.

— То ти кажеш, берегова охорона сьогодні вранці знайшла його зюйдвестку?

— Берегова охорона? — засміявся Маттіс. — Ні, вони припинили пошуки понад тиждень тому. То інший рибалка знайшов зюйдвестку в морі на захід від Ваассайя.

Він підвів голову і побачив здивований вираз мого обличчя.

— Рибалки пишуть свої імена на внутрішньому боці своїх зюйдвесток. Бо ті плавають краще за самих рибалок. А найближчі родичі у такий спосіб знатимуть напевне.

— Трагедія, — мовив я.

Він замислено втупився удалину.

— Та-а... Є набагато гірші трагедії, ніж стати вдовою Уго Еліасена.

— Що ти маєш на увазі?

— Хтозна...

Він багатозначно скерував погляд на свою порожню чашку. Я не знаю, чого йому так кортіло випити на дур-

ничку — вдома у нього либонь цілі ящики цього пійла стоять. Можливо, сировина дорога. Я наповнив його чашку. Він змочив самогоном губи.

— Перепрошую, — вибачився він, перш ніж перднути. — Отож, брати Еліасени були шибайголовами ще змалечку. Вони рано навчилися битися. Рано навчилися випивати. Рано навчилися отримувати те, чого вони хочуть. І всього цього вони навчилися, звісно, від свого батька. Той мав два човни і вісім наймитів, що працювали на них. А Лея була найвродливішою дівчиною в Косунді, з тими її довгими чорними косами і тими її очима. Ба навіть із отою її згоїною. Батько Леї, пастор Якуб, глядів її пильно, що твій яструб. У лестадіанців, знаєш, злягатися поза шлюбом — це пряма дорога в пекло: і для нього, і для неї, і для байстря. Не так, щоби Лея сама не здатна була би себе глядіти. Вона сильна, і вона знає, чого сама хоче. Але ясно, що проти Уго Еліасена...

Він глибоко зітхнув. Покрутив чашку в руках. Я терпляче чекав, аж доки втнув, що він чекає на моє захоплення.

— То що сталося?

— Цього ніхто, крім них двох, достеменно не знає. Та однаково вибір видавався доволі дивним. Їй було

вісімнадцять років, і вона ніколи не дивилася в його бік. А йому було двадцять чотири, і він лютував, бо вважав, боцїмто вона має цілувати землю, якою він ходить, коли він, бачте, спадкоємець риболовної флотилії з двох човнів. Якось у Еліасенів була пиятика з бешкетом, а у лестадіанців — молитовне зібрання. Лея тоді поверталася додому сама. Стояла полярна ніч, тому ніхто нічого не бачив, але хтось сказав, що чути було голоси Леї та Уго, а тоді пролунав крик, і все стихло. А за місяць вичепурений Уго стояв перед олтарем і дивився, як Якуб Сара, з кам'яним обличчям, веде до нього свою дочку. У неї в очах стояли сльози, на шії та вилиці — синці. І я маю зазначити, що то не востаннє відтоді її бачили з синцями.

Він перехилив свою порцію бімберу і звівся на ноги.

— Але що можу знати я, нікчемний саам? Ймовірно, вони були щасливі весь цей час. Хтось же має, кінець кінцем, доходити свого щастя, коли стільки людей беруть шлюб. І саме тому мені треба повертатися додому. Бо я маю доставити випивку на весілля у Косунді за три дні. Ти ж прийдеш туди?

— Хто, я? Мене наче й не запрошували.

— У нас не потрібне запрошення, тут усім раді. Ти раніше бував на саамському весіллі?

Я заперечно похитав головою.

— Тоді ти неодмінно мусиш прийти. Гулянка триває три дні, а то й довше. Гарна їжа, гарні жінки і гарна випивка від Маттіса.

— Дякую, але мені ще треба чимало всього тут зробити.

— Тут? — посміхнувся він, надіваючи свою шапку. — Ти однаково прийдеш, Ульфе. Три дні на самоті у тайзі самотливіші, ніж тобі здається. Тутешня тиша стає нестерпною для вас, хто прожив де-небудь в Осло упродовж років.

Мені раптом спало на думку, що це не пусті слова і він знає, про що говорить. Не згадуючи вже про те, що я ніколи не казав йому, звідки я.

Коли ми вийшли, олень стояв заледве у десяти метрах від хатини. Він підвів голову і подивився на мене. Тоді, нібито усвідомивши, наскільки я близько від нього, позадкував, потім розвернувся і почвалав геть.

— Чи ти не казав, що тут усі олені приручені? — запитав я.

— Північні олені не бувають цілковито приручені, — відповів Маттіс. — Але навіть цей має свого власника. Мітка на усі покаже тобі, хто його вкрав.

— А що то за клацання чути, коли він біжить?

— То сухожилля в колінах. Гарний сигнал тривоги на випадок, якщо розгніваний чоловік тебе вистежить, га? — розреготався він.

Маю визнати, мені й самому таке спадало на думку: олень служить мені за сигналізацію.

— Побачимося на весіллі, Ульфе. Церемонія о десятій годині, і я тобі гарантую, що вона буде красивою.

— Дякую, але не думаю, що піду.

— В такому разі, бувай. Гарного тобі дня і прощавай. Якщо куди поїдеш, бажаю тобі щасливої путі.

Він сплюнув. Плювок був таким важким, що верес під ним пригнувся. Саам рушив перевальцем у бік села, підсміюючись сам до себе.

— А якщо занедужаєш, — обернувся він через плече, — бажаю тобі якомога швидше одужати!

Розділ 6

Цок-цок, цок-цок.

Я стежив за видноколом. Здебільшого — з боку Косунда. Проте вони могли також підійти довшим, обвідним шляхом, через ліс, і наскочити з тилу.

Попри те, що я дозволяв собі тільки малі ковточки, першу пляшку я допив упродовж першого ж дня. Я змусив себе перчекати першу половину наступного дня і тільки тоді відкоркував другу пляшку.

Очі мені пекло дедалі гірше. Врешті-решт, я вклався на ліжку і, заплющивши очі, сказав собі, що коли хто-небудь наблизатиметься, я почую клацання колінних сухожилць оленя.

Замість того я почув церковні дзвони.

Спершу я не міг уторопати, що це. Його доносив вітер, цей непевний натяк на віддалене гучання. А тоді — коли легенький, але рівномірний вітерець потягнув

безпосередньо від селища — я почув ясніше. Дзвони. Я подивився на годинник. Одинадцята. Це що ж, означає, що сьогодні неділя? Я вирішив, що так і є і що я стежитиму надалі за днями тижня. Бо вони прийдуть у будній день. У робочий день.

Мене знову почало хилити на сон. Я нічого не міг вдіяти. Я був нібито у шлюпці, на самоті, у відкритому морі: засинаєш і просто сподіваєшся, що твоя шлюпка ні на що не наскочить і не перекинеться. Можливо, саме тому мені снилося, що я веслюю на човні, повному риби. Риби, яка має врятувати Анну. Я квапився, але вітер дув від берега, тож я загібав веслами скільки було сили, веслував так, що аж поздирав шкіру собі на долонях і вогка кров не давала мені як слід ухопити весла. Тому я подер свою сорочку на смужки і намотав їх на весла. Я боровся з вітром і течією, але нітрохи не наближався до землі. То що хорошого в тому, що мій човен до країв повний свіжої жирної риби?

Третя ніч. Я прокинувся, питаючи себе, чи завивання мені наснилося, чи я справді чув його. У будь-якому разі, той собака, чи хоч би хто то був, цього разу опинився десь ближче.

Я вийшов подзюрити і подивився на сонце, яке поволі посувалося над кронами дерев. За їхніми прозори-

ми верхівками сьогодні ховалася більша, ніж учора, частина його диска.

Я випив бімберу і спромігся заснути ще на дві-три години.

Вставши, я зварив собі кави, нашмарував вершковим маслом скибку хліба і влаштувався з цим сніданком надворі. Я не знаю, що не сподобалось вампірам у моїй крові — холестерин чи алкоголь, одначе мошва і комарі, нарешті, дали мені спокій. Я намагався приманити оленя скоринкою хліба. Я подивився на нього в бінокль. Олень підвів голову і дивився на мене. Ймовірно, він так само відчував мій запах, як я бачив його. Я змахнув рукою. Його вуха здригнулися, але крім цього вираз його морди залишився незмінним. Так само як пейзаж. Його щелепи рухалися, як бетономішалка. Жуйними півколами. Як у Маттіса.

Я оглянув обрій у бінокль. Змастив вологою золою приціл гвинтівки. Подивився на годинник. Можливо, вони чекають, доки стемніє, щоби підкрастися до мене непомітно. Мені треба було виспатись. Я мав десь роздобути валіум.

Він підійшов до моїх дверей о пів на сьому ранку.

Настійливий дзвінок у двері заледве мене розбудив. Валіум та беруші. І піжама. Цілорічно. Старі вікна на

одну шибку пропускають у квартиру геть усе: осінні буревії, зимовий холод, спів птахів і дирчання клятого сміттевоза, що з гуркотом в'їжджає у двір тричі на тиждень — просто під вікна моєї спальні на другому поверсі.

Бог — свідок, що я мав достатньо грошей у бісовому поясі-гаманці, щоб замінити вікна чи перебратися на поверх вище, але всі багатства світу не здатні повернути мені те, що я втратив. І після похорону я взагалі нічого не зробив. Крім заміни замка. Якогось дідька я врізав у входні двері великий німецький замок. Ніхто ніколи сюди не вламувався за всі часи. Втім, лише Бог знає, чому.

Він мав вигляд підлітка, що вбрався у батьків костюм. З коміра сорочки стирчала худа шия, тримаючи велику голову з ріденьким чубом.

— Що?

— Я від Рибалки.

— Гаразд. — Мене продерло морозом, попри піжаму. — А сам ти хто?

— Я новачок, мене звати Йонні Мо.

— Гаразд, Йонні. Ти міг би зачекати до дев'ятої. Тоді я прийшов би до підсобки. Одягнений за сезоном і таке інше.

— Я тут із приводу Густаво Кінга.

Холера.

— Я можу увійти?

Зважаючи на його прохання, я подивився на відстовбурчений лівий бік його твідового піджака. Великий пістолет. Можливо, саме тому він одягнений у такий просторий піджак.

— Просто треба розставити крапки над «і», — наполягав він. — Рибалка звелів.

Відмова впустити його видавалась би підозрілою та безглуздою.

— Авжеж, — відчинив я двері ширше, впускаючи його. — Кави?

— Я п'ю тільки чай.

— Боюся, чаю у мене немає.

Він відкинув чубчик набік. Ніготь на його вказівному пальці був довгим.

— Я не мав на увазі, що хочу чаю, гере Хансене¹, а тільки сказав про свої вподобання. Тут вітальня? Прощу! Після вас.

Я увійшов до кімнати і сів, скинувши зі стільця кілька примірників «Mad» і альбомів Мінгуса і Моніки Зет-

---

¹ У Норвегії звернення не на «ти», а надто серед людей однієї суспільної верстви, видається чи безглуздом, чи знущанням.

терлунд¹. Мій гість опустився на продавлений диван, поруч із гітарою, і опинився так низько, що мусив відсунути порожню пляшку «Калінки» на столі, щоб бачити мене перед собою. І мати змогу враз поцілити, в разі чого.

— Вчора знайшли труп гера Густаво Кінга, — почав він. — Але не у Бунне-фйорді, в який ви його скинули, згідно з вашим звітом Рибалці. Єдине, що узгоджується з вашим звітом, — це куля у нього в голові.

— Холера! Тіло кудись віднесло течією? Куди?

— Салвадор, у Бразилії.

Я спроквола кивнув.

— А хто?..

— Я, — сказав він, сягнувши правою рукою під піджак. — З оцього.

То був не пістолет, то був револьвер. Великий, чорний і грізний. А валіум досі не попускав.

— Позавчора. А до того він був живий-живісінький.

Я на все те продовжував повільно кивати.

— Як ви його знайшли?

---

¹ Зрозуміло, йдеться окремо про альбоми американського джазового контрабасиста Чарлі Мінгуса й альбоми шведської джазової співачки Моніки Зеттерлунд, що вкупі з американським сатиричним журналом «Mad» відсилає нас у 1970-ті роки.

— Якщо чувак щовечора ходить по барах у Салвадорі та всюди нахваляється, як він пошив у дурні наркобарона Норвегії, рано чи пізно, наркобарон у Норвегії про це дізнається.

— Нерозумно з його боку.

— Однак у будь-якому разі ми знайшли би його.

— Навіть якби вважали, що він мертвий?

— Рибалка ніколи не припиняє шукати своїх боржників, аж доки не побачить труп. Ніколи. — Тонкі губи Йонні скривились у посмішці. — А Рибалка завжди знаходить те, що він шукає. Ви чи я можемо не знати, як саме, але він знає. Завжди. Саме тому він зветься Рибалкою.

— Густаво сказав що-небудь, перш ніж ти його?..

— Гер Кінг у всьому зізнався. За це я застрелив його в голову.

— Що??

Йонні Мо, схоже, знизав плечима, але негабаритний піджак приховав цей його жест.

— Я дав йому вибрати між швидкою смертю і пекельною. Якби він не виклав своїх карт на стіл, мав би пекельну. Я припускаю, що ти, як експедитор, знаєш про дію доцільного пострілу в черево. Шлунковий сік потрапляє на селезінку і печінку...

Я кивнув. Нехай я не мав уявлення, про що він говорить, але мені не бракує уяви.

— Рибалка наказав, щоб я дав вам такий самий вибір.

— Якщо я зі-зі-знаюсь?

Я стукотів зубами, вимовляючи ці слова.

— Якщо ви повернете нам гроші й товар, що їх гер Кінг викрав у Рибалки і половину яких ви отримали.

Я кивнув головою. Вадою післядії валіуму був страх за своє життя, який мене враз охопив. Бо це — холерно болісне відчуття. Перевага полягала у здатності мислити, попри паніку. Так, мені спало на думку, що ця ситуація повторює мою світанкову атаку на Густаво. То чому б не скопіювати Густаво?

— Ми можемо поділити... — запропонував я.

— Як ви з Густаво зробили? — скривився Йонні. — Щоб ви скінчили, як він, а я скінчив, як ви? Е, ні, дякую.

Він долонею прибрав набік чубчик, довгим нігтем зачепивши собі шкіру на лобі. Його ніготь викликав у мене асоціацію з кігтями яструба.

— То що, гере Хансене? Швидка чи пекельна?

Я ковтнув слину. Думати, думати! Але замість розв'язання, мені перед очима пробігло моє життя — мій вибір, мій лихий вибір. Аж тут, під вікнами задирчав

дизельний мотор, почулися чоловічі голоси, регіт. Сміт-никарі. Чому я не зробився смітником? Чесна праця, корисна, служіння суспільству. Щодня повертаєшся додому щасливим. Самотній, я, однак, спокійно вкладався б щоночі... Стривай лишень! Ліжко. Можливо...

— У мене гроші і решта — все у спальні, — сказав я.
— Ходімо.

Ми підвелися.

— Прошу, — сказав він, показуючи револьвером. — Молодість виявляє повагу.

Доки ми простували коридором до спальні, я уявляв, як усе має відбутися. Я мав би пройти до ліжка, трохи випередивши його, взяти пістолет. Обернутись і, не дивлячись йому в обличчя, вистрілити. Все дуже просто. Або він, або я. Головне ж — не дивитись йому в обличчя.

Ми прийшли. Я попрямував до ліжка. Підняв подушку. Схопив пістолет. Крутнувся. Він роззявив рота. Вибалушив очі. Він знав, що зараз помре. Я вистрілив.

Себто я мав вистрілити. Кожна часточка мого ества прагнула стрельнути. Моє ество стрельнуло! Все, крім правого вказівного пальця. Знову. Він підніс револьвер і націлив його на мене.

— Це було нерозумно, гере Хансене.

«Не це було нерозумно, — подумав я. — Отримати гроші на лікування за тиждень або два по тому, як хвороба зайшла настільки далеко, що лікування робилося марним, ось що було нерозумно. Змішувати валіум і горілку було нерозумно. Але нездатність вистрілити, коли твоє власне життя на кону, — це генетична інвалідність. Я був еволюційною помилкою, і моє негайне усунення лише на користь майбутньому людства.

— То в голову чи в черево?

— В голову, — сказав я і підійшов до шафи.

Я витягнув торбину, в якій лежав пояс-гаманець із грошима та пакетики з амфетамінами. Повернувся до нього лицем. Побачив погляд його ока крізь приціл револьвера, інше око примружене, яструбиний кіготь на спусковому гачку. Я мусив зосередитись на якусь мить, перш ніж зрозумів, чого він зволікає. Смітникарі. Він не хотів, щоб вони почули постріл, стоячи просто під вікном.

Атож, просто під вікном.

Другий поверх.

Тонке скло з єдиною шибкою.

Ймовірно, мій Дарвінівський творець таки не зрадив мене, бо, поки я, крутнувшись, у три стрибки долав відстань до вікна, лише одна думка владарювала моєю свідомістю: вижити!

Не можу заприсягтися, що подальші подробиці я викладаю цілком точно, але гадаю, що тримав перед собою в руках торбу — чи пістолет, — коли стрибнув у вікно, розбивши скло так легко, наче то була мильна бульбашка, а наступної миті я вже перебував у вільному падінні. Я вдарився лівим плечем об дах сміттевоза, перекотився, відчувши черевом нагрітий на сонці метал, а тоді зісковзнув із вантажівки і босими ногами приземлився на асфальт.

Голоси замовкли, і двоє чоловік у коричневих комбінезонах заціпеніли, вирячившись на мене. Я підтягнув піжамні штани, що спустилися під час падіння, схопив торбу і пістолет. Обернувся на своє вікно. За вибитою шибкою стояв Йонні та дивився на мене.

Я кивнув йому.

Він відповів кривою посмішкою та підніс собі до лоба вказівний палець із довгим нігтем. Жест, який ретроспективно видається своєрідним прощанням: я виграв цей раунд. Але ми зустрінемося знову.

Я розвернувся і побіг вулицею під низьким вранішнім сонцем.

Маттіс не збрехав.

Цей ландшафт, цей спокій робився нестерпним. В Осло роками я жив на самоті, але тут, по лічених днях

ізоляції, я відчував такий тиск, таку душевну спрагу, яку не могли втамувати ні вода, ні спиртне. Тож, кинувши черговий погляд на порожню рівнину і сіре небо над нею і не побачивши навіть оленя, я перевів погляд на годинник.

Весілля. Я ніколи раніше не бував на весіллі. Що це свідчить про тридцятип'ятирічного чоловіка? Брак друзів? Чи хибні друзі? Такі, що ніхто не хоче з ними дружити, не кажучи вже про те, щоби з ними брати шлюб?

Що ж, гаразд. Я перевірів своє відображення у відрі з водою, почистив піджак, устроїв пістолет за пояс на спині та рушив у бік Косунда.

Розділ 7

Я вже наблизився до селища достатньо, аби бачити його внизу перед собою, коли знову загули церковні дзвони. Я прискорив ходу. Зробилося прохолодніше. Можливо, тому, що хмари заступили сонце. А може, тому, що літо тут добігало кінця різко і несподівано.

У селищі не видно було ні душі, але кілька машин стояли припарковані на посипаному гравієм шляху перед церквою, і зсередини чути було органу музику. Чи означало це, що наречена вже простує до вівтаря чи це просто розминка перед церемонією? Як я вже зазначав, я ніколи раніше не бачив весілля. Я подивився на припарковані автомобілі, щоби побачити, чи не сидить вона в одному з них, очікуючи на момент для свого виходу. Я помітив, що номерні знаки починалися з «Y», тобто були зареєстровані у Фіннмарку.

Всі, крім одного, великого чорного «універсалу», перед номером якого не стояла жодна літера. Тобто він був з Осло.

Я піднявся сходами до церкви та обережно прочинив двері. Нечисленні лави було зайнято гостями, але я тихенько увійшов і примостився скраєчку на одній з найближчих до дверей. Органна музика стихла, і я подивився у бік олтаря. Я ніде не бачив наречених, отже, ще мав шанс побачити всю церемонію від початку до кінця. Серед гостей була група у саамських кафтах¹, але не так багато, як я сподівався побачити на саамському весіллі. На передній лаві я впізнав дві постаті за їхніми головами — руду скуйовджену чуприну Кнута і мерехтливий каскад чорних кучерів Леї, що їх вона частково прикрила шаллю. Зі свого місця я не так багато міг бачити, але, ймовірно, наречений сидів попереду, коло вівтаря, зі своїм боярином, в очікуванні нареченої. Тут і там чулися приглушене бурмотіння, покашлювання, схлипування і шморгання. Було щось дуже зворушливе в тому, що ця стримана, сувора спільнота здатна так легко розчулитися через одну весільну пару.

---

¹ *Кафта* або *гафта* — традиційний наплічний одяг саамів, зазвичай оздоблюваний по краях вишивкою чи аплікаціями.

Кнут обернувся та оглянув зібрання. Я намагався перехопити його погляд, але він не помітив мене. Принаймні він не відповів на мою усмішку.

Знову загравав орган, і парафіяни підхопили з несподіваним піднесенням: «Ближче, Боже мій, до Тебе...».

Не скажу, буцімто я знаюсь на церковних хоралах, але мене вразило, що саме цей тут обрали до весільної церемонії¹. І я ніколи не чув, щоб його співали так протяжно. Співці тягнули кожную голосівку до останньої межі: «Бли-и-ижче-е до-о Те-е-ебе-е, хо-оч би-и й на-а хре-есті-і-і...»

Після приблизно п'яти віршів я заплющив очі. Можливо, занудився, а можливо — від бажання сховатися, опинившись серед натовпу після кількох днів настороженої самотини. Так чи інак, а я заснув.

І прокинувся від південного акценту промовця.

Я витер слину з куточків свого рота. Напевне, хтось дав мені штурхана в поранене плече — у будь-якому разі, воно заболіло. Я протер очі. Побачив жовті кірочки з закислих від сну очей на кінчиках своїх пальців.

---

¹ Хорал «Ближче, мій Боже, до тебе...» (в оригіналі: *Nearer, my God, to thee...*) на вірші С. Ф. Адамс і найчастіше у музичній версії Л. Мейсона традиційно виконують на траурних церемоніях. За легендою, оркестр «Титаніка» нібито загравав цю мелодію, коли злощасний лайнер почав тонути.

Примружився. Промовець із південним акцентом мав на носі окуляри, волосся у нього на голові було ріденьке та безбарвне, і він був убраний у рясу, під якою я спав був колись.

—...але він також мав свої слабкості... — промовляв пастор.

Слабкості!

— ...так само, як усі ми маємо. Зогрішивши, він ладен бував радше рятуватися втечею, ніж визнати свою помилку. Збившись на манівці, він сподівався, що проблеми самі підуть, якщо він від них усунеться на достатньо тривалий час. Але всі ми знаємо, що від кари Господньої неможливо сховатися, що Господь завжди знайде нас. Але він також є однією з заблуканих овець Ісуса, одним із тих, хто відбився від стада, одним із тих, кого Ісус Христос хоче врятувати у милості своїй, якщо у смертну годину грішник молитиме Господа пробачити його.

Це не була весільна проповідь. Не було шлюбної пари перед вівтарем. Я випростав спину і витягнув ший. А тоді я побачив перед вівтарем її. Велику труну.

— Цього разу, вирушаючи у свою останню путь, він, можливо, так само сподівався забути своє минуле. Сподівався, що його борги сплинуть самі собою і він зможе

підвести ризику, не сплачуючи за свої гріхи. Але його спостигло те, що всіх нас спостигне.

Я обернувся на вихід. Двоє чоловіків стояли там обабіч дверей, склавши руки на грудях. Обидва дивились на мене. Чорні костюми. Однострій кілерів. «Універсал» із Осло перед церквою. Мене обдурили. Підіслали Маттіса, щоби він виманив мене з моєї лісової фортеці. На похорон.

— Саме тому ми стоїмо сьогодні перед цією порожньою труною...

Це мій похорон. Порожня труна чекає на мене.

Холодний піт зросив моє чоло. Який у них план, як усе це має відбутися? Зачекають вони на закінчення церемонії чи запакують мене в ящик просто на очах у всієї публіки?

Я сягнув рукою собі за спину і переконався, що пістолет на місці. Чи слід мені вдатися до спроби силою вивратися з церкви? Чи краще влаштувати сцену: підхопитись на ноги і, показуючи на похмуру парочку коло дверей, кричати, що вони наймані вбивці з Осло, виряжені наркоторговцем? Але хіба ж це допоможе, коли місцеві добровільно прийшли сюди, на похорон чужинця з півдня? Рибалка напевне заплатив місцевим. Він зумів навіть Лею втягти у цю змову проти мене. Або,

якщо вона казала правду і в цих краях не надто цінують земну маєтність, Рибалка міг пустити про мене чутки, нібито я — втілення диявола. Самому тільки Богові відомо, як вони наміряються здійснити свій план, але я знав, що мушу тікати. Краєм ока я вгледів, як один із двох кілерів щось бурмоче до іншого. Це був мій шанс. Я вихопив пістолет із-за пояса штанів. Підвівся. Треба було стріляти зараз, до того як вони обернуться до мене і я побачу їхні обличчя.

— ...Уго Еліасена, який вийшов у море сам, попри несприятливу погоду. Ловити сайду, як сам він стверджував. А можливо — тікаючи від своїх нерозв'язаних проблем.

Я знову важко опустився на лаву і заштовхнув пістолет назад, за пояс штанів на спині.

— Ми маємо сподіватися, що, як християнин, він, зрештою, впав на коліна у своєму човні й молився, просив прощення, просив, щоб його впустили у Царство Небесне. Чимало з вас, тут присутніх, знали Уго ліпше, ніж я; але ті, з ким я розмовляв, казали, що саме так, на їхній погляд, він учинив би, бо він боявся Бога, і я вірю, що Ісус, наш пастир, почув Уго і привів його назад до свого стада.

Тільки зараз я зрозумів, як сильно калатало моє серце — так, ніби хотіло вискочити з грудей. Присутні знов заспівали.

— «Чисте і могутнє стадо...»

Хтось тицьнув мені в руки розгорнуту книжку хоралів Ландстада¹ і, дружньо кивнувши, показав мені на пожовклу сторінку. Я долучився до співу на другому вірші. З невимовним полегшенням я щиро дякував долі, що дозволила мені пожити принаймні ще трішки.

Я стояв перед церквою і дивився, як від'їжджає з труною чорний «універсал».

— Що ж, — сказав літній чоловік поруч зі мною, — морська могила ліпша, як узагалі без поховання.

— Гм...

— Ти, либонь, і є той, хто оселився у мисливському будиночку? — подивився він мені в обличчя. — То як, настріляв куріпок?

— Та не дуже.

— Атож. Ми почули б тоді постріли, — кивнув він. — За такої погоди звук розноситься дуже далеко.

Я теж кивнув.

— Чому на катафалку номерні знаки Осло?

— А, то Арунсен людям в очі туман пускає. Купив машину в столиці, тож гадає, що тим вона краща.

---

¹ *Магнус Броструп Ландстад* — норвезький пробошч XIX ст. з Фіннмарка; уславився, зокрема, церковними гімнами, які писав сучасною йому норвезькою мовою.

Лея стояла на церковних сходах поруч із високим руським чоловіком. Гурт людей, які бажали висловити родині небіжчика своє співчуття, швидко розсмоктався. За мить до того, як від'їхав автомобіль із труною, Лея голосно мовила:

— Що ж... усіх запрошуємо до нас на каву! Дякуємо всім, хто прийшов, і щасливого повернення додому тим, хто до нас не приєднається.

Мене вразило відчуття вже баченого, коли я дивився, як вона стоїть поруч із тим чоловіком на сходах, ніби то якась знайома мені картина. Від пориву вітру високий чоловік трохи сахнувся вбік.

— А хто то стоїть поруч із удовою? — запитав я свого співрозмовника.

— Уве? Він рідний брат небіжчика.

Звісно! Весільна світлина. Її либонь зробили у цьому самому місці, на сходах церкви.

— Близнюк?

— Близнюк, і геть у всьому, — підтвердив старий. — То що, ходімо на каву з тортом?

— Ти не бачив Маттіса?

— Якого Маттіса?

Отже, їх тут більше, ніж один.

— Ти маєш на увазі Спирто-Маттіса?

Отже, таки один у своєму роді.

— Він сьогодні, щонайпевніше, на весіллі Мігаля у Чеавчагаді.

— Перепрошую?

— У долині Транстейн, там, де камінь Риб'ячого жиру, — показав він у бік, де я, пригадалося, бачив мол. — Там, де поганці вклоняються своїм нечестивим ідолам, — здригнувся він від огиди. — То що, ходімо на каву?

Запала тиша, в якій, мені видалося, я чую барабани, музику. Гамір. Пиятика. Жінки.

Я обернувся і побачив, що Лея йде у бік свого дому, тримаючи за руку Кнута. Брат небіжчика і решта людей мовчазною процесією йшли за ними дещо на відстані. Я облизав свої губи язиком, досі пересохлим зі сну. Від переляку, якого я недавно зазнав. Від випитого самого-ну, можливо.

— Трохи кави зараз не зашкодило би, — сказав я.

Будинок здавався геть інакшим зараз, коли він був повен гостей.

Я, киваючи, проштовхувався крізь тлум незнайомих людей і бачив невисловлене запитання у поглядах, якими вони мене проводжали. Решта, схоже, всі знали одне одного. Я знайшов Лею на кухні, де вона нарізала торт.

— Моє щире співчуття, — сказав я їй.

Вона подивилася на мою простягнуту руку і переклала ніж у ліву. Нагрітий сонцем камінь. Твердий погляд.

— Дякую. Як тобі ведеться у лісовій хатині?

— Добре, дякую, я саме повертаюся туди. Я лише хотів висловити співчуття, бо не встиг цього зробити у церкві.

— Ульфе, не треба йти отак нараз. З'їж трохи торта.

Я подивився на торт. Я не люблю тортів. Ніколи не любляв. Моя мати казала, що я — нетипова дитина.

— Так, гаразд, — погодився я, — дякую.

Позаду нас утворилася юрба, тому я взяв тарілку з тортом і вийшов у вітальню. Зрештою, я опинився коло вікна і, дещо збентежений інтенсивністю німої уваги до своєї особи, втупився у небо за вікном, ніби непокоячись, чи не збирається на дощ.

— Господь благословен.

Я обернувся. За винятком срібла на скронях, чоловік переді мною мав її чорне волосся. І її твердий щирий погляд. Я не знав, що відповісти. Повторення його «Господь благословен» видалось би фальшивим, а просте «Привіт!» — недоречно неформальним, майже зухвалим. У результаті я пробелькотів стандартне «Добрый день», попри те, що таке не дуже відповідало нагоді.

— Якуб Сара, — представився він.

— Гульф... Е-е, Ульф Хансен.

— Мій онук сказав, що ти розповідаєш анекдоти.

— Він так сказав?

— Але він не зміг пояснити мені, яка твоя професія.

Чи що привело тебе сюди, в Косунд. Тільки те, що у тебе зараз гвинтівка мого зятя. І що ти не віриш у Бога.

Я знехотя кивнув — таким чином, що мій жест не був ні підтвердженням, ні запереченням, а тільки показував, що я почув сказане, — і відкусив чималий шматок торта, щоб забезпечити собі кілька секунд на роздуми. Я жував і кивав.

— І мене це не обходить, зрештою, ні те, ні те, — повів далі Якуб, — ані те, скільки часу ти думаєш тут пробути. Натомість я можу наочно переконатися, що тобі смакує мигдальний торт.

Він пильно подивився мені в очі, і я зробив зусилля, щоби ковтнути. Тоді він поклав руку мені на хворе плече.

— Запам'ятай, юначе, що милість Божа безмежна. — Він зробив паузу, і я відчував, як тепло його руки проникає крізь тканину у мою шкіру.

Він усміхнувся і пішов геть, до іншого гостя, і я почув, як вони обмінялися привітанням «Господь благословен!».

— Ульфе?

Мені не було потреби обертатися, щоб упізнати голос.

— Бавмося у таємні хованки!

Він дивився на мене дуже серйозно.

— Кнуте, я...

— Прошу тебе!

— Гм... — подивився я на залишки торта. — Що таке таємні хованки?

— Треба ховатися так, щоб ніхто з дорослих не здогадався, що ти ховаєшся. Не дозволяється бігати, або кричати, або сміятися, і не дозволяється ховатись у безглузвих місцях. Ми так бавимося на парафіяльних зібраннях. Це — чудова гра. Цур я перший іду шукати!

Я роззирнувся навсібіч. Крім Кнута, дітей тут не було. Він сам на батьковому похороні. Таємні хованки. Чом би й ні?

— Я рахуватиму до тридцяти трьох, — прошепотів він. — Від цієї миті.

Він обернувся обличчям до стіни — так, наче роздивляється весільну світлину батьків, а я, поки там що, поставив свою тарілку, тихцем вийшов із кімнати і проминув коридор. Зазирнув на кухню, однак Леї там уже

не було. Я вийшов надвір. Вітер посилювався. Я обійшов навколо старого автомобіля. Від пориву вітру кілька крапель дощу вдарили у вітрове скло. Я повернувся за будинок. Прихилився до муру під прочиненим вікном майстерні. Закурив цигарку.

І лише коли вітер на мить ущух, я почув із вікна голоси:

— Уве, відпусти! Ти випив і сам не знаєш, що верзеш.

— Леє, не треба опиратись. Ні до чого затягувати жалобу, Уго цього не хотів би.

— Ти не знаєш, чого хотів би Уго!

— Зате я знаю, чого хочу я. І завжди хотів. І ти теж цього хочеш.

— Уве, зараз же відпусти. Інакше я кричатиму.

— Так, як ти кричала тієї ночі під Уго? — Хрипкий п'яний сміх. — Ти багато сперечаєшся, Леє, але кінець кінцем ти поступаєшся, слухаєшся чоловічої волі. Як ти послухалася Уго і як ти корилася своєму батькові. І слухатимеш мене.

— Ніколи!

— Так ми робимо це в нашій родині, Леє. Уго був моїм братом; тепер він пішов, а ти і Кнут — на моїй відповідальності.

— Уве, годі вже.

— Запитай свого батька.

Наступної миті голоси стихли, і я спитав себе, чи не слід мені щось зробити. І залишився стояти, де стояв.

— Лее, ти вдова і мати. Будь розсудливою. Ми з Уго все ділили на двох. Тож він би хотів цього, я тобі точно кажу. І цього хочу я. Тепер іди сюди, дай мені лишень... ой! Чортова баба!

Грюкнули двері.

Я почув порцію лайки. Щось упало на підлогу.

Саме тоді Кнут вигулькнув з-поза рогу будинку. Він широко роззявив рота, щоб заверещати, і я налаштувався на крик, що негайно виказав би мене.

Але крик не пролунав. Версія німого кіно.

Таємні хованки.

Я викинув цигарку і поспішив до хлопчини, на мигах показуючи, що визнаю свою поразку. Я підвів його до гаража.

— Я рахуватиму до тридцяти трьох, — сказав я і відвернувся до червоного «фольксвагена» його матері.

Я чув, як він побіг, а тоді, як відчинилися вхідні двері.

Чесно дорахувавши до тридцяти трьох, я повернувся в будинок.

Вона знову стояла у себе на кухні й чистила картоплю.

— Привіт, — сказав я тихо.

Лея піднесла погляд на мене. Щоки у неї палали, в очах бриніли сльози.

— Пробач, — сказала вона, шморгнувши носом.

— Тобі хто-небудь міг би сьогодні допомогти з приготуванням вечері.

— Мені всі пропонували допомогу. Але я гадаю, що мені самій краще бути при якійсь роботі.

— Так, мабуть, це слухна думка, — сказав я, сідаючи за кухонний стіл, і помітив, як вона враз напружилася. — Тобі немає потреби підтримувати розмову. Я просто хочу відпочити якусь хвилину перед дорогою... а мені тут наче й нема з ким спілкуватися.

— Крім Кнута.

— О так, він сам здебільшого і провадить розмову. Розумний хлопчик. Він багато замислюється, як на свій вік.

— Йому було про що замислитись.

Вона витерла ніс тильним боком долоні.

— Так.

Я відчув потребу сказати дещо, і слова самі рушили в путь, хоч я був не зовсім упевнений, які вони будуть.

Вони нібито самі склались у фрази, не питаючи моєї згоди чи дозволу. Та коли вони пролунали, їхня логіка виявилася цілком досконалою.

— Якщо ти хочеш жити самотійно, вдвох із Кнуртом, — промовив я, — але не впевнена, чи впораєшся, я охоче тобі допоміг би.

Я подивився на свої руки. Я чув, що вона припинила чистити картоплю.

— Я не знаю, чи довго ще мені судилося жити, — вів я далі, — і в мене немає рідні. Жодних спадкоємців.

— Ульфе, про що ти говориш?

Так, про що, власне, я зараз говорив? Чи виникли ці думки впродовж кількох хвилин, що минули, відколи я стояв під прочиненим вікном?

— Тільки про те, що в разі, коли я зникну, подивись у стіні, за надірваними дощечками трохи ліворуч від шафи, — закінчив я, — під мохом.

Картоплечистка впала їй з рук у раковину, і Лея втупила у мене стурбований погляд.

— Ульфе, ти хворий?

Я похитав головою на знак заперечення.

У погляді її синіх очей я бачив безмежну далечінь. Ту глибину, яку, напевне, бачив також Уве. І в якій він потонув.

— У такому разі я не впевнена, що тобі варто про таке думати, — сказала вона. — А ми з Кнутом дамо собі раду, щодо цього теж не турбуйся. Якщо ти шукаєш, на кого витратити гроші, то в селищі чимало людей у скруті не до порівняння з нашою.

Я відчув, як мені спаленіли щоки. Лея повернулася до мене спиною і знову взялася до картоплі. Тоді знову зупинилася, почувши, як рипнув мій стілець.

— Але дякую, що прийшов, — сказала вона. — Твоя поява розважила Кнута.

— Ні, це я тобі дякую, — відповів я, прямуючи до дверей.

— І...

— Що?

— За два дні у нас молитовне зібрання. О шостій. Як я вже казала, тобі будуть раді.

Я знайшов Кнута у — як я зрозумів — його кімнаті. З-під ліжка стирчали його худі ноги у футбольних бутсах, розмірів на два менших, ніж йому слід би взувати. Він захихотів, коли я витягнув його звідти і кинув на ліжку.

— Я вже зараз іду, — повідомив я.

— Так скоро? Але ж...

— У тебе є футбольний м'яч?

Він кивнув, хоча нижня губа була закопилена.

— Це добре. Тоді ти можеш відпрацювати точний удар проти гаражної стіни. Намалюй на ній крейдою коло і намагайся поцілити якомога точніше. І щоразу перехоплюй м'яча, коли він відбивається від муру. Якщо ти зробиш так тисячу разів, то будеш найкращим у команді, коли решта повернуться у кінці літа.

— Я не в команді.

— Але будеш, якщо так зробиш.

— Я не в команді, бо мені не дозволено грати.

— Тобі забороняють?

— Мама дозволяє, але дідусь каже, що спорт відвертає нашу увагу від Бога і що решта світу може марнувати неділю, репетуючи на стадіонах і ганяючи м'яча, але наша неділя належить Слову Божому.

— Розумію, — збрехав я. — А що твій батько на це казав?

Хлопець знизав плечима.

— Нічого.

— Нічого?

— Його це не обходило. Його обходило тільки...

Кнут замовк. В очах у нього стояли сльози. Я обняв його за плечі. Мені не було потреби чути це. Бо я вже знав. Я зустрічав силу-силенну отих Уго: деякі з них були

моїми клієнтами. Сам я теж удавався до такого роду втечі, я завжди потребував цієї розрядки. Та зараз, коли я сидів поруч із тим хлопчиком і він горнувся до мене, я відчував його німі схлипування, від яких здригалося його тепле тіло, і я думав, що — ось воно, те, від чого жоден батько не зможе втекти, хоч би як він намагався. Це благословення і прокляття, яке міцно прив'язує тебе до твого пагона. Але хто я такий, щоб судити про такі речі? Я, котрий — нехай за власним бажанням чи ні — покинув свій корабель іще до того, як його спустили на воду. Я відпустив Кнута з обіймів.

— Ти прийдеш на молитовне зібрання? — запитав він.

— Не знаю. Але я маю для тебе нову роботу.

— Згода!

— Це схоже на таємні хованки: ти не мусиш про це нікому нічого казати.

— Супер!

— Як часто приходить автобус?

— Чотири рази на добу. Два автобуси з півдня і два зі сходу. Два вдень і два вночі.

— Гарзд. Я хочу, щоби ти простежив за прибуттям денного автобуса з півдня. Якщо з нього зійде хтось, кого ти не знаєш, одразу йди до мене. Бігти, кричати,

комусь щось казати не треба. Те саме стосується прибуття будь-яких машин із Осло. Ти все зрозумів? Я щоразу платитиму тобі п'ять крон.

— Це щось на кшталт... шпигунської місії?

— Так, щось на манір того.

— Це ті люди, що мають тобі привезти твій дробовик?

— Тож, до скорого, Кнуте.

Я скуйовдив йому чуприну і пішов геть.

Дорогою я зустрів у коридорі високого русявого чоловіка, що вивалився з туалету. Я чув гуркотіння води у зливному бачку позаду нього, а він ще порпався з оперізкою своїх штанів. Він підвів голову і подивився на мене. Уве Еліасен.

— Господь благословен! — привітав я його.

Виходячи з дому, я відчував у себе на спині його важкий п'яний погляд.

Я зупинився на півдорозі до лісу. Вітер доносив то-рохтіння-гупання барабанів. Але я вже втамував свій голод — побачив достатньо інших людей.

«Гадаю, час мені йти додому та наплакатися досхо-чу», — так, траплялося, казав Туральф пізно ввечері. Ця його репліка завжди розвеселяла решту компанії. Інша річ, однак, що саме так Туральф чинив, як казав.

«Постав лишень свого сердитого чувака, — казав він, прийшовши додому. — Спустімося в чорні глибини». Я не знаю, чи йому справді подобався Чарлз Мінгус або щось іще з моїх джазових записів, чи його просто тягло в товариство іншого нещасного виродка. Втім, іноді ми з Туральфом поринали у гнітючий морок од-ночасно.

«Тепер ми реально нещасні!» — сміявся він.

Ми з Туральфом називали це чорною дірою. Я прочитав був про одного типа на ім'я Фінкельштейн: той виявив діри в космічному просторі, які всмоктують геть усе, що до них наблизиться, навіть світло, і вони настільки чорні, що їх неможливо спостерігати простим оком. І саме щось таке відчували ми. Ти нічого такого не помічаєш, ти просто живеш своїм життям, аж раптом, одного чудового дня, ти фізично відчуваєш, що потрапив у гравітаційне поле, і тоді тобі кінець, тебе засмоктує чорна діра безнадії та нескінченного розпа-чу. А там усе постає дзеркальним відображенням зви-чної дійсності по цей бік, і ти вже питаєш себе: а чи є сенс шукати надію, чи є хоч якісь підстави не впадати у відчай? У тій дірі ти просто дозволяв часові плинути своїм курсом, ти лише ставив запис депресивної душі, гнівливого джазмена Чарлза Мінгуса, і сподіваюся, що

вискочиш із іншого боку, як та чортова Аліса вискочила з кролячої нори. Втім, за Фінкельштейном та іже з ним, це може саме так бути: себто по той бік чорної діри є таке собі чарівне задзеркалля... Не знаю, але, як на мене, це настільки гарна і надійна релігія, наскільки будь-яка інша.

Я подивився туди, де, я знав, біжить стежка. Натомість ландшафт, тягнучись угору, здавалося, розчинявся у хмарах. Десь там, далі на північ, починалася довга ніч.

Розділ 8

Боббі була однією з дівчат Палацового парку. У неї було дуже довге каштанове волосся й карі очі, і вона курила анашу. Така характеристика особи, ясна річ, аж ніяк не вичерпна, одначе ці її риси чомусь першими спали мені на думку. Вона небагато балакала, але багато курила, від чого її очі робились імливими. Ми з нею були в чомусь подібні. Її справжнє ім'я було Бурні, і вона походила з багатої родини у західному передмісті. Тобто вони були не настільки заможні, наскільки вона любила вдавати, але їй аж надто імпонував образ бунтівного дівчиська-хіпі, що порвало із соціальним консерватизмом та політикою правих і знехтувало фінансовою забезпеченістю заради... власне, заради чого? Заради того, аби перевірити певні наївні ідеї щодо самостійного життя, щоб розширити свою свідомість і вирватися з полону старомодних

понять. На зразок уявлення про те, що народження дитини накладає спільну відповідальність на чоловіка і жінку. Як я вже згадував, ми були доволі подібні.

Ми сиділи в Палацовому парку і слухали «The Times They Are A-Changin» у паскудному виконанні якогось пацана на розладженій гітарі, аж тут Боббі заявила мені, що вона вагітна. І вона впевнена, що дитина в неї від мене.

— Круто, ми будемо батьками, — пробелькотів я, намагаючись не виглядати так, наче мені на голову вилили відро крижаної води.

— Ти просто муситимеш сплачувати аліменти, — сказала вона.

— Зрозуміло, я щасливий буду робити свій внесок. Ми рститимемо дитину разом.

— Разом, це так, — відрізала Боббі. — Але не з тобою.

— О? То... разом із ким тоді?

— Ми вдвох з Ингвалдом, — вона кивнула на хлопця з гітарою. — Я тепер з ним, і він каже, що він хотів би бути батьком дитині. Якщо ти, звісно, сплачуватимеш аліменти.

Так воно і сталося. Втім, ні: Ингвалд недовго протримався з нею. На той час, коли народилася Анна, Боббі була вже з іншим хлопцем, чие ім'я починалося на «І».

Гадаю, що то міг бути Івар. Мені дозволяли бачитися з Анною дуже рідко, через дуже довільні відтинки часу, але ніколи навіть мови не було про те, щоб я її доглядав. Я також не думаю, що я цього захотів би. Не в ті часи. Але й не в тому розумінні, що я її не любив, — я закохався в це дитя від миті, коли вперше її побачив. Вона лежала у своїй колисочці й жебоніла, дивилася на мене своїми очима, що випромінювали дивовижне блакитне сяйво; і навіть попри те, що я по-справжньому не знав її, вона одразу стала найціннішим скарбом у моєму житті.

Можливо, саме тому. Вона була такою маленькою і тендітною, але водночас такою цінною, що я не хотів доглядати за нею самотійно. Я не зміг би. Я не посмів би. Тому що я неминуче зробив би щось неправильне, непоправне. Я був упевнений, що, так чи інак, завдам Анні тяжкої шкоди. Не тому, що я безвідповідальний або недбалий, а тому, що не здатний тверезо оцінювати ситуацію. Через це я завжди був ладен дотримуватися порад випадкових чужинців і у важливих рішеннях покладався на інших людей. Навіть коли усвідомлював, що вони — в цьому випадку Боббі — нічим не ліпші за мене. Боягузтво — оце, ймовірно, найвлучніше визначення у моєму випадку. Отож, я ні

в що не втручався, продавав анашу і віддавав Боббі половину грошей — раз на тиждень. І тоді я дивився у чарівне блакитне мерехтіння усміхнених оченят своєї Анни, а часом навіть мав нагоду потримати її на руках, коли ми пили каву, доки Боббі тусувалася з чоловіками.

Я сказав Боббі, що якби вона трималася подалі від Палацового парку і наркотиків, я зміг би триматися подалі від поліції, від Рибалки, від неприємностей. Тому що вони з Анною не дадуть собі ради, якщо я опинюся за ґратами. Як я вже казав, батьки Боббі не були по-справжньому заможними, але натомість були настільки дрібнобуржуазними і консервативними, що дуже ясно дали зрозуміти: вони не бажають мати нічого спільного з безпутною дочкою, хіпі та наркоманкою — вона і батько дитини мають самі викручуватися, а найкраще — нехай просять допомоги у держави.

Нарешті, настав той день, коли Боббі сказала, що не може більше впоратися сама, доглядаючи, хай їй грець, хвору дитину. Анна плакала, з носа їй часто йшла кров, і чотири дні поспіль дитину тіпала пропасниця. Коли я побачив її в ліжечку, блакитне сяйво з її очей перемістилося синіми колами під очі; вона була геть бліда і мала

якісь дивні синці на колінах і ліктях. Я повіз її до лікаря, і за три дні з'ясувався діагноз: гострий лейкоз. Квиток в один бік на той світ. Лікарі давали їй чотири місяці. Всі твердили, що такі речі трапляються, і нічого тут не вдієш, і що блискавка вражає наосліп, не розбираючи — нещадно та безцільно.

Я розлютився, розпитував, дзвонив, перевіряв, оббивав пороги і кінець кінцем з'ясував, що лейкемію лікують у Німеччині. Терапія ця рятує не кожного і коштує цілі статки, але одну річ дає — надію. Раціональна норвезька держава, звісно, має на що витрачати гроші замість такої примарної речі, як надія, а батьки Боббі сказали, що така вже доля, мабуть, і нехай вирішує норвезька служба охорони здоров'я, а вони не платитимуть за якийсь фантазійне лікування з Наці-меччини. Я зробив підрахунки. Якби я продавав у п'ять разів більше анаші, то й тоді не наторгував би вчасно достатньої суми. Попри те, я намагався: я працював по вісімнадцять годин на добу, робив скажені розпродажі, просуваючись у бік катедрального собору, коли в Палацовому парку вночі завмирало життя. Коли я певного дня навідався у лікарню, мене там запитали, чому до дитини ніхто не приходив упродовж трьох днів.

— А Боббі хіба не було?

Медсестра і лікар похитали головами, кажучи, що вони намагалися додзвонитись, але її телефон, як видавалося, вимкнений.

Коли я прийшов до Боббі, вона лежала у ліжку і сказала, що вона хвора, і то, мовляв, з моєї вини вона не змогла сплатити рахунки за телефон. Я пішов у туалет, щоб викинути недопалок, і побачив у відрі закривавлений ватний тампон. Глибше у тому відрі я знайшов штрикавку. Ймовірно, я знав, що це станеться: мені траплялося бачити, як більш тендітні душі, ніж Боббі, переступали цю межу.

Що я тоді зробив?

Я нічого не зробив.

І залишив Боббі там, де вона була, і намагався переконати себе, що медсестри доглянуть Анну краще, ніж мати чи батько. Я продавав анашу і відкладав гроші на бісове диво-лікування, в яке я змушував себе вірити, бо альтернатива була нестерпною, бо мій страх, що маленька дівчинка з блакитним сяйвом в очах помре, був навіть сильніший за мій страх власної смерті. Адже ми беремо розраду звідти, де її знаходимо — у німецькому медичному журналі, у штрикавці з героїном, у лискучій новій брошурі, яка обіцяє тобі вічне життя, якщо ти скористи-

ся черговому спасителеві. Тож я продавав анашу і рахував крони, рахуючи дні.

Саме за тих обставин Рибалка запропонував мені роботу.

Два дні. Хмари висіли низько, але не проливалися ні краплею дощу. Земля оберталась, але сонця я не бачив. Години спливали — якщо таке можна уявити — іще монотонніше. Я намагався якомога більше спати, але без валіуму це виявилось неможливим.

Я божеволів. Божеволів іще більше. Кнут слушно зазначив. *Немає нічого гіршого за кулю, яка невідомо коли прилетить.*

Надвечір другого дня моє терпіння луснуло.

Маттіс хвалився, що весілля триватиме три дні.

Я викупався у струмку. Я більше не помічав мошви чи комарів — вони тепер дратували мене тільки тоді, коли лізли в очі або в рот чи сідали на хліб. І плече мені більше не боліло. Кумедно, але біль зник на ранок після похорону. Я пригадав попередній день, зважуючи, що могло мене зцілити, але нічого не надумав.

Після купання я сполоснув свою сорочку, викрутив її та вдягнув на себе. І сподівався, що сорочка просохне на тілі, доки я дістануся села. Я не одразу вирішив, чи

варто брати з собою пістолет. Врешті-решт, я таки залишив його, сховавши у стіні під мохом, купно з поясом-гаманцем із грошима. Подивився на гвинтівку і короб набоїв. Згадав те, що колись мені сказав Маттіс: із єдиної причини ніхто ніколи нічого не крав у Косунді — там просто не було чого красти. Оскільки за дошками у стіні гвинтівка не вмістилась би, я загорнув її у знайдений під ліжком старий руберойд і сховав згорток під чотирма великими каменями над струмком.

А тоді я пішов.

Попри поривчастий вітер, щось важке висіло в атмосфері, щось тиснуло мені на скроні. Наче грім ось-ось заgrimить. Можливо, весільна гулянка вже скінчилася. Випили всю оковиту. Розібрали всіх доступних жінок. Але, наближаючись, я почув ті самі барабани, що чув за два дні до того. Я пройшов повз церкву до молу. Далі рушив на звук.

Зійшовши з дороги, я попрямував на схід, видерся на пагорб. Переді мною розкинулася кам'яниста сіра пустиеля, що мисом витягнулася в бік сталево-синього моря. На перешийку мису, просто під місцем, де я стояв, лежала пласка, добре утрамбована ділянка землі, і саме там вони танцювали. Велике багаття палало поруч із п'яти- чи шестиметровим кам'яним обеліском, що стир-

чав із землі. Навколо нього — два кола дрібніших каменів. У композиції не було жодної виразної симетрії, взагалі жодної закономірності, але вона чимсь нагадувала зруйнований фундамент будівлі, яку так ніколи й не почали зводити. Чи, скорше, будівельний майданчик після знесення чи пожежі. Я рушив до них, додолу.

— Привіт! — гукнув мені високий блондин у саамській кафті, що саме джюрив на верес, відступивши на край майданчика. — Хто ти?

— Ульф.

— Південець! Не тепер, то в четвер!.. Ласкаво просимо!

Він обтрусив свій пісюн, розбризкуючи краплі в усіх напрямках, заправив його в матню і простягнув мені руку.

— Корнеліус, Маттіса кузен у третій! Ох, так.

Я вагався, чи тиснути йому руку.

— То це той камінь Риб'ячого жиру? — запитав я. — Це — зруйнований храм?

— Транстейн? — Корнеліус похитав головою. — Ні, туди його кинув Бейве-Вуолаб.

— Он як? А він хто такий був?

— Дуже сильний саам. Напівбог, можливо. Ні, на чверть! Начвертьбог.

— Гм... А навіщо тутешні чвертьбоги жбурляють брили?

— А навіщо хтось кидає важкі камені? Щоб довести, який він дужий, ясна річ! — Він засміявся. — Ульфе, чого ти раніше не прийшов? Гулянка вже закінчується.

— Я неправильно зрозумів — гадав, що весільна церемонія відбудеться у церкві.

— З усіма тими забобонами? — Корнеліус витягнув з кишені фляжку. — Маттіс одружує набагато краще за недокрівних лютеранців.

— Справді? То, в такому разі, ім'ям яких богів він освячує шлюб?

Я глянув у бік багаття і довгого столу. Дівчина в зеленій сукні перестала танцювати і зацікавлено дивилася на мене. Навіть із відстані я бачив, яка в неї гарна статура.

— Богів? Жодних богів. Він одружує ім'ям норвезької держави.

— А він уповноважений це робити?

— О, так. Він один із трьох людей у районі, які мають на це право. — Корнеліус підніс стиснений п'ястук і почав перелічувати, по одному розгортаючи пальці: — Священик, помічник судді, капітан корабля.

— Овва! Отже, Маттіс до того ще й капітан корабля?

— Маттіс? — розреготався Корнеліус і сьорбнув із фляжки. — Він тобі схожий на саамського моряка? Ти бачив його ходу? Ні, це Еліасен-старший є капітаном, і він може одружувати тільки на борту свого човна, на борт якого не ступала жодна жінка. Жодна. Ось так.

— То що ти мав на увазі з приводу Маттісової ходи?

— Такими кривоногими бувають лише кочові саами, а не саами-рибалки.

— Справді?

— Риба. — Він передав мені фляжку. — Вони в тайзі не їдять риби. І через це не отримують достатньо йоду. У них через це м'які кістки.

Він зробив ноги колесом, ілюструючи свою теорію.

— А ти, натомість...

— Фальшивий саам. Мій батько був із Бергена, але нікому про це не казав. Особливо — моїй матері.

Він засміявся, але я не зміг приєднатися, бо питво виявилось іще огиднішим за те, що я отримав був від Маттіса.

— То хто ж він тоді? Священик?

— Майже, — сказав Корнеліус. — Він поїхав аж в Осло вивчати теологію. Але потому втратив свою віру.

Тому взявся за вивчення права. Він працював помічником судді у Тромсе впродовж трьох років. Ось так.

— Не ображайся, Корнеліусе, але, якщо я не помилюся, десь вісімдесят відсотків із того, що ти мені розповів, — чи брехня, чи фантазії.

Він насупився ображено:

— Дідька лисого! Ні. Спершу Маттіс утратив віру в Бога. Потім він утратив віру в правову систему. А нині він вірить єдино у вміст алкоголю; так принаймні він сам каже.

Корнеліус розреготався і поплескав мене по спині так дружньо, що питво мало не вискочило мені зі шлунка назад у пельку. Що, можливо, було б таки на краще.

— Що це за пекельна брага? — запитав я, повертаючи йому фляжку.

— *Рейкас*, — відповів Корнеліус, — оленяче молоко, що перебродило. — Він сумно струснув головою. — Молодь сьогодні хоче тільки газованих напоїв, к'оли. Снігоходів і хот-догів. Самогон, нарти, оленина — усе це незабаром піде в минуле, і ми зійдемо геть на пси. Ось так.

Перш ніж нагвинтити на фляжку металевий ковпачок, він, для розради, ще раз ковтнув із неї.

— А осьде й Аніта йде.

Я побачив, що дівчина у зеленій сукні спроквола прямує до нас, і мимоволі випростався.

— Так, так, так, Ульфе... — промовив Корнеліус тихо. — Ворожити, нехай тобі поворожить, але не більше того.

— Ворожити?

— Ясновидіння, знаєш? Вона справжня шаманка. Але того, що вона захоче, тобі не треба.

— А чого вона захоче?

— Це ти вже й звідси можеш побачити.

— Гм... То чому не треба? Вона заміжня? Заручена?

— Ні, але ти сам не схочеш того, що вона має.

— Вона має?..

— Має і роздає.

Я повільно кивнув. Він поклав мені руку на плече:

— Але ти розважайся. Корнеліус не пліткар.

Він обернувся до дівчини:

— Аніто, привіт!

— Бувай, Корнеліусе.

Він засміявся і пішов геть. Дівчина зупинилася переді мною, усміхаючись стуленими вустами. Спітніла і захекана від танців. Вона мала два сердитих червоних прищі на лобі, зіниці, звужені до двох цяток, і красно-

мовно розширені дикі очі. Наркота — ймовірно, амфетаміни.

— Привіт, — сказав я.

Замість відповіді вона оглянула мене з голови до ніг. Я переступив з ноги на ногу.

— Ти хочеш мене? — запитала вона.

Я похитав головою.

— Чому ні?

Я знизав плечима.

— Ти справляєш враження здорової чоловічої особини. Що не так?

— Я так розумію, ти сама здатна визначати подібні речі про людей.

Вона розреготалася.

— Тобі Корнеліус наплів? Атож, Аніта бачить наскрізь. І вона бачила, що ти був налаштований кілька хвилин тому. То що сталося, ти злякався мене?

— Не тебе, а за тебе. У мене підозра на сифіліс.

Коли вона реготала, я міг побачити, чому досі вона, сміючись, намагалася не показувати свої зуби.

— У мене є нацююрники.

— Насправді не підозра, а гірше. У мене член відвалився.

Вона підступила на крок ближче. Поклала руку мені на промежину.

— До біса ще залишилося. Ходімо, я мешкаю за церквою.

Я похитав головою і міцно вхопив її зап'ястя.

— Бісові південці, — прошипіла вона і вирвала руку. — Що такого поганого — швиденько перешморгнутьись? Ми однаково скоро всі помremo; чи ти не знаєш?

— Так, до мене доходили чутки, — відказав я, роззираючись у пошуках зручного шляху до втечі.

— Ти не віриш мені, — скривилась вона. — Подивись мені в очі. В очі, я сказала!

Я подивився на неї. Вона посміхнулась.

— О так, Аніта правильно бачила. У тебе смерть в очах. Не відвертайся! Аніта бачить, що ти стрілятимеш у відображення. Так, стрілятимеш у відображення.

Сигнал тривоги дзеленькнув у мене в голові.

— Про яких «південців» ти говориш?

— Про тебе, звісно.

— Про кого ще? У множині?

— Він не сказав, як його звати, — взяла вона мене за руку. — Але тепер я читаю в тобі. Тепер ти можеш.

Я вивільнив руку.

— Який він на вигляд?

— Овва! Ти не на жарт переляканий!

— Який він на вигляд?

— Чому це так важливо?

— Аніто, прошу тебе!

— Гаразд, гаразд, не панікуй. Худорлявий. Нацистський чубчик. Привабливий. Довгий ніготь на вказівному пальці.

Холера. «Рибалка завжди знаходить те, що він шукає. Ви чи я можемо не знати, як саме, але він знає. Завжди».

Я ковтнув.

— Коли ти його бачила?

— Перед тим, як ти прийшов. Він подався до селища — сказав, йому треба з кимось поговорити.

— Чого він хотів?

— Шукав іншого якогось типа з півдня на ім'я Юн. Це ти Юн?

— Мене звати Ульф, — похитав я головою. — Що він іще казав?

— Нічого. Він залишив мені свій номер телефона, на випадок, якщо я почую що-небудь, але то номер в Осло. Чого ти цією справою так переймаєшся?

— Я просто чекаю на когось, хто має підвезти мені мою рушницю, але то, ймовірно, не він.

Отже, Йонні Мо вже тут. А я залишив пістолет у лісовій хижі. Я пішов у небезпечне місце, а єдину річ,

яка могла мою безпеку хоч трохи зміцнити, із собою не взяв. Бо подумав, що ця річ мені перешкоджатиме, якщо я підчеплю жінку і муситиму роздягтися. І ось я зустрів жінку і в результаті не хочу з нею роздягтися. Чи буває щось тупіше за тупість? Кумедно те, що я був роздратований більше, ніж переляканий. Я мав би конати зі страху. Він приїхав, щоби застрелити мене. Я переховуюсь тут, бо хочу вижити! Тож мені слід би опанувати себе, зосередитись і виживати, холера!

— Кажеш, ти за церквою мешкаєш?

Вона враз пожвавішала.

— Так, це недалеко.

Я подивився на посипану гравієм дорогу. Він міг повернутися будь-якої миті.

— Ми можемо пройти через цвинтар, щоб ніхто нас не побачив?

— Чому ти так боїшся, що нас побачать?

— Я не боюсь. Просто непокоюсь про... е-е... про твою репутацію.

— Моя репутація? — пирхнула вона. — Всім відомо, що Аніта любить чоловіків.

— Гарзд, тоді — про свою.

— О'кей, — стенула вона плечима. — Добре, якщо ти така цінна цяця.

Її будинок мав на вікнах фіранки.

А в коридорі стояла пара чоловічих черевиків.

— Чиї це?

— Батькові, — пояснила Аніта. — І нема потреби шепотіти, він спить.

— Це хіба не привід шепотіти?

— Тобі досі страшно?

Я подивився на черевики. Розмір менший, ніж у мене.

— Ні.

— Ото й добре. Заходь сюди.

Ми увійшли до її спальні. Тут було тісно, а ліжко явно розраховане тільки на одну особу. Одну дуже худорляву особу. Вона стягнула з себе сукню через голову, розстебнула мені штани й одним рухом спустила їх, разом із трусами. Потім вона розстебнула свій ліфчик і стягнула з себе трусики. Її шкіра була блідою, майже білого кольору, з червоними подряпинами по всьому тілі. Але жодних слідів від уколів. Вона була чистою. Річ у чомусь іншому.

Аніта сіла на ліжко і дивилася на мене.

— Ти міг би також скинути піджак.

Вішаючи свій піджак на єдиний у кімнаті стілець, я почув хропіння за стіною. Грубе голосне, зі скреготом

на вдиху і з плямканням і свистом на видиху, подібне до гарчання поламаного глушника. Аніта понишпорила у тумбочці.

— Презервативів не лишилося, — сказала вона. — Ти мусиш бути обережним, бо я не хочу дитини.

— Я не вмю бути обережним, — негайно озвався я. — У мене ніколи не виходило. Може б, ми могли просто... е-е... трохи попеститись?

— Попеститись? — перепитала вона з відразою. — У батька є презервативи.

Вона вийшла з кімнати, як була, гола, і я почув, як відчиняються двері у сусідню кімнату; хропіння трохи вщухло, а тоді відновилося з більшою силою. За кілька секунд Аніта повернулася, шпортаючи у поношеному коричневому гаманці.

— Осьо! — кинула вона мені квадратний пакетик із дуже потертої фольги.

Я марно шукав на ньому термін придатності.

— Я не можу з презервативом, — сказав я. — У мене тоді нічого не спрацьовує.

— Запрацює, — запевнила Аніта, ухопивши мій переляканий член.

— Вибач, Аніто. Гм. То що ти робиш у Косунді?

— Стули писк.

— Гм. Може, треба трохи... е-е... йоду?

— Я сказала, стули писок.

Я подивився на тендітну руку, очевидно впевнену у своїй здатності творити дива. Я, поки там що, питаю себе, де може бути Йонні. В такому малому селищі не складно було би знайти кого-небудь, хто розповів би йому про нещодавно прибулого типа з півдня, який оселився у мисливському будиночку. Він навідається і в хатину, і на весілля. Корнеліус обіцяв мовчати. Доки я тут, де я є, я в безпеці.

— Осьде! Бачив? — радісно цвірінькнула Аніта.

Я глянув на диво і сторопів. Ймовірно, то була така реакція на стрес: я читав, що у повішених часто буває ерекція. Не відпускаючи мого прутня і не припиняючи роботи, вона взяла лівою рукою пакетик із презервативом, розірвала його зубами, висмоктала з нього презерватив і, обернувши його в роті язиком, округлила розтулені губи. Потім вона нахилила голову, а коли знову піднесла її, я був цілковито споряджений і готовий до бою. Вона лягла на спину і розсунула ноги.

— Я тільки хотів сказати, що...

— Ульфе, ти ще не набалакався?

— Я не люблю, коли мене виставляють одразу після того. Мені йдеться про почуття власної гідності, якщо ти...

— Стули писк і берись до діла, доки ще здатний.

— Ти обіцяєш?

Вона зітхнула:

— Трахай мене, нарешті.

Я заліз у ліжку. Вона допомогла мені увійти в неї. Я заплющив очі і почав шкворити, не надто швидко і не надміру повільно. Вона стогнала, сипала прокльонами і лайкою, але, в певному сенсі, мене це заохочувало. За браком іншого метронома, я прилаштувався до ритму хропіння з сусідньої кімнати. Я відчував, як зростає напруга. Намагався не думати про стан презерватива чи про те, якою була би комбінація Аніти і мене.

Раптом вона напружилася і перестала видавати будь-які звуки. Я припинив фрикції. Я подумав, що вона щось почула, якись підозрілі зміни у хропінні свого батька чи як хтось наближається до будинку. Я затамував подих і прислухався. Як на мене, хропіння не змінилося.

Раптом її тіло піді мною геть розм'якло. Я стривожено подивився на неї згори. Її очі були заплющені, вона здавалася неживою. Я обережно приклав великий палець і вказівний палець до її горла, шукаючи пульс. Я не міг його знайти. Холера! Чому немає пульсу? Невже вона...

Тоді низький звук полинув із її рота. Спершу приглушене гурчання, далі воно ставало голоснішим. І перетворилося на щось дуже знайоме. Скреготливий вдих і шамкання поламаного глушника на видиху.

Авжеж, вона дочка свого батька.

Я увіпхався між струнким жіночим тілом і стіною, відчув спиною холодні шпалери, а стегном — раму ліжка. Одначе тут я був у безпеці. На якийсь час. Я заплющив очі. Дві речі спали мені на думку: те, що я досі не згадав про валіум, і «ти стрілятимеш у відображення». Потому я поринув у країну снів.

Розділ 9

Побачивши батька Аніти вранці за столом на кухні, я переконався, що він цілковито відповідає уявному портрету, що я собі малював, виходячи з чутого вночі хропіння. Волохатий, огрядний і грубий. Я навіть якимось чином правильно вчув у тому хропінні його мереживну майку-«алкоголічку».

— Як воно? — грубувато поцікавився він і загасив недопалок об свій недоїдений бутерброд. — Схоже, кава тобі не завадить.

— Дякую, — полегшено відповів я, сідаючи навпроти нього за складаний стіл.

Він зиркнув на мене і повернувся до кросворда в газеті. Лизнув кінчик олівця і кивнув у бік кавника на плиті.

— Сам собі наливай. Чи думаєш, за те, що ти трахаєш мою дочку, я тобі маю каву подавати?

Я кивнув і знайшов собі чашку в буфеті. Наповнив її смоляно-чорною кавою і визирнув у вікно. Знов непроглядні хмари.

Батько Аніти уважно вивчав газету. У цілковитій тиші до нас долинало зі спальні хропіння його дочки.

Мій годинник показував чверть на десяту. Перебував Йонні десь у селищі чи пішов шукати мене деінде?

Я сьорбнув кави. Відчуття було таке, що її треба пережувати, перш ніж ковтнути.

— Підкажи лишень, — глянув на мене чолов'яга, — «інше визначення кастрації».

Я подивився на нього.

— Стерилізація.

Він опустив погляд на газету. Порахував літери.

— З одним «р»?

— Так.

— Гарзд, може бути.

Він облизав олівець і вписав слово.

Поки я взувався у коридорі й лаштувався виходити, Аніта вивалилася зі своєї спальні.

Бліда, гола і розпатлана, з дикими очима, вона чіпко вхопила мене в обійми.

— Я не хотів тебе будити, — промимрив я, — марно пориваючись до дверей.

— Ти повернешся?

Я відхилився назад і подивився їй в обличчя. Вона знала, що я знав. Що вони зазвичай не повертаються. Та вона однаково хотіла переконатися. Чи ні.

— Я намагатимуся, — сказав я.

— Намагатимешся?

— Так.

— Подивись мені в очі. В очі! Ти обіцяєш?

— Безперечно.

— Ульфє, ти сказав це. Ти пообіцяв. Ніхто не сміє, пообіцявши щось Аніті, не дотримати обіцянки. Зараз ти заклав мені свою душу.

Я ковтнув слину. Кивнув. Якщо бути точним, я пообіцяв їй не зробити чогось, а тільки намагатися. Спробувати. Пошукати час і бажання. Вивільнивши, нарешті, одну руку, я потягнувся до клямки.

Я повертався до лісової хатини обвідним шляхом. Я обійшов пагорби з північного сходу, щоби наблизитися до неї з лісистого боку. Я підкрадався, ховаючись за дерева.

Олень позначав свою територію, човгаючи своїм рогом об ріг мисливської хатини. Він не наважився би цього робити, якби всередині хижі хтось був. Попри те, я зісковзнув у вирізаний ручаєм рівчак і навпочіпки

додибав до місця, де сховав був гвинтівку. Я відкинув камені, витягнув гвинтівку з руберойду, перевірів, чи вона заряджена, і швидко пішов до хатини.

Олень залишився стояти, де стояв, зацікавлено дивлячись на мене. Господь знає, що він у мені винюхав. Я увійшов у хатину.

У ній хтось побував.

У ній побував Йонні.

Я оглянув кімнату. Не так багато наочних змін. Дверцята шафи — злегка прочинені, а я завжди ретельно їх закривав, від мишей. Порожній шкіряний кофр стирчав з-під двоярусного ліжка, а під дверцятами пічки насипалося трохи золи. Я відхилив дошку поруч із шафою і встроїв руку під мох. І полегшено зітхнув, намацавши пістолет і пояс із грішми. Потім я сів на один зі стільців і спробував відтворити хід його думок.

Кофр показав йому, що я тут побував. Але той факт, що він не знайшов ні грошей, ні наркотиків, ні будь-яких особистих речей, свідчив, що я пішов звідси, придбавши щось практичніше, на кшталт заплічника. Потім він устроїв руку в дров'яну пічку, щоби знати, чи зола ще тепла, й отримати уявлення про те, яку я маю проти нього фору.

Якось так, він мав би міркувати, наскільки я здатен був простежити хід його думок. Що далі? Чи рушив він

кудись далі, не маючи найменшого уявлення про те, куди я міг податись або чому залишив Косунд. Чи він досі ховається де-небудь поруч і чекає на моє повернення? Однак, у разі останнього варіанта, він напевне ретельніше приховав би сліди свого візиту, щоб я нічого не запідозрив? Втім, можливо... стривай лишень! Ось я подумав, буцімто явні сліди його візиту означають, що він рушив далі, — і, можливо, він хотів, щоб саме так я подумав!

Холера.

Я схопив бінокль і оглянув виднокіл, який тепер знав до найдрібніших деталей. Я шукав когось чи щось, чого там не було раніше. Видивлявся. Зосереджено.

Знову й знову.

За годину чи близько того почала даватися взнаки втома. Але я не хотів готувати собі каву, щоби стовпом диму не подати на кілька кілометрів довкола сигнал про своє місцеперебування.

Якби ж хоч почався дощ, якби ж тільки ці хмари скинули свій вантаж на землю, якби ж то бодай щось відбувалося. Кляте очікування зводило мене з розуму.

Я відклав бінокль. Заплющив на мить очі.

Вийшов до оленя.

Він подивився на мене з острахом, але не втік. Я попестив його роги. Тоді сів на нього верхи.

— Вйо! Пішов! — сказав я.

Він зробив кілька кроків. Спершу нерішуче.

— Так!

Він рушив більш твердо. Тоді швидше. У бік селища. Його коліна клацали дедалі швидше, швидше, ніж лічильник Гейгера-Мюллера з наближенням до атомної бомби.

Церква стояла обгоріла. Ясно, що тут пройшли німці. Полювали на учасників Опору. Проте руїни будівлі, теплі, оплавлені, не впали. Камінь і попіл. А вони танцювали навколо чорних каменів, деякі з них — голяка. Вони танцювали неймовірно швидко, попри те, що священник співав повільно і протяжно. Його білу рясу було вибруднено сажею, а перед ним стояли наречений і наречена: вона одягнена в чорне, а він — у всьому білому; білими були його кашкет і дерев'яні трескури. Спів стих, і я під'їхав ближче.

— Ім'ям норвезької держави я оголошую вас чоловіком і дружиною, — сказав він, а тоді плюнув коричневою слиною на розп'яття, що висіло поруч, підніс суддівський молоток і вдарив ув обвуглену олтарну рейку. Раз. Двічі. Тричі.

Я прокинувся, здригнувшись. Я сидів, сперши голову на стіну. Прокляття, ці сни доконають мене.

Одначе гупання не припинялося. Мое серце, здавалося, завмерло, і я дивився на двері.

Гвинтівка стояла притуленою до стіни.

Я схопив її, не підводячись зі стільця. Я приставив приклад до плеча і притулився до нього щокою. Мій палець був на спусковому гачку. Я видихнув, усвідомивши, що затамував подих.

Ще два гупання.

Тоді двері відчинилися.

Небо на ту мить уже очистилося. Пора була вечірня. Оскільки двері відчинялися на захід, постать у дверях я бачив проти сонця, як темний силует у помаранчевому ореолі, на тлі низьких пагорбів.

— Ти в мене стрілятимеш?

— Вибач, — сказав я, опускаючи гвинтівку. — Я подумав, що це куріпка.

Її сміх пролунав розкотисто і щиро, але обличчя залишалось у тіні, тож я міг тільки уявляти мерехтливе сяйво її очей.

Розділ 10

Йонні поїхав.

— Він сьогодні сів у зворотний автобус, на південь, — повідомила Лея.

Вона послала Кнута по дрова і воду. Вона хотіла кави. І пояснення, чому до неї навідався чужинець із півдня, який хотів дізнатись про моє місцеперебування.

Я знизав плечима.

— На півдні багато людей живе. Чого, власне, він хотів?

— Казав, що дуже хотів би поговорити з тобою. Про справи.

— Еге, так, — сказав я. — То був Йонні, либонь? — Схожий на болотяну чаплю?

Вона нічого не сказала у відповідь, але, сидючи навпроти мене за столом, уперто намагалася зловити мій погляд.

— Він з'ясував, що ти зупинився у мисливському будиночку, і хтось показав йому дорогу сюди. Але тебе він тут не знайшов. А потім, коли хтось йому сказав, що ти був у мене після похорону, він, мабуть, вирішив, що я можу щось про тебе знати.

— А ти що йому сказала?

Я дозволив їй зловити очима мій погляд. Нехай вивчає мій вираз обличчя. Мені було що приховувати, але водночас — нічого.

Вона зітхнула:

— Я йому сказала, що ти поїхав назад, на південь.

— Чому ти так зробила?

— Тому що я не така дурна. Я не знаю і не хочу знати, в якого роду халепу ти вскочив, але я не хочу бути відповідальною за іще гірші твої неприємності.

— Навіть ще й гірші?

Вона похитала головою. Це могло означати, що вона невдало висловилася, чи що я неправильно її зрозумів, або що вона не хоче цього обговорювати. Вона визирнула в одне з вікон-бійниць. Ми чули, як Кнут надворі енергійно рубає дрова.

— За його словами, тебе звати Юн, а не Ульф.

— А ти коли-небудь вірила, що я Ульф?

— Ні.

— Але ж ти відправила його у хибному напрямку. Тобто збрехала. Що про таке кажуть ваші правила?

Вона кивнула у бік вікна, за яким Кнут рубав дрова.

— Правила кажуть, що ми маємо піклуватися про тебе. Про це у Святому Письмі також сказано.

Деякий час ми сиділи мовчки. Я — поклавши руки на стіл, вона — склавши долоні на колінах.

— Дякую за твою турботу про Кнута після похорону.

— Облиш. Як він, тримається?

— Насправді, тримається.

— А ти?

Вона знизала плечима.

— Жінки завжди знаходять спосіб дати собі раду.

Рубання припинилося. Кнут зараз повернеться. Вона знову подивилася на мене. Її очі набули такого кольору, якого я ніколи раніше не бачив, і їхній погляд наче пропікав мене наскрізь.

— Я передумала. Я хочу знати, від чого ти тікаєш.

— Твоє попереднє рішення було, ймовірно, розумнішим.

— Скажи мені.

— Навіщо?

— Бо я вважаю, що ти хороша людина. А хороші люди завжди можуть знайти прощення своїм гріхам.

— А що, як ти помиляєшся і я не хороша людина? Чи означає це, що кінець кінцем я підсмажуватимусь у тому вашому пеклі?

Я вимовив це з більшою гіркотою, ніж мав намір.

— Я не помиляюся, Ульфе, тому, що я бачу, який ти. Я бачу тебе.

Я глибоко вдихнув. Я не знав, чи залишать мого рота слова, що вже були на язика. Одначе сам я вже ладен був зануритись у глибіню її очей, синіх, як те море, море внизу під тобою, коли тобі десять років, і ти стоїш на кручі над ним, і все твоє єство прагне пірнути — все, крім твоїх ніг, не здатних зрушити з місця.

— Я мав роботу, пов'язану з переслідуванням боржників, що завинили за наркотики, і яка передбачала вбивства людей, — почув я свій голос. — Я вкрав гроші свого боса, а тепер він полює на мене. І ще я втягнув до цієї історії твого десятирічного сина Кнута, намовивши його шпигувати для мене. Ба більше, він отримає від мене платню, якщо повідомить про щось підозріле. Наприклад, якщо він побачить людей, котрі, за потреби, не вагаючись, уб'ють хлопчика.

Я витрусив цигарку з пачки.

— Як тепер щодо мого прощення?

Вона розтулила вуста, аж тут Кнут відчинив двері.

— Осьо, — сказав він, кидаючи дрова на підлогу перед пічкою. — Я конаю з голоду.

Лея дивилася на мене.

— У мене є консервовані рибні тюфтельки, — сказав я.

— Тьху, — скривився Кнут. — А ми не можемо замість них з'їсти свіжої тріски?

— Боюсь, у мене такої немає.

— Не тут. У морі. Ми можемо порибалити. Мамо, скажи, можна?

— Зараз ніч, — відповіла вона тихо, не зводячи з мене погляду.

— Це — найкращий час для риболовлі, — сказав Кнут, підстрибуючи з нетерплячки. — Мамо, прошу тебе!

— Кнуте, у нас немає човна.

Знадобилась одна мить, щоби хлопчик зрозумів, що вона має на увазі. Я подивився на Кнута. Його обличчя потемніло. Невдовзі, однак, він знову пожвавився.

— Можна взяти човен дідуса. Човен в елінгу, і дід казав, мені можна його брати.

— Він так сказав?

— Так! Тріска! Тріска! Ульфе, ти полюбляєш тріску?

— Я полюбляю тріску, — сказав я і подивився в очі Леї. — Але я не знаю, чи твоя мати хоче її просто зараз.

— Так, вона хоче, правда, мамо?

Та не відповіла.

— Мамо?

— Дозвольмо Ульфові вирішити, — сказала вона.

Хлопчик пропхався між столом і моїм стільцем, змушуючи мене подивитися на нього.

— Ульфе?

— Що, Кнуте?

— Ти зможеш з'їсти найсмачніше — язики тріски.

Елінг стояв десь за сто метрів від причалу. Запах підгнилих водоростей і солоної води розбудив неясні спогади про якесь давнє літо у моєму житті. Як я натягую через голову затісний рятувальний жилет, а мій кузен хизується тим, які вони багаті, бо мають і човен, і рибальську хатину, а побуряковілий з натуги і люті дядько лається, бо не може завести почіпний мотор.

Всередині елінгу було темно і приємно пахло смолою. Все, що могло нам знадобитися для риболовлі, було вже у човні, що стояв кілем на дерев'яних напрямницях.

— Чи не завеликий, як на грєбний човен?

Я прикинув, що судно має п'ять-шість метрів завдовжки.

— Човен щонайбільше середнього розміру, — сказала Лея. — Нумо, нам треба всім разом штовхати.

— Батьків був набагато більший, — докинув Кнут. — Десятивесловий, зі щоглою.

Ми випхали човен на воду, і я зумів видертися на борт, майже не замочивши ніг.

Я встановив весла в одній із двох пар кочетів і почав рівно та енергійно гребти від берега. Пригадую, я доклав чимало зусиль, аби навчитися веслувати краще за свого кузена, впродовж того єдиного літа, коли я, бідний безбатченко, гостював у заможних родичів. Одначе на Лею та Кнута я своєю майстерністю враження не справив.

Відійшовши доволі далеко від берега, я витягнув весла з кочетів і поклав їх на дно човна.

Кнут пробрався до корми, схилився на фальшборт, закинув вудку і почав дивитися на пливець. Я бачив у його погляді відчужену задуму мрійника.

— Хороший хлопець, — сказав я, скидаючи куртку, яку зняв був із гачка в елінгу.

Лея кивнула. Вітру не було, і море — чи океан, як його називали Лея і Кнут, — виблискувало, наче дзер-

кало. Воно видавалося твердою поверхнею, якою можна дійти до сонця, що розпеченим казаном червоніло на горизонті, ген там, на півночі.

— Кнут сказав, що на тебе вдома ніхто не чекає, — озвалася вона.

Я похитав головою:

— На щастя, ні.

— Має бути незатишно.

— Що?

— Не мати нікого. Нікого, хто думав би про тебе. Хто дбав би про тебе. Чи про кого ти сам дбав би.

— Я намагався, — сказав я, відпускаючи гачок на волосіні, — але не зумів.

— Ти не зумів завести сім'ю?

— Я не зумів подбати про них, — сказав я. — Як ти могла сама переконатись, я не та людина, на яку можна покластись.

— Я чую те, що ти говориш, Ульфе, але я не знаю, чи це правда. Що сталося?

Я відчепив блешню:

— Чому ти досі називаєш мене Ульфом?

— Це те ім'я, яким ти мені назвався. Я тебе так називатиму, аж доки ти не захочеш назватися якось інакше. Кожен повинен мати право на зміну свого імені.

— Як довго ти називаєшся Леєю?

Вона примружила одне око.

— Ти питаєш жінку про її вік?

— Я не мав на увазі...

— Двадцять дев'ять років.

— Гм... Лея — гарне ім'я, немає підстав міняти його на інше...

— Воно означає «корова», — перервала вона. — Я хотіла би назватися Сарою. Сара означає «принцеса». Але мій батько сказав, що я не могла би зватися Сарою. Тому двадцять дев'ять років мене називають коровою. Що ти на це скажеш?

— Що ж, — подумав я якусь мить. — Му-у?

Вона подивилася на мене недовіжливо. Тоді розсміялася. Своїм глибоким грудним сміхом. Неквапним. Кнут на кормі обернувся до нас.

— Що таке? Він розповів анекдот?

— Так, — сказала вона, не відриваючи від мене очей. — Гадаю, що так.

— Розкажіть мені!

— Згодом. — Вона нахилилась до мене. — Отже, що сталося?

— Я не знаю, чи сталося щось. — Я закинув волосінь. — Я просто запізнився.

— Куди запізнився? — насупилась вона. — До чого?

— Щоб урятувати свою дочку.

Вода була настільки прозорою, що я бачив, як дедалі глибше занурюється мерехтлива приманка. Аж доки вона розчинилася в зеленавому мороці безодні.

— Коли я, нарешті, роздобув гроші, вона вже була у комі. Вона померла за три тижні по тому, як я нашкріб кошти на лікування у Німеччині. Не так, щоби це щось міняло, — однаково, було вже запізно. Принаймні так лікарі сказали. Та суть справи у тому, що я не спромігся зробити те, що зобов'язаний був зробити. Я зрадив її. Таким був постійний приспів мого життя. Але той факт, що я не впорався навіть, коли... що я не зумів подбати навіть... Я...

Я шмигнув носом. Можливо, мені не слід було скидати куртку: зрештою, ми перебували близько до Північного полюса. Я відчув щось на своєму передпліччі. У мене волосся наїжилося. Дотик. Я не пам'ятав, коли востаннє мене торкнула жінка. Але тут-таки пригадав, що це сталося менш ніж за двадцять чотири години до того. Під три чорти цей край, цих людей і решту все!

— Через це ти викрав гроші?

Я стенов плечима.

— Ти вкрав гроші для своєї донечки, знаючи, що тебе вб'ють, якщо тільки знайдуть.

Я плюнув за облавок, щоб якось порушити нестерпну нерухомість води.

— Це гарно звучить у такому формулюванні, — зауважив я. — Скажемо, натомість, що я — той батько, котрий дочекався, коли буде запізно, перш ніж заходився щось робити для своєї дочки.

— Але ж лікарі сказали, що однаково було вже запізно?

— Вони таке казали, але вони не могли знати. Ніхто цього не знає. Ні я, ні ти, ні священик, ні атеїст. Тому ми віримо. Віримо, бо це краще за усвідомлення того, що там, у глибинах, на нас чекає тільки холодна темрява. Смерть.

— Ульфе, ти справді у таке віриш?

— А ти справді віриш у перлинні ворота з янголами і дядьком на ім'я Святий Петро? Втім, ні, ти не в це віриш! Однак інша секта, десь у десять тисяч разів більша за вашу, вірить у святих. І вони вважають, що коли ви не вірите до найдрібніших деталей у те саме, у що вірять вони, то ви простуєте прямим курсом у пекло. Атож, католики вважають, що ви, лютерани, скочуєтесь у підземелля світу. А ви вірите, що це вони туди йдуть. Вам неабияк пощас-

тило народитися серед послідовників істинної віри тут, за Полярним колом, а не десь в Італії чи Іспанії. Тоді вам випав би дуже довгий шлях до спасіння.

Моя волосінь натягнулася, і щось смикнуло. Я рвонув, підсікаючи, — щось упіймалося: тут, напевне, неглибоко. Я потягнув ще, і те, що впіймалося, зірвалося з гачка.

— Ульфе, ти озлоблений.

— Озлоблений? Я розлючений, як холера, ось я який. Якщо цей ваш Бог існує, навіщо він отак бавиться з людством? Навіщо він дозволяє, щоб одна людина народжувалась для страждань, а інша — для надмірностей, або ж одним дає шанс знайти віру, яка нібито дасть їм спасіння, тоді як більшість ніколи навіть не почують про того Бога? Навіщо це йому?.. Як він міг?..

Клята холоднеча.

— ...забрати твою дочку? — спокійно закінчила вона моє запитання.

Я закліпав.

— Там нічого немає, — сказав я. — Тільки морок і смерть, і...

— Риба! — вигукнув Кнут.

Ми обернулися до нього. Він уже тягнув здобич. Лея востаннє поплескала мене по руці і схилилася на фальш-

борт. Ми дивилися на воду. Чекали, коли покажеться над водою те, що потрапило Кнutowі на гачок. Я упіймав себе на тому, що чомусь думаю про жовту зюйдвестку. І раптом мене опанувало передчуття. Ні, то було щось більше, ніж передчуття. Я знав напевно: він повернеться. Я заплющив очі. Так, я бачив його доволі ясно. Йонні повернеться. Він знав, що я досі тут.

— Ага! — вигукнув Кнут переможно.

Коли я розплющив очі, величезна тріска билася на дні човна. Рибина вирячувала очі, ніби не могла повірити в те, що вона бачила. Воно й зрозуміло — навряд чи вона передбачала, що саме так усе обернеться в її житті.

Розділ 11

Ми спрямували човен до острова, і киль м'яко вривався у прибережний пісок. Цей акуратно заокруглений загадковий острівець ніби відірвався від порослого вересом плато і різко відскочив на кількасот метрів від материка. Кнут скинув черевики і, прочалапавши мілиною на берег, прив'язав човен до скелі. Я запропонував Леї перенести її на суше, але вона тільки посміхнулася і запропонувала мені навзаєм те саме.

Ми з Кнутом розклали багаття, а Лея патрала і чистила рибу.

— Одного разу ми наловили стільки риби, що мусили йти по тачку, щоб забрати її всю з човна, — сказав Кнут.

Він уже облизував губи. Не пригадую, щоб я так полюбляв рибу, коли був хлопчиком. Можливо, тому,

що мені її здебільшого давали у вигляді ретельно про-
смажених риб'ячих котлет, риб'ячих паличок або у фор-
мі кульок у білому, подібному до сперми соусі.

— З цього буде дуже багато їжі, — сказала Лея, обер-
нувши цілу рибину у срібну фольгу і кладучи її просто
на вогонь. — Десять хвилин.

Кнут виліз мені на спину, збуджений перспективою
скорого бенкету.

— Борюкаймося! — кричав він, чіпляючись за мене,
коли я спробував підвестися. — Південець має померти!

— Щось там у мене наче комар на спині? — відгук-
нувся я, сіпаючись назад і вперед, як бик під вершником
на rodeo, аж доки хлопець не ляпнувся, радісно верес-
щаючи, на пісок.

— Якщо ми боротимемось, то робімо це правиль-
но, — запропонував я.

— Гарзд! А як правильно?

— Боротьба сумо, — пояснив я і, взявши дрючок,
накреслив коло на вологому піску. — Хто перший зму-
сить суперника ступити поза коло, той переможець.

Я показав йому церемонію, що має передувати кож-
ному туру змагань, і як ми маємо сидіти навпочіпки
навпроти один одного за межами кола і один раз плес-
нути в долоні.

— Це молитва до богів, щоби вони були поряд із нами у бою, щоби ми на залишилися самі.

Я бачив, що Лея насупилась, але вона нічого не сказала.

Хлопчик повторював за мною всі рухи, коли я повільно підніс руки, подивився долі, а тоді поклав долоні на коліна.

— Так ми розчавлюємо злих духів, — сказав я, тупаючи ногами.

Кнут зробив те саме.

— Приготувались... увага... — проказав я.

Кнут скривив обличчя в агресивній гримасі.

— ...бій!

Він стрибнув у коло і пхнув мене плечем.

— Ти вилетів! — переможно оголосив він.

Мій слід за межами кола не залишав сумнівів. Лея сміялась і аплодувала.

— Боротьба на цьому не закінчується, *рікіші* Кнут-сан із Фіннмарк-кен, — прогарчав я, знову сідаючи навпочіпки. — Хто переможе у п'яти сутичках, той Футабаяма.

— Фута?.. — швидко присів Кнут на протилежному боці.

— Футабаяма. Легенда сумо. Здоровенський жирний мугиряка. — Приготувались... увага...

Я ухопив його в замок і виніс далеко за межі кола.

На час, коли рахунок становив 4:4, Кнут так упрів і розходився, що забув про попередні церемонії та одразу несамовито кинувся на мене.

Я відступив убік. Він не міг вчасно зупинитись і, спотикаючись, вилетів за межі кола.

Лея розреготалася. Кнут лежав нерухомо, головою у піску.

Я сів поруч з ним.

— У сумо деякі речі важливіші, ніж перемога, — сказав я. — Зокрема, вміння виявляти гідність як у перемозі, так і в поразці.

— Я програв, — прошепотів Кнут у пісок. — Гадаю, що гідність простіше показувати, коли виграєш.

— Безперечно.

— То вітаю тебе. Ти Фута... Фута...

— ...баяма. І Футабаяма вітає тебе, мужній Хагураямо.

Він підвів голову. Його мокре обличчя було геть обліплене піском.

— А це хто?

— Учень Футабаями. Хагураяма теж згодом став майстром.

— Правда? Він переміг Футабаяму?

— О, так. Він грав з ним, удаючи поразки. Він просто мав спершу дізнатися від Футабаями кілька важливих способів. Наприклад, як треба програвати.

Кнут сів. Скоса подивився на мене.

— Ульфє, хіба, програючи, ти робишся кращим у боротьбі?

Я спроквола кивнув. Я бачив, що Лея теж прислухається до розмови.

— Ти навчаєшся, — я прибив комара, що сів мені на руку, — краще програвати.

— «Краще програвати»? Який сенс бути в цьому добрим?

— У житті здебільшого берешся до речей, які тобі не до снаги, — сказав я. — У результаті програєш частіше, ніж виграєш. Навіть Футабаяма раз у раз програвав, перш ніж почав вигравати. А хіба ж не важливо бути кращим у тому, що тобі випадає робити частіше?

— Мабуть, що так, — розважив Кнут і задумався. — Але що означає бути добрим у програнні?

Глянувши йому через плече, я зустрівся поглядом із Леєю.

— Насмілитися на черговий програш, — сказав я.

— Їжа готова, — відгукнулася Лея.

Шкура тріски прилипла до сріблястої фольги, тож коли Лея розгорнула страву, нам залишалося тільки витягувати шматочки білого філе і відправляти їх у рот.

— Райський смак, — прокоментував я, сам не знаючи до ладу, що я мав на увазі під «райським», але точніше слово мені на думку не спадало.

— М-м-м, — по-котячому муркотів Кнут.

— Бракує тільки білого вина, — докинув я.

— Пекло, — нагадав хлопчик, блиснувши зубами у посмішці.

— Ісус уживав вино, — завважила Лея. — В будь-якому разі, з тріскою п'ють червоне.

Вона засміялася, коли ми з Кнутом обоє перестали жувати і витріщилися на неї.

— Принаймні таке я чула!

— Тато випивав, — сказав Кнут.

Лея перестала сміятися.

— Іще борюкатися! — вимагав Кнут.

Я погладив своє черево, щоб показати, який я напханий.

— Нудно... — скопив він губу.

— А пошукай лишень, чи знайдеш чайні яйця, — запропонувала йому Лея.

— Яйця, о цій порі року? — здивувався Кнут.

— Літнє несіння, — сказала вона. — Таке зрідка, але трапляється.

Він примружив одне око. Тоді підвівся, рвонув з місця берегом і зник за пагорбом.

— Літнє несіння? — запитав я, вкладаючись на пісок. — Це правда?

— Я думаю, що трапляється що завгодно, — відповіла вона. — Але ж я сказала, що рідко.

— Як оце ви?

— Ми?

— Лестадіанці.

— То ось як ти сприймаєш нас?

Лея примружила очі, і я зрозумів, від кого Кнут підчепив свою звичку мружитись.

— Ні, — сказав я після паузи і заплющив очі.

— Ульфе, розкажи мені щось.

Вона підмостила собі під голову оту куртку, що я взяв у елінгу.

— Що саме?

— Що-небудь.

— Дай лишень подумати.

Ми лежали мовчки. Я дослухався до потріскування багаття і тихого плюскоту прибою.

— Літньої ночі у Стокгольмі, — почав я, — зелено. Всі сплять. Ми поволі йдемо додому з Монікою. Зупиняємось і цілуємось. А тоді рушаємо далі. Ми чуємо сміх із якогось відчиненого вікна. З архіпелагу долинає вітерець, приносячи запахи трави і водоростей. — Я подумки мурикав мелодію. — Бриз пестить наші обличчя, я притискаю її ближче до себе, і ночі не існує, тільки тиша, тіні, вітерець.

— Як славно, — захотила мене Лея. — Розповідай далі.

— Ніч коротка і світла, й вона спливає, коли прокидаються дрозди. Чоловік припиняє веслувати, задивившись на лебедя. Коли ми йдемо Західним мостом, нас обганяє порожній трамвай. Тієї ночі, в цілковитій таємниці, у Стокгольмі розквітають дерева, а вікна освітлюють місто кольоровим світлом. І місто наспівує пісню всім, хто спить, і тим, хто має вирушати в далеку путь, але знову повернеться до Стокгольма. Вулиці пахнуть квітом дерев, і ми знову цілуємося і неквапом, повільно йдемо через місто додому.

Я прислухався. Хвилі. Багаття. Віддалені крики чайок.

— Моніка — це твоя кохана?

— Так, — сказав я, — вона моя кохана.

— Еге. А давно?

— Зараз. Скільки ж це... Років із десять чи близько того, гадаю.

— Це чимало.

— Так, але ми кохалися по три хвилини за раз.

— Три хвилини?

— Три хвилини і дев'ятнадцять секунд, якщо точно.

Стільки часу вона виконує цю пісню.

Я почув, як вона сіла.

— Те, що ти щойно мені розповів, — це пісня?

— «Повільно йдемо собі містом», — сказав я. — Моніка Зеттерлунд¹.

— І ти ніколи не бачився з нею?

— Ні. У мене був квиток на її концерт зі Стівом Куном у Стокгольмі, але Анна саме захворіла, і я мусив працювати.

Вона кивнула мовчки.

— Мабуть, гарно бути щасливими одне з одним, — сказала вона. — Я маю на увазі — як ота пара у пісні.

— Але це недовго триває.

---

¹ Популярну пісню 1930-х років «Walkin' My Baby Back Home» написали американці Рой Терк і Фред Е. Алерт, а згадану тут шведську версію (переклад Беппе Вольгерша) «Sakta vi gå genom stan» Моніка Зеттерлунд вперше виконала 1962 р., і, схоже, саме відтоді пісню пов'язали з образом нічного Стокгольма.

— Ти не знаєш цього.

— Твоя правда. Ніхто не знає. Однак, із твого досвіду, це *триває*?

Раптовий порив холодного вітру змусив мене розплющити очі. Я щось побачив на краю кручі по той бік морської гладіні. Можливо, силует великої скелі. Я обернувся до Леї. Вона сиділа зсутулена.

— Я лише кажу, що все може трапитись у світі, — сказала вона. — Навіть вічне кохання.

Окремі пасма волосся впали їй на обличчя, і мене вразило, що у неї теж є оте... оте саме блакитне мерехтіння. Якщо тільки це не була звичайна гра світла.

— Вибач, це не має мене обходити. Я тільки...

Я зупинився. Мої очі шукали той силует скелі на кручі, але не знаходили його.

— Ти тільки, що?

Я глибоко вдихнув. Я знав, що пошкодую про це.

— Я стояв тоді під вікном майстерні... тоді, після похорону. Я мимоволі підслухав вашу розмову з братом твого чоловіка.

Вона схрестила руки на грудях. Уважно подивилася на мене. Збентеження чи обурення в її погляді не було. Вона глянула в той бік, куди побіг Кнут, а тоді знову перевела погляд на мене.

— Я не маю досвіду щодо того, скільки часу може тривати кохання до чоловіка, бо я ніколи не любила чоловіка, якого мені дали.

— Дали? Ти хочеш сказати, то був шлюб за домовленістю?

Вона похитала головою.

— У давніші часи родини домовлялися про шлюби, так. Для зміцнення міжкланових союзів. Пасовища і стада оленів. Єдина віра. У мене з Уго шлюб не був такого стибу.

— А якого?

— З примусу.

— Хто тебе змусив?

— Обставини.

Вона знов озирнулася, чи немає поруч Кнута.

— Ти...

— Так, я завагітніла.

— Я розумію, що ваша релігія не надто терпима до позашлюбних дітей, але Уго ж не був із лестадіанської родини?

Вона похитала головою.

— Обставини й батько. Ці дві речі присилували нас обох. Він сказав, що вижене мене зі спільноти, якщо я не вчиню, як він звелів. Вилучення зі спільноти означає,

що залишаєшся геть сама, жодної душі поруч. Ти розумієш?

Вона приклала руку до рота. Спершу я думав — щоб затулити згоїну на губі.

— Я бачила, що відбувається з людьми, яких вилучили...

— Я розумію...

— Ні, Ульфе, ти не розумієш. І я не знаю, навіщо я розповідаю це сторонній людині.

Тільки зараз я почув схлипування у її голосі.

— Можливо, саме тому, що я чужий.

— Так, можливо, — шморгнула вона носом. — Ти поїдеш звідси.

— А як твій батько змусив Уго, який не був членом спільноти, з якої він міг би його вилучити?

— Батько сказав їм, що коли Уго не одружиться зі мною, він подасть на нього в поліцію за те, що той зґвалтував мене.

Я мовчки подивився на неї.

Вона випростала спину, піднесла голову і спрямувала погляд у море.

— Так, я вийшла заміж за чоловіка, який зґвалтував мене, коли мені було вісімнадцять. І народила від нього дитину.

Пронизливий вереск долинув із материка. Я обернувся. Чорний баклан пролітав низько над водою попід кручею.

— Бо таким є ваше тлумачення Біблії?

— У нашому домі тільки одна людина сміє тлумачити Святе Письмо.

— Твій батько.

Вона знизала плечима.

— Тієї ночі я прийшла додому і розповіла матері, що Уго згвалтував мене. Вона розраджувала мене, як уміла, одначе сказала, що найкраще буде забути про це. Що кому дасть засудження одного із синів Еліасена за згвалтування? Та коли з'ясувалося, що я вагітна, вона пішла до батька. Найперше, про що він запитав, — чи молилися ми Богу, щоб я не завагітніла. А друга річ, яку він сказав, — що Уго та я маємо побратися.

Вона судомно ковтнула. На мить замовкла. І я зрозумів, що вона про це мало з ким розмовляла. Найімовірніше — взагалі ні з ким. Я став для неї першою та найкращою нагодою висловити ці речі вголос після похорону чоловіка.

— Тоді він пішов до старого Еліасена, — повела вона далі. — Батько Уго і мій батько — впливові люди тут, у селищі — кожен у свій спосіб, звісно. Старий Еліасен

дає людям роботу в морі, а мій батько дає їм Слово Боже і знімає тягар з їхніх змучених душ. Батько сказав, що коли Еліасен не дасть згоди, то він легко зуміє намовити когось зі своєї пастви дати свідчення, боцїм вони щось певне бачили і чули тієї ночі. Старий Еліасен відповів, що немає потреби йому погрожувати, що я без того підхожа пара його синові та, можливо, навіть допоможу його Уго зробитися трохи розважливішим. І щойно ті двоє домовилися, що так має бути, так це і сталося.

— То як же... — почав я, але мої слова перервав інший крик.

Цього разу не пташиний.

Кнут.

Ми підхопилися.

«Рибалка завжди знаходить те, що він шукає».

І знову крик. Ми побігли на голос. Я першим досяг верхівки острова-пагорба. Побачив його. Обернувся до Леї, яка бігла за мною, підібравши руками спідницю.

— З ним усе гаразд.

Хлопчик стояв приблизно у ста метрах від нас, трохи нижче і видивлявся щось на березі.

— Що там таке? — гукнув я до нього.

Він показав на щось чорне на лінії прибою. А потім я відчув сопух. Трупний сопух.

— Що там? — і собі запитала Лея, підходячи до мене.

Я зробив так само, як Кнут, — показав рукою.

— Смерть і руїна, — сказала вона.

Я притримав Лею, коли вона хотіла спуститися до Кнута.

— Може, тобі варто зачекати тут, а я піду й подивлюся, що там таке.

— Не треба, — сказала вона. — Я бачу, що то таке.

— Отже... що там?

— Дитинча.

— Дитинча?

— Молодий тюлень, — пояснила вона. — Мертвий. Іще стояла ніч, коли ми повертались.

У цілковитому спокої і тиші. Чути було тільки плюскіт весел, коли вони піднімалися з води, і краплі, падаючи з них, виблискували, як діаманти, у косих променях сонця.

Я сидів на кормі, спостерігаючи, як веслюють мати і син. У мене в голові крутився мотив «Повільно йдемо собі містом». Вони були наче єдиний організм. Кнут видавався глибоко зосередженим і намагався зберігати тверду поставу, напружуючи спину і стегна, три-

маючи спокійний, «дорослий» ритм веслування. Його мати сиділа позаду сина, підлаштовуючись під його рухи і стежачи за тим, щоби веслувати синхронно. Ніхто не казав ні слова. Жили й сухожилля на її руках напиналися, а її чорне волосся спадало на один бік, коли вона раз у раз оберталася, щоби глянути через плече і переконатися, що курс правильний. Звісно, Кнут намагався не показувати, що він сподівається справити на мене враження своїми навичками гребця, але таки видавав себе, періодично зиркаючи на мене очікувально. Я випнув щелепу і кивнув на знак поцінування. Він удав, буцімто не помітив, але я побачив, що він почав вкладати у свої рухи ще більші зусилля.

Прикріпивши линву до шківа, ми затягли човен на його дерев'яну направну і в елінг. Тягти важкий човен було навдивовижу легко. Я не міг не думати про нездоланну винахідливість людства і його здатність до виживання. І про нашу готовність робити, в разі потреби, жахливі речі.

Ми йшли гравійною дорогою до селища. Зупинилися біля телеграфного стовпа на початку стежки. Афіша танцювальної групи сховалася під новішим шаром плакатів і оголошень.

— Прощавай, Ульфе, — сказала вона. — Мені приємно було згаяти з тобою час. Щасливо тобі дістатися дому і спокійного тобі сну.

— До побачення! — сказав я і всміхнувся.

Вони тут дуже серйозно сприймають слова прощання. Можливо, тому, що відстані великі, а оточення суворе. Жодної гарантії, що ви скоро побачитесь. Якщо взагалі ще побачитесь.

— І ми були б дуже раді тобі, якби ти прийшов на молитовне зібрання у парафіяльному будинку в суботу вранці.

Вона промовила ці слова дещо напружено і трохи поморщилась.

— Правду я кажу, Кнута?

Кнут мовчки кивнув, сонний і втомлений.

— Дякую, але гадаю, що мені, ймовірно, вже запізно думати про спасіння.

Я не знаю, чи умисною була двозначність моїх слів.

— Почути Слово ніколи не зашкодить.

Вона дивилася на мене отим своїм дивним проникливим поглядом, нібито щось шукаючи очима.

— За однієї умови, — сказав я. — Якщо дозволиш потім поїхати твоїм автомобілем до Алти. Мені треба купити деякі речі.

— А ти впораєшся з машиною?

Я стенов плечима.

— Може, мені поїхати з тобою? — запитала вона.

— Ти не мусиш.

— Вона не така проста, як тобі здається.

Я не знаю, чи умисною була двозначність її слів.

Діставшись хатини, я ліг і одразу заснув, не торкнувши пляшки з самогоном. Наскільки я можу пригадати, тієї ночі я не бачив снів. І прокинувся з відчуттям, наче щось сталося. Щось гарне. Щось таке, чого не траплялося зі мною вже збіса давно.

Розділ 12

*Тебе молимо, Душе Святий,
Щоб перебувати в істинній
вірі одній,
Поможи захищати її
в недолі
До останнього удару серця
Коли піднесемося з земної
юдолі
До дому Твого по нашій
смерті
Кіріє Елейсіон!*

Рядки хоралу прокочувалися між мурами невеличкої молитовної зали, як повільний гуркіт грому. Здається, співали всі присутні — вся спільнота з двадцяти з чимсь осіб.

Я намагався стежити за змістом за маленькою чорною книжечкою, що мені її вручила Лея. Хорали Ландстада.

«Авторизовано королівським дозволом, 1869 р.» — повідомлялося на титульному аркуші. Я вже встиг погортати збірочку. Схоже, від тих часів не змінили жодної літери.

Коли гімн доспівали, статечний чоловік пройшов до простого аналоя важкими кроками, під якими рипіла стара дерев'яна підлога. Він повернувся до нас лицем.

То був батько Леї. Дідусь. Якуб Сара.

— Вірую в Бога Отця, Вседержителя, Творця Неба і Землі, — почав він. Решта всі мовчали, дозволивши йому самому дочитати до кінця всю декларацію віри. Закінчивши, він залишався нерухомим і мовчки дивився на аналой. Тривалий час. І вже коли я дійшов висновку, що в нього щось негаразд, що йому щось перемкнуло в голові, чоловік голосно промовив:

— Любі християни! Ім'ям Отця, Сина і Святого Духа. Так, ми хотіли почати це зібрання ім'ям Святої Трійці. Так.

Чергова тривала пауза. Він так само стояв із похнюпленою головою, кутаючись у дещо завеликий на нього костюм, — типовий переляканий новачок і аж ніяк не загартований мандрама, досвідчений проповідник, про якого згадував Кнут.

— Бо якщо хтось дбає про себе, про своє власне буття, то такому нікчемному грішникові не варто ставати до цього амвона.

Знов замовк. Я роззирнувся. Як на диво, ніхто, здавалося, не почувався ніяково за недорікуватість проповідника. Я встиг дорахувати до десяти, перш ніж він повів далі.

— Тож цінним є те, що ми тут зібралися заради святого чистого Слова Божого. І я маю запитати себе, як гідно піднести це Слово? Ось чому так складно підійти до цього аналя — через питання: що слід робити?

Врешті-решт він підвів голову. Подивився просто на нас. Найменшого сліду невпевненості не було в його прямому твердому погляді. І жодного знаку вагань, які він так переконливо собі приписував.

— Бо ми тільки прах земний. І у прах повернемося. Але ми здобудемо вічне життя, якщо залишимося стійкими у своїй вірі. Світ, у якому ми живемо, є світом розпаду і керує ним правитель світу, диявол, сатана, той, хто спокушає стадо.

Не можу стверджувати напевне, але, здавалося, він дивився просто на мене.

— У цьому світі ми, нещасні, маємо жити. Спроможимося ж відштовхнути диявола і присвятімо надії на спасіння той короткий час, що нам залишився.

Черговий хорал. Лея та я сиділи ближче до виходу, і я показав їй на мигах, що виходжу перекурити.

Надворі я притулився спиною до муру молитовного дому і став слухати, як співають усередині.

— Пробачай, якщо я питаю, але чи не почастуєш одним із отих гвіздків у труну?

Молитовний будинок стояв у кінці дороги. Маттіс, найімовірніше, чатував за рогом. Я простягнув йому пачку.

— Зуміли вони спасти тебе? — запитав він.

— Наразі ні, — відповів я. — Співають вони трохи фальшиво.

Маттіс розсміявся.

— Ох, тобі треба навчитися правильно слухати релігійні співи. Звичайні миряни гадають, що найважливіше відтворювати мелодію. Але для справжніх вірян головне — почуття. Ти думаєш, чому саами стали лестадіанцями? Тому, повір мені, Ульфе, що лестадіанська глосолалія, цілительство і розчулення стоять за два кроки від чаклунства і шаманських барабанів.

Я запалив сірника, щоби він прикурив цигарку.

— І оці їхні пекельні гімни... — пробурмотів Маттіс.

Ми синхронно затяглися своїми цигарками і прислухалися до співу. Коли вони закінчили співати, батько Леї знову заговорив.

— Проповідникові справді треба вдавати, що він аж так страждає від свого покликання? — запитав я.

— Ти про Якуба Сару? Так. Його робота полягає в тому, щоб удавати простого християнина, який насправді не є обраним стояти коло амвона, але є покликаним до цього церквою.

Схиливши голову, Маттіс проказав глибоким, як у проповідника, голосом:

— «Відколи я був обраний настановляти нашу спільноту, моїм бажанням завжди було коритися Божій волі. Але наша грішна плоть є нашим тягарем». — Він затягнувся цигаркою. — Так є, як було упродовж ста років. Идеалом є смирення і простота.

— Твій кузен сказав мені, що ти теж був одним із них.

— Але потім я уздрів світло, — сказав Маттіс і невдоволено оглянув цигарку. — Скажи лишень, тут є хоч трохи тютюну?

— Ти відійшов од віри, коли вивчав богослов'я?

— Так, але тут мене вважали втраченим для віри, відколи я вирушив до Осло. Істинний лестадіанець не навчається, щоби стати священиком серед мирян. Тут єдиним завданням проповідника є передання старої справжньої віри, а не новомодного блюзнірства з Осло.

Там, усередині, скінчився останній хорал, і знову пролунав голос Якуба Сари:

— Господь довготерпеливий, але не сумнівайтеся, що він прийде, як тать уночі, і все земне розвалиться, щойно розкриється брак віри.

— До речі, — прокоментував його слова Маттіс, — ті з нас, що живуть під смертним вироком, не хочуть, щоби він прийшов раніше, ніж він мусить. Правду я кажу?

— Перепрошую?

— Насмілюся стверджувати, що деякі люди були би раді ніколи більше не побачити його в Косунді.

Я заціпенів на середині зтяжки.

— Гаразд, — сказав Маттіс. — Я не знаю, Йонні повернувся додому чи поїхав далі на північ, але той факт, що він не знайшов, кого шукав, не означає, буцімто він ніколи більше сюди не навідається.

Я закашлявся димом.

— Ясно, що він отак одразу не повернеться. Ні, Ульфе, ти тут у відносній безпеці. Але хтось може зважитися набрати номер і сказати кілька слів, — показав він на телефонні дроти у нас над головами. — Кому за це могли бути обіцяні гроші.

Я кинув недопалок на землю.

— Маттісе, ти скажеш мені, навіщо ти прийшов сюди?

— Ульфе, він сказав, що ти взяв гроші. Отже, йдеться, можливо, таки не про жінку?

Я не відповів.

— А Пірйо сказала, що, як вона у крамниці бачила, їх у тебе достобіса. Грошей, я маю на увазі. Тож розумно було би невелику частку здобичі пожертвувати, аби знати напевно, що він не повернеться. Що скажеш, Ульфе?

— У скільки це мені стане?

— Не більше, ніж запропонувала протилежна сторона. Ба навіть трохи менше.

— Чому менше?

— Тому, що я й досі іноді прокидаюся вночі від нав'язливих сумнівів. Що, коли Він справді існує і — як той Йонні — колись повернеться, щоб судити живих і мертвих? Чи не краще було би мати на своєму рахунку трохи більше добрих справ, ніж поганих? Щоб дістати трохи м'якше покарання? Горіти трохи коротшу вічність у дещо помірнішому пекельному вогні?

— Ти шантажуєш мене на суму меншу, ніж тобі пропонують за те, щоб ти мене виказав, і тобі це здається доброю справою?

Маттіс затагнувся цигаркою:

— Я сказав: трохи менша сума. Я не прагну канонізації у гроні святих. П'ять тисяч.

— Маттісе, ти грабіжник.

— Приходь до мене зранку. Я дам тобі ще одну пляшку оковитої на бонуси. Випивка і тиша, Ульфе. Приємна випивка і приємна тиша. Такі речі варті своїх грошей.

Він нагадував бісового гусака, коли пошкутильгав перевальцем геть по дорозі.

Я повернувся всередину молільні та сів на лаву. Лея глянула на мене зацікавлено.

— Ми маємо сьогодні гостя на нашому зібранні, — сказав Якуб Сара, і я почув, як зашурхотів навколо одяг парафіян, коли вони всі разом обернулися до мене. Вони всміхались і кивали мені. Щира теплота і дружелюбність.

— Ми проситимемо Господа, щоб захистив його і дав йому безпечно повернутися туди, де його рідний дім.

Він схилив голову, і всі присутні негайно повторили його жест. Він забубонів нерозбірливу молитву, повну застарілих слів і фраз, які могли щось означати для втаємничених. Утім, одне коротке слово знайшло відгук у моєму серці. «Скоро».

Зібрання завершилося ще одним хоралом. Лея допомогла мені знайти його у книжці. Я приєднався до хору. Мелодії я не знав, але співали настільки повільно, що достатньо було тільки трохи відставати і повторювати ноту по ноті. Мені приємно було відчувати, як вібрують

мої голосники. Лея усміхалась мені, либонь пов'язуючи мій ентузіазм зі змістом гімну.

На виході, коли я вже переступив був поріг, мене хтось делікатно притримав за руку і скерував назад до зали. Той хтось був Якуб Сара. Він підвів мене до вікна. Я спостерігав, як Лея зникла за дверима. Її батько дочекався, коли вийде остання особа, і тоді заговорив:

— Тобі сподобалося?

— У певному сенсі, — відповів я.

— У певному сенсі, — повторив він, кивнувши, і подивився мені в обличчя. — У певному сенсі... Ти думаєш узяти її звідси з собою?

Повільна м'яка смиренність пропала з його голосу, а гострий погляд з-під густих брів пришпилив мене до стіни.

Я не знав, що відповісти. Чи жартував він, питаючи про мій нібито намір утекти з його дочкою? Чи він не жартував, питаючи про мій нібито намір утекти з його дочкою?

— Так, — сказав я.

— Так? — підняв він одну брову.

— Так. Я заберу її в Алту. А тоді поверну сюди. Тобто це вона мене забере. Бо краще, аби вона сама вела свою машину.

Я ковтнув. Сподівався, що я не спричинив тим проблем. Що не є гріхом для жінок водити машину з чоловіками. Чи щось на кшталт того.

— Я знаю, що ви їдете в Алту, — сказав він. — Лея відправила Кнута до нас. Диявол в Алті міцно засів. Я знаю, я там бував.

— То нам варто прихопити святої води і часнику.

Я коротко реготнув і одразу пошкодував про це. Вираз його обличчя не змінився, тільки в очах на коротку мить спалахнули і зникли іскорки, наче кувалда зачепила кам'яну брилу.

— Вибач, — сказав я. — Я тут людина випадкова, і дуже скоро ви здихаєтеся мене, після чого все знову буде, як зазвичай. Так, як тобі, очевидно, подобається.

— Ти так у цьому впевнений?

Я не знав, питає він про мою впевненість у тому, чи все буде знову, як зазвичай, чи про мою впевненість у тому, що йому саме так подобається. Я знав тільки, що не маю великого бажання вести далі цю розмову.

— Я люблю цей край, — сказав він, обертаючись до вікна. — Не за його щедрість або лагідність. Ти міг сам переконатися, який він бідний і суворий. Я люблю його не за якусь особливу красу чи мальовничість — село як село. І я люблю його не за якусь особливу прихильність

до мене. Я саам, і наші правителі ставилися до нас, як до неслухняних дітей, проголосивши нас нездарами і позбавивши самоповаги багатьох із наших. Я люблю цей край тому, що він мій. Тому я роблю все від мене залежне, щоб захистити його. Так само як батько захищає навіть найпотворніше, найдурніше зі своїх дітей. Ти розумієш?

Я кивнув, показуючи йому, що розумію.

— Мені було двадцять два, коли я вступив до руху Опору, щоб бити німців. Вони прийшли сюди і згвалтували мій край, то що б іще я мав робити? Посередині зими я сидів у тайзі, конав від голоду і морозів. Я не вбив жодного німця, я змушений був придушувати в собі те прагнення до кровопролиття, бо воно загрожувало б репресіями проти місцевих. Але я відчував ненависть. Я ненавидів, я голодував, я замерзав і чекав. І коли, нарешті, настав той день і німці пішли, я вірив, що цей край — знову мій. Але потім я зрозумів, що росіяни, раз проникнувши сюди, навіть не думали йти геть. Вони могли собі уявляти, буцімто вони заволоділи моїм краєм, витрутивши звідси німців. Ми спустилися з плато до обгорілих руїн, і я знайшов свою сім'ю у *лавву*¹, разом

---

¹ *Лавву* — у західних саамів назва традиційного пірамідально-го намету з жердин, берести і рядна або оленячих шкур, в інших частинах регіону відомого як *кота*, *кувакса*, *ковас* або *вежа*.

із чотирма іншими родинами. Моя сестра сказала мені, що російські солдати навідуються щоночі та гвалтують жінок. Тож я зарядив свій пістолет і став чекати, а коли прийшов перший і став у вході до *лавву*, де я повісив був парафінову лампу, я націлив пістолет йому в серце і вистрілив. Він упав, як мішок. Тоді я відрізав йому голову, залишивши на ній військову ушанку, і повісив голову перед *лавву*. Для мене це було все одно, що забити велику тріску і, відрізавши їй голову, повісити на жердину. Наступного дня прийшли двоє російських офіцерів і забрали обезголовлене тіло свого солдата. Вони не ставили жодних запитань і не торкнулися голови. Після цього випадків згвалтування не траплялося.

Він застібнув на всі гудзики свій поношений піджак. Обтрусив долонею вилоги.

— Так я вчинив тоді, і так я вчинив би знову. Своє маєш захищати.

Він подивився на мене.

— Видається, ти міг би просто поскаржитися на нього офіцерам, — припустив я, — і досягти того самого результату.

— Можливо. Але я волів зробити це сам.

Якуб Сара поклав руку мені на плече.

— Я відчуваю, що вже краще, — сказав він.

— Перепрошую?

— Твоє плече.

Він усміхнувся своєю удавано лагідною усмішкою, ворухнув своїми куцистими бровами, ніби згадавши про щось, що йому негайно треба було зробити, обернувся і пішов.

Коли я дістався до будинку Леї, вона вже сиділа у машині.

Я влаштувався поруч, на пасажирському сидінні. На ній було просте сіре пальто і червоний шовковий шалик.

— Ти ошатно вбралася, — зазначив я.

— Не вигадуй! — заперечила вона, повертаючи ключ стартера.

— У тебе чудовий вигляд.

— Я не вбиралася. Це — звичайний одяг. Він сказав тобі щось неприємне?

— Твій батько? Він просто поділився зі мною життєвою мудрістю.

Лея зітхнула, увімкнула передачу і відпустила зчеплення. Ми рушили.

— А з Маттісом, коло молитовного дому, у тебе теж була розмова про мудрість?

— А, це... — сказав я. — Він хотів, щоб я сплатив за деякі його послуги.

— А ти не хочеш?

— Не знаю. Я ще не вирішив.

За церквою рухалась узбіччям дороги знайома по-
стать. Коли ми проїжджали повз неї, я глянув у дзерка-
ло заднього огляду і побачив, що вона дивиться нам
услід, стоячи у хмарі куряви.

— То Аніта, — сказала Лея, ймовірно помітивши, як
я дивився у дзеркало.

— Ага, — промовив я настільки нейтрально, наскільки
спромігся.

— До речі, щодо мудрості, — сказала вона. — Кнут
переповів мені вашу з ним розмову.

— Яку саме?

— Він заявив, що матиме подружку, коли літо скін-
читься. Навіть якщо Ріст'їнна йому відмовить.

— Справді?

— Так. Він сказав мені, що навіть легенда сумо, Фу-
табаяма, раз по раз зазнавав поразки, перш ніж почав
перемагати.

Ми обоє розсміялися. Я слухав її сміх. У Боббі він
був подібний до іскристого жвавого струмка. У Леї — до
глибокого джерела. Ні, до повільної ріки.

Місцями дорога плавно повертала, пробігаючи по-ложистими схилами, але здебільшого вела просто через плато, кілометр за кілометром. Я тримався за ремінний держак над дверима. Не знаю, чому — зазвичай немає потреби триматися, коли машина рухається зі швидкістю шістдесят кілометрів на годину рівним прямим шляхом. Та я завжди чомусь так робив. Тримався за ремінь, аж доки не затерпла піднесена вгору рука. І я бачив, що інші люди теж так роблять. Зрештою, можливо, таки є щось спільне у людей — бажання триматися за щось міцне.

Іноді ми бачили море, а іншим разом дорога бігла між пагорбів і невисоких скель. Пейзажу бракувало яскравої виразності порівняно з природою Лофотенських островів або мальовничості Вестланна, але він містив у собі щось інше. Мовчазну порожнечу, стриману непоступливість. Навіть літня зелень обіцяла наближення суворішої, холоднішої пори, яка візьме тебе в лещата, тиснутиме невблаганно і, врешті-решт, переможе. Ми майже не зустрічали інших машин і не бачили ні людей, ні тварин. Натомість тут і там вигулькували поодинокі будиночки або хижі, які немично викликали питання: навіщо? Чому саме тут, а не деінде?

За дві з половиною години путі будинки почали з'являтися більш регулярно, і раптом знак на узбіччі повідомив: «Алта».

Ми прибули — якщо вірити знаку — до міста.

Нарешті ми виїхали на велике перехрестя, де всі крамниці, школи, громадські будівлі було прикрашено гербом міста — білим наконечником стріли, і тут з'ясувалося, що місто має не один центр, а три. Кожен із них становив нехай дуже невелику, але окрему спільноту. Хто здогадався би, що Алта виявиться мініатюрним Лос-Анджелесом!

— У дитинстві я була переконана, що світ закінчується тут, в Алті, — сказала Лея.

Я не впевнений, що став би таке заперечувати. За моєю оцінкою, ми тепер заїхали ще далі на північ.

Ми припаркувалися, що не є великою проблемою у тих краях, і, перш ніж зачинилися крамниці, я встиг купити все, що хотів. Спідню білизну, чоботи, плащ, цигарки, мило і набір для гоління. Потім ми пішли пообідати до місцевої філії «Кафістова». Пригадуючи «райський» смак свіжої тріски, я марно шукав рибу в меню.

— Ми не їмо риби, коли виїжджаємо сюди, — похитала головою Лея усміхнувшись. — Коли виїжджаєш із дому, хочеться чогось екзотичного.

Ми замовили м'ясні фрикадельки.

— Підлітком я найменше полюбляв цю пору дня, — поділився я, дивлячись на безлюдну вулицю; навіть у міському пейзажі в цих краях переважала якась пустельна безвихідь, болісне усвідомлення того, що над крихітною і слабкою людиною панує нещадна природа. — По суботах, коли все вже позамикалося, а справжній вечір іще не настав. Така собі нейтральна зона тижня, де нема нікого й нічого. Сидиш із таким відчуттям, наче всіх запрошено на вечірку, яка ось-ось почнеться. І всі, крім тебе, щось таке про це знають. А в тебе немає навіть двох-трьох друзків-лузерів, на яких ти міг би зігнати оскому. Робилося легше по новинах о сьомій, коли щось починали показувати по телебаченню та було вже чим заповнити мізки.

— У нас не було ні вечірок, ні телебачення, — сказала Лея. — Але завжди навколо тебе люди. Зазвичай вони навіть не стукали у двері, а просто заходили, сідали у вітальні й починали балакати. Або ж вони просто сиділи мовчки і слухали. Зрештою, завжди найбільше говорив мій батько. Але керувала всім моя мати. Саме вона показувала батькові, що йому час угамуватися і дати іншим людям шанс висловитися, показувала гостям, коли їм час було повертатися додому. А нам

дозволяли залишитись у вітальні та слухати дорослих. Це давало нам напрочуд приємне відчуття затишку. Пам'ятаю, як одного разу батько плакав, коли дядько Альфред, нещасний п'яниця, нарешті, знайшов для себе Ісуса. Коли батько, рік по тому, дізнався, що Альфред помер в Осло від передозування, він проїхав чотири тисячі кілометрів, щоб забрати Альфредове тіло і привезти його сюди, заради гідного поховання. Ти питає мене, у що я вірю...

— І?

— Ось у це я вірю. У здатність людей творити добро.

По обіді ми вийшли на вулицю. Небо хмарилося, що нагадувало сутінки. Музика лилася з відчинених дверей однієї зі «скляничок», що пропонувала хот-доги, картоплю фрі та м'яке морозиво. Кліфф Річард. «Congratulations».

Ми увійшли. За одним із чотирьох столиків сиділа тільки одна пара. Обоє курили і заледве зиркнули на нас, без жодної цікавості. Я замовив два великі морозива з шоколадними крихтами. Біле морозиво, що виповзло з апарата й, акуратно вигнувшись, лягло у вафельні конуси, чомусь навело мене на думку про фату нареченої. Я підійшов із морозивом до Леї, яка стояла, втупившись у меню музичного автомата.

— Поглянь, — сказала вона. — Це ж... воно?

Я прочитав етикетку за склом. Вкинув монетку — півкрони і натиснув кнопку.

З динаміка поплив стриманий, але проникливий голос Моніки Зеттерлунд. Пара курців, натомість, виплила геть. Лея притулилася до музичного автомата: здавалося, вона всім еством вбирає кожне слово, кожну ноту. Очі напівзаплющені. Стегна ледь помітно погойдуються, злегка коливаючи поділ спідниці. Коли пісня скінчилася, вона вкинула ще одну монетку і знов обрала цю пісню. А потім іще раз. А тоді ми вийшли у літній вечір.

З-поза дерев у парку долинала музика. Ми несвідомо рушили на її звуки. Там до квиткової каси вишикувалася черга молоді. Щасливі, галасливі, зодягнені у яскраве літнє вбрання. Я впізнав афішу — ту саму, що була на телеграфному стовпі в Косунді.

— Підемо на?..

— Мені не можна, — посміхнулася вона. — Ми не танцюємо.

— Ми там не мусимо танцювати.

— Християни у будь-якому разі не ходять по таких місцях.

Ми сіли на одній з лав під деревами.

— Коли ти кажеш: «християни»... — почав я.

— Так, я маю на увазі лестадіанців. Я знаю, що сторонній особі все це може видаватися трохи дивним, але ми тримаємося старих перекладів Біблії. Ми вважаємо, що зміст віри не можна змінювати.

— Але ж ідею про пекельний вогонь додали до Біблії аж у середньовіччя. Тож це теж доволі сучасний винахід. Хіба його не слід відкинути в такому разі?

Вона зітхнула.

— Розум живе в голові, а віра — у серці. І вони не завжди добрі сусіди.

— Але танок теж мешкає саме в серці. Коли ти похитувалась у такт музиці з автомата, це означало, що ти на межі скоєння гріха?

— Можливо, — посміхнулася вона. — Але є, ймовірно, набагато гірші речі.

— Як, наприклад?..

— Як, скажімо... спілкування з п'ятдесятниками.

— То це іще гірше?

— У мене є кузина у Тромсе, яка тайкома пішла на зібрання місцевої групи п'ятдесятників. Коли її батько помітив, що вона без дозволу виходила з дому, дівчина збрехала, буцімто вона ходила на дискотеку.

Ми обоє розсміялися.

Запали сутінки. Час було повертатися. Попри те ми й далі сиділи собі на лаві.

— Що вони відчувають, ідучи отак пішки через Стокгольм? — запитала вона.

— Геть усе, — відповів я, закурюючи. — Вони закохані. Ось чому вони все бачать, чують, відчувають усі пахощі.

— Це є те, що роблять люди, коли вони закохані?

— А ти ніколи не знала цього?

— Я ніколи не була закохана, — зізналася вона.

— Справді? Чому так?

— Я не знаю. Одержимою — так, була. Але якщо кохання таке, як розповідають, то — ніколи.

— Отже, ти була крижаною принцесою? Дівчина, якої хоче кожен хлопець, але жоден не наслідуюється підступитись.

— Хто, я? — вона розсміялася. — Не думаю. Навряд чи так було.

Вона прикрила рота долонею, але відразу її прибрала. Ймовірно, жест її був несвідомим. Мені було б складно повірити, що така вродлива жінка може комплексувати з приводу крихітної згоїни на верхній губі.

— А ти, Ульфе, закохувався?

Вона вживала моє вигадане ім'я без тіні іронії.

— Не злічити, скільки разів.

— Щастить тобі.

— Ох, я в цьому не впевнений.

— Чому так?

Я знизав плечима.

— Бо за все мусиш сплачувати. Втім, я навчився гарно сприймати відмови.

— Казна-що, — сказала вона.

Я усміхнувся і випалив одним духом:

— Знаєш, я був би одним із отих хлопців.

— Яких хлопців?

Я знав, що мені немає потреби пояснювати: з того, як Лея зашарілася, я міг бути впевнений, що вона без того зрозуміла. Втім, мене вона цим трохи заскочила — не думав, що вони з таких, що червоніють.

Я вже розтулив рота, щоб відповісти, коли мене перервав грубий голос:

— Що ти, в біса, тут робиш?

Я обернувся. Вони стояли позаду лави, метрів за десять. Троє гевалів. У кожного в руках — по фірмовій пляшці Маттіса. Було би не так просто зрозуміти, кому з нас двох призначалося запитання, але навіть у сутінках я розгледів й упізнав з голосу того, хто питав, — Уве. Дівер зі спадковим правом.

— Та ще з оцим... із... південцем!

Невиразність артикуляції свідчила, що вміст пляшки він уже дегустував, але я підозрював, що не це було причиною його нездатності підшукати для мене образливіший епітет.

Лея підхопилася і, підбігши до нього, поклала свою долоню на його руку:

— Уве, не треба...

— Гей, ти! Південцю! Подивися на мене! Ти гадав, що зараз трахнеш її тут? Тепер, коли мій брат у могилі й вона вдова. Але в них не дозволяється, ти знав про це? У них не можна трахатися, попри навіть що! Доки знову не вийде заміж! Ги-ги!

Він відштовхнув Лею вбік і широким жестом підніс пляшку до свого рота.

— А втім із цією варто спробувати, — змішаний зі слиною бімбер приснув йому з рота, — бо вона хвойда!

Він вирячився на мене дикими очима.

— Хвойда! — повторив він, коли я не зреагував.

Я знав, що називання жінки хвойдою є міжнародно визнаним сигналом до конфронтації і тицання п'ястуком в обличчя мовця. Але я не підводився з лави.

— У чім річ, південцю? Ти ще тухтій, до того що пущькокрад?

Він засміявся, вочевидь задоволений, що зумів знайти правильні слова.

— Уве... — намагалася втихомирити його Лея.

Однак він п'яним жестом відштовхнув її геть. Це могло би трапитися ненавмисне, але пляшка зачепила її по лобі. Могло б! Я підвівся.

Він вишкірився. Віддав свою пляшку приятелям, що стояли в тіні під деревом, підступив до мене з піднесеними п'ястуками. Ноги розставлені. Швидкі спритні кроки. Злегка нахилена голова ховається за п'ястуками. В несподівано прояснілих очах — зосередженість. Що ж до мене, то я не дуже практикувався у бійках, відколи скінчив початкову школу. Уточнення. Я не практикувався у бійках від самої початкової школи.

Перший удар я дістав по носі, і мене засліпили сльози, що враз заповнили мої очі. Другий удар був у щелепу. Я відчув щось зайве у роті, а потім металевий присмак крові. Я виплюнув зуб і завдав шаленого удару в порожнечу. Третій удар — знову по носі. Я не знаю, що почули інші, але для мене той хрускіт пролунав так, наче дві машини зіткнулися.

Я завдав іще одного удару в літнє повітря. А він, натомість, ударив мене у груди, і я впав уперед, обхопивши суперника обома руками. Я намагався блокува-

ти його руки, щоб вони не могли більше завдавати мені шкоди, але він вивільнив свою ліву і кілька разів ударив мене у вухо і скроню. Пролунав тріск і рипіння, ніби щось луснуло. Я заскреготав зубами, як пес, і вчепився ними у щось — у його вухо — настільки несамовито, наскільки був розлючений.

— Чорт! — заревів Уве і, ривком вивільнивши обидві руки, взяв мене в ключ, затиснувши мою голову під своєю правою пахвою. Я задихнувся їдким смородом поту й адреналіну. Я вчував цей сморід раніше. Від чоловіків, які раптом усвідомлювали той факт, що вони винні гроші Рибалці, і не знали, що станеться наступної миті.

— Якщо ти пальцем торкнеш її, — булькаючи власною кров'ю, просичав я у залишки його вуха, — я вб'ю тебе.

Він розреготався.

— А як щодо тебе, південцю? Що, як я виб'ю решту твоїх гарних білих зубчиків?

— Шквар! — вигукнув я, задихаючись. Але якщо торкнеш її...

— Цим?

Єдиним позитивним фактом стосовно ножа, який Уве тримав у вільній руці, був його розмір — істотно менший, ніж у Кнутового.

— Духу тобі не вистачить, — простогнав я.

Він приставив кінчик леза до моєї щоки.

— А так?

— Що ти тягнеш, ти... жертва... — Я не міг зрозуміти причину своєї раптової шепелявості, аж доки не відчув холодну сталь проти язика і зрозумів, що він проштрикнув мені ножем щоку, — ...жертва інбридингу!

Я таки спромігся проказати слово, що, як на те, потребує певної артикуляційної вправності.

— Що ти сказав, придурку?

Я відчув, як ніж обертається у моїй щоці.

— Твій брат тобі батько, — прошамкав я, — ось чому ти тупий і потворний.

Він витягнув ніж із моєї щоки.

Я знав, що станеться далі. Я знав, що тут усе й скінчиться. І що я потребую цього так само гостро, як щиро про це благаю. І чоловік із генетично успадкованою схильністю до насильства не мав іншого вибору, як устроювати в мене свій ніж.

То навіщо я це роблю? Якби ж то я, холера, знав! Якби ж то я, холера, знав, як відбуваються логічні розрахунки в нас у голові, як ми додаємо і віднімаємо в надії отримати у підсумку позитивний результат. Я знаю тільки, що окремі фрагменти таких обчислень промай-

нули в моєму мозку, виснаженому безсонням, сонячним опроміненням і погано очищеним алкоголем, а позитивний баланс включав тривалий термін ув'язнення для цього типа за умисне вбивство, що давало Леї час і можливість виїхати дуже далеко, якби тільки вона бажала і спромоглася знайти гроші, про місце схованки яких вона знала. Інший плюс: на той час, коли Уве вийшов би з в'язниці, Кнут Хагурояма став би досить дорослим, щоб захистити і себе, й матір. У негативній частині балансу було моє власне життя. Яке, беручи до уваги його якість і ймовірну тривалість, не так багато важило. Отож, навіть я здатен зробити підрахунки.

Я заплющив очі. Відчув, як тепла кров збігає по моїй щоці та шиї під комір.

Я чекав.

Нічого не відбувалося.

— Ти знаєш, я зроблю це, — промовив жіночий голос.

Хватка навколо моєї голови ослабла.

Я відступив на два кроки. Розплющив очі.

Уве підняв руки, упустивши ніж. Просто перед ним стояла Лея. Я впізнав пістолет, що вона тримала, націлений йому в лоба.

— Щезни! — наказала вона йому.

В Уве Еліасена борлак ходив угору-вниз.

— Цієї миті!

Він нахилився, щоб підняти ніж.

— Гадаю, це ти загубив, — рикнула вона.

Витягнувши в її бік розгорнуті долоні, він із порожніми руками позадкував у темряву. Далі ми почули гнівну лайку, дзеленькання пляшок і шелест гілок, після чого вся трійця остаточно розчинилася серед дерев.

— Ось, забирай, — сказала Лея, — подаючи мені пістолет, — він лежав на лаві.

— Мабуть, вислизнув із-за пояса, — сказав я, засовуючи його на місце.

Я проковтнув кров, що цебеніла мені в рот із рани у щоці. Пульс наче молотом гупав мені у скронях, і я зауважив, що не дуже добре чую на одне вухо.

— Я побачила, Ульфе, як ти дістав його, перш ніж підвестись.

Вона примружила одне око. Сімейна звичка.

— Тобі треба зашити дірку у щоці. Ходімо: у мене в машині є голка з ниткою.

Більшу частину зворотного шляху я пам'ятаю кепсько. Хіба що, пригадую, як ми їхали до річки Алти, як сиділи там на березі, вона промивала мені рани, а я дослухався до плюскоту води і дивився на осипища,

подібні до кучугур цукру проти крутих блідих скель обабіч річки. Пригадую також, як мені тоді спало на думку, що я тими днями бачив неба більше, ніж за все своє попереднє життя.

Вона обережно обмацала мій ніс і дійшла висновку, що його не зламано. Тоді зашила мені щоку, промовляючи щось саамською і наспівуючи щось, що, вочевидь, було йойком¹ на зцілення. Йойк і плюскіт річки. І ще пам'ятаю, мене трохи нудило, але вона відганяла мошву і погладжувала мені чоло трохи більше, ніж було необхідно суто для того, щоб волосся не торкалося рани. Коли я запитав, чому вона тримає в машині голку, нитку і антисептик наготові і чи означає це якусь особливу готовність до нещасних випадків у дорозі, вона похитала головою.

— Не стільки тоді, коли ми виїжджаємо, скільки на випадок домашніх інцидентів.

— Домашні інциденти?

— Так. Інцидент на ім'я Уго. Схильний до пиятики та бійки. Нам залишалось тільки тікати з дому і латати рани.

— Ти сама собі зашивала рани?

---

¹ *Йойк* — особливий стиль саамського співу без початку і кінця, первісно пов'язаний з релігійними обрядами.

— І Кнутові.

— Він бив Кнута?

— Звідки, гадаєш, у нього ті шви на лобі?

— Це ти йому накладала шви? Тут, у машині?

— Це сталося на початку літа. Уго напився, що було звичною справою. Він сказав, що я тієї ночі подивилася на нього з докором і що він не займав би мене, якби мені вистачило розуму виявити до нього трохи поваги, замість просто ігнорувати його. Зрештою, я була тоді всього-на-всього дівчиськом, а він був Еліасеном, який щойно повернувся додому з моря з величезним уловом. Я нічого не відповідала, однак він дедалі більше розпалювався, і врешті-решт дійшло до п'ястуків. Я знала, як захистити себе, аж тут увійшов до кімнати Кнут. Тоді Уго вхопив пляшку і вдарив його. Він поціливі його по лобі, Кнут упав непритомний, і я віднесла його на руках до машини. Коли ми повернулися з ним додому, Уго вже вгамувався. Але Кнут пролежав із тиждень у ліжку — його нудило і паморочилось у голові. Я викликала лікаря — той приїхав із самої Алти, щоб оглянути Кнута. Уго сказав доктору і решті всім, буцімто Кнут упав зі сходів. А я... я нікому нічого не сказала, а Кнутові твердила, що це сталося випадково та більше не повториться.

Я неправильно зрозумів. Неправильно зрозумів, коли Кнут сказав, що мати переконувала його «не боятися через батька».

— Ніхто нічого не знав, — повела вона далі, — аж доки, одного вечора, коли в домі Уве зібралася звичайна компанія пияків і хтось із них почав питати, що насправді сталося, Уго розповів їм про свою нешанобливу дружину і виплодка та як навчив їх послуху. Тож усі в селищі дізналися. А тоді Уго вийшов у море.

— То ось що проповідник мав на думці, коли казав, що Уго намагався втекти, не сплативши за борги?

— Це і чимало іншого, — кивнула Лея. — У тебе кров зі скроні йде.

Вона скинула свій червоний шовковий шалик і зав'язала його мені навколо голови.

Від тієї миті я нічого не пам'ятаю аж до часу, коли прийшов до тями, скулений, на задньому сидінні її машини і Лея сказала мені, що ми приїхали. У мене, ймовірно, був невеликий струс мозку, сказала вона, і через те я такий сонний. Вона сказала, що буде краще, коли вона проведе мене до лісової хатини.

Я рушив, не чекаючи на Лею, і, коли вже був далеко від селища, сів на камінь при дорозі. Світло і спокій. Як буває перед бурею. Або після бурі. Коли буря змела все

живе з лиця землі. Клапті туману сповзали додолу зеленими схилами пагорбів, наче примари в білих простирадлах, поглинаючи низькорослі гірські берізки, а коли ті знову з'являлися з туману, то здавалися зачарованими.

Тоді вона наздогнала мене. Вийшла з туману, похитуючись, теж наче зачарована.

— Вийшов на прогулянку? — запитала вона з усмішкою. — Може, нам в один бік?

Таємні хованки.

У моєму вусі почало свистіти й пищати, мені трохи паморочилось у голові, тому Лея, про всяк випадок, взяла мене під руку. Прогулянка відбулася надзвичайно швидко, можливо, тому, що я, здається, не весь час був при тямі. А діставшись, нарешті, лісової хижі, я звідав дивне відчуття повернення додому, у мирний та безпечний куточок Всесвіту. Нічого схожого я ніколи не відчував у жодному з дуже багатьох місць в Осло, де мені випадало мешкати.

— Тепер ти можеш поспати, — сказала вона, помацавши мені лоба. — Завтра жодних навантажень. І нічого не пити, крім води. Обіцяєш?

— Куди ти? — запитав я, коли вона встала з краєчка ліжка.

— Додому, звісно.

— Ти так квапишся? Кнут же у діда.

— Не так, щоб я дуже поспішала. Однак, я гадаю, тобі слід лежати спокійно, не балакати і ні про що не хвилюватися.

— Я згоден. Але чи не могла б ти полежати тут зі мною тихесенько? Бодай трохи.

Я заплющив очі. Я чув її спокійне дихання. Мені здавалося, що я відчуваю, як вона вагається.

— Я безпечний, — запевнив я її. — Я не п'ятдесятник. Вона тихенько засміялася.

— Тоді згода. Але трішечки.

Я присунувся ближче до стіни, і вона втиснулася поруч на вузькому ліжку.

— Я піду, коли ти заснеш, — пообіцяла вона. — Кнут рано повернеться додому.

Я лежав, відчуваючи себе напівпритомним, а водночас — надзвичайно чітко сприймаючи своїм загостреним чуттям її пульс і тепло її тіла, запах із вирізу її блузки, запах мила від її волосся, її долоню, її руку, яку вона поклала так, щоб наші тіла не торкалися одне одного.

Коли я прокинувся, у мене було відчуття, що зараз ніч. Напевне, через оту цілковиту нерухомість довкілля. Навіть коли опівнічне сонце в zenіті, то враження таке, що при-

рода відпочиває, що її серцебиття уповільнюється. Обличчя Леї зісковзнуло мені на плече, до моєї шиї: я відчував її носик та її рівне дихання проти моєї шкіри. Мені слід було би розбудити її, нагадати їй, що час іти, якщо вона хоче встигнути додому раніше за Кнута. Звісно, я й сам хотів, аби вона встигла, щоби хлопчик не хвилювався. Але я також хотів, щоб вона залишилась, принаймні ще на кілька секунд. Тому я не рухався, просто лежав і відчував. Відчував, що я живий. Так, якби її тіло давало мені життя. Удалині розлігся гуркіт. Я відчув, як її вії ковзнули по моїй шкірі, і зрозумів, що вона прокинулася.

— Що то було? — запитала вона пошепки.

— Грім, — сказав я. — Не варто непокоїтись, це дуже далеко гримить.

— Тут взагалі не буває грому, — зауважила вона. — Тут занадто холодно.

— Може, йде тепліша погода з півдня.

— Можливо. Я бачила лихий сон.

— Про що?

— Що він повертається. Що він іде, щоб убити нас.

— Той тип з Осло? Чи Уве?

— Я не знаю. Не розгледіла.

Ми лежали, чекаючи на новий гуркіт грому. Його не було.

— Ульфе?

— Що?

— Ти бував у Стокгольмі?

— Так.

— Там гарно?

— Там дуже приємно влітку.

Вона трохи підвелася, спираючись на лікоть, і подивилася на мене згори вниз.

— Юн, — промовила вона. — Лев.

— Тип із Осло ще й гороскоп мій розповів?

Вона похитала головою.

— Я бачила твій медальйон, коли ти спав. «Юн Гансен, народився 24 липня». Я — Терези. Ти — вогонь, а я — повітря.

— Я горітиму в пеклі, а ти полинеш до раю.

Вона усміхнулася.

— Це перше, про що ти подумав?

— Ні.

— Тоді що було першим?

Її обличчя було так близько, її очі — такі темні та глибокі.

Я не знав, що її поцілую, доки не зробив цього. Я навіть не впевнений, чи то я її поцілував, чи вона мене. Одначе далі я схопив її в обійми і міцно притиснув до

себе, відчуваючи, як напружилось її тіло, наче ковальський міх, а тоді, зі стогоном, повітря вийшло з її вуст:

— Ні! Не можна!

— Лее...

— Ні! Ми... Я не можу. Пусти!

Я відпустив її.

Вона підвелася з ліжка. Стала посеред кімнати, тяжко дихаючи і спрямувавши на мене розлючений погляд.

— Я гадав... — став виправдовуватись я. — Пробач. Я не хотів...

— Чшшш, — тихо сказала вона. — Цього не було. І такого більше не станеться. Ніколи. Ти зрозумів?

— Ні.

Вона знову випустила повітря з довгим тремтливим стогоном.

— Ульфе, я заміжня.

— Заміжня? Ти вдова.

— Так, ти просто не розумієш. Я не за ним заміжня. Я заміжня за... всім, що тут. За всім, що тут є. Ти і я, ми належимо до двох різних світів. Ти заробляєш на життя наркотиками, а я — прибиранням у церкві, я вірянка. Я не знаю, заради чого живеш ти, але я живу заради цього і заради свого сина. Решта не має значення, і я не

дозволю, щоб... дурна, безвідповідальна фантазія зруйнувала це все. Я не можу собі цього дозволити, Ульфє. Це ти розумієш?

— Але я вже сказав, у мене є гроші. Подивись отам за дошкою коло шафи! Там...

— Ні, ні, ні! — Вона затулила вуха долоньями. — Я не хочу цього чути, і я не хочу жодних грошей! Я хочу те, що я маю, і нічого іншого. Ми не повинні знову бачитись, я не хочу знову з тобою бачитись, усе скінчилося... скінчилося нерозумно, божевільно... і... Я зараз іду геть. Не приходь до мене. І я не хочу більше до тебе приходити і бачити тебе. Прощавай, Ульфє. Щасливого тобі життя!

За мить вона вийшла з хатини, і я вже почав сумніватися, чи справді що-небудь із цього сталося. Так, вона поцілувала мене, біль у моїй щоці не збрехав би. А отже, й решта мала бути правдою — зокрема, й та частина всього, де вона сказала, що не хоче більше ніколи бачити мене. Я підвівся, вийшов надвір і побачив, як вона біжить у напрямку селища.

Звісно, вона тікає. А хто не тікав би? Я точно втік би. Іще давним-давно. Але тоді я був типовим утікачем. Вона не могла б дозволити собі втечу, тоді як я тікав тому, що не міг дозволити собі залишитися. Що я собі

думав? Що двоє таких людей, як ми, можуть бути разом? Ні, про таке я не думав. Мріяв, можливо. У збентеженій свідомості легко виникають химерні образи і фантазії. Нині час прокидатися.

Черговий гуркіт грому розлігся, цього разу трохи ближче. Я подивився на захід. Удалині виднілися важкі краї свинцево-сірих хмар.

«...він повертається... він іде, щоб убити нас».

Я повернувся в хижу і прихилився чолом до стіни. Моя віра у сни була не більшою за мою віру в богів. Я був радше схильний вірити в любов наркомана до наркотиків, ніж у любов людей одне до одного. Але я вірю у смерть. То була обіцянка, якої, я знав, буде дотримано. Я вірив у кулю калібру дев'ять міліметрів, що летить зі швидкістю тисячу кілометрів на годину. І в те, що життя — це час від миті, коли вона вилітає з дула пістолета, до миті, коли вона прошиває мозок. Я витягнув з-під ліжка мотузку і прив'язав її до клямки на дверях. Інший кінець прив'язав до масивної рами ліжка, прибитого до стіни, — так, щоби двері неможливо було відчинити знадвору. Натягнув мотузку якомога міцніше. Отак. Потім я вклався у ліжко і втупився у дошки горішнього ліжка.

Розділ 13

Було це у Стокгольмі. Колись, хтозна-скільки часу тому — ще до того, як усе почалося. Мені було вісімнадцять, і я приїхав на поїзді з Осло. Я вештався сам-один вулицями острова Седермальм. Прогулювався галявинами Юргордена, дригав ногами, сидячи на причалі та милуючись Королівським палацом, і знав, що я ніколи не поміняв би того, що вони мали, на свободу, яку мав я. Потім одягнув усе найошатніше з того скромного, що в мене було, і пішов до Королівського драматичного театру, бо я був закоханий у норвезьку дівчину, яка грала Сольвейг у постановці «Пера Гюнта».

Вона була на три роки старша від мене, але я був заговорив до неї на вечірці. Мабуть, вона була головною причиною мого приїзду. Здебільшого, вона. У виставі вона грала чудово, шведською декламувала, наче рідною

мовою — принаймні так мені здавалось. І вона була привабливою та недосяжною. Попри те, моє захоплення нею згасло упродовж вистави. Можливо, тому, що вона не могла конкурувати із зачаруванням того дня, із Стокгольмом. А може, просто тому, що мені було вісімнадцять і я вже запов на руду дівчину, яка сиділа на один ряд ближче до сцени.

Наступного дня я купив анаші на площі Сергеля. Я пішов до парку Кунстредгорден, де знову побачив ту руду дівчину. Я запитав, чи сподобалась їй вистава, на що вона тільки знизала плечима і показала мені, як скачати по-шведськи самокрутку. Їй було двадцять, родом вона була з Естерсунда і мала невеличку квартирку на Уденплан. Неподалік було розташовано скромний ресторан «Транан», де ми їли смажені оселедці з картопляним пюре і пили середньої міцності лагер.

Виявилося, що вона не була тією дівчиною, яку я бачив перед собою на виставі, ба навіть ніколи не була в Королівському драматичному театрі. Я залишався з нею три дні. Вона ходила на роботу, а я, поки там що, швендяв містом і вдихав на повні легені літо. Дорогою додому я сидів і дивився у вікно, думаючи про те, що я сказав про повернення. І мною вперше тоді оволоділа вкрай депресивна думка про те, що немає жодного шля-

ху назад. Що «зараз» неминуче й невинно перетворюється на «колись» і немає жодного заднього ходу в цій машині, яку ми називаємо життям.

Я знову прокинувся.

Щось несамовито шкребло у двері. Я крутнувся, сів у ліжку і побачив, що дверна ручка сіпається вгору і вниз.

Вона передумала. Повернулася.

— Лея?

Моє серце шалено калатало від радості, я скинув із себе ковдру і сів, поставивши босі ноги на підлогу.

Жодної відповіді.

То була не Лея.

То мав бути якийсь чоловік. Дужий і лютий чоловік. Оскільки від того, як він смикав двері, здригалася і рипіла масивна рама ліжка.

Я схопив гвинтівку, що стояла, притулена до стіни, і націлив її на двері.

— Хто там? Чого тобі треба?

Так само жодної відповіді. Та, зрештою, що вони мають сказати? Що прийшли порішити мене, тому, будь ласка, відчини двері?

Груба мотузка натяглася, наче рояльна струна, і двері прочинилися на якусь щілину. Достатню, втім, щоби просунути в неї люфу револьвера.

— Відповідай, або я стрілятиму!

Здавалося, то дошки заволали від болю, тоді як великі цвяхи з пронизливим рипінням, міліметр за міліметром вилізли зі стіни, заледве утримуючи дерев'яну раму. А тоді я почув знадвору клацання, як ніби заряджали револьвер.

Я вистрілив. І ще раз. І ще раз. І ще раз вистрілив. Три кулі в магазині та одна у набійнику.

Після цього запала тиша, ще більш гнітюча.

Я затамував подих.

Холера! Шкрябання відновилося. З хрускотом і тріском вирвана «з м'ясом» дверна ручка, пробивши двері, вилетіла назовні та зникла. Тоді розляглося гучне жалібне ревіння, а тоді — те саме клацання. І, нарешті, я впізнав його.

Я дістав з-під подушки пістолет, ослабив мотузку і відчинив двері.

Олень не спромігся далеко відійти. Він лежав серед вересу, метрів за двадцять від хатини, з того боку, де починалася дорога до селища. Неначе він інстинктивно кинувся до людей, а не до лісу.

Я підійшов до нього.

Олень лежав нерухомо, тільки злегка ворущачи головою. Дверна ручка так і застрягла у нього в рогах.

Свербіж. Він прийшов, щоби терти свої роги об двері хижі та зачепився ними за ручку.

Він лежав, поклавши голову на землю, і дивився на мене. Я знав, що насправді немає жодного благання в його очах, що то тільки я сам його в них читаю. Я підніс руку з пістолетом. Мій рух відобразився у його вологих очних яблуках.

Як сказала Аніта? «Ти стрілятимеш у відображення». Самотній олень, що втік зі свого стада і знайшов собі таємний сховок, але й тут дійшов до кінця своїх днів, — чи таке моє відображення?

Я не міг змусити себе вистрілити. Звісна річ, я не міг.

Я заплющив очі. Міцно. Подумав про те, що відбувається потім. Себто що потім не відбувається. Ні сліз, ні страху, ні жалю, ні докорів сумління, ні спраги, ні туги, ні відчуття втрати, ані усвідомлення втрачених можливостей, що тобі давалися.

Я вистрілив. Двічі.

Тоді повернувся у хижу.

Вклався у ліжку. Поцілунок і смерть. Поцілунок і смерть.

Я прокинувся години зо дві по тому від головного болю і неприємного шарудіння у травмованому вусі, а також від почуття неминучого кінця. Сила земного

тяжіння тиснула на моє тіло, вичавлюючи все світло і надію. Але мене ще не затягнуло у вир настільки, щоб я не міг викараскатися з нього, якби почав шалено гребти і вчепився у рятувальний круг. Залишався тільки один вихід, і коли я знову занурюся, морок стане іще чорнішим, іще тривалішим. Але мені був зараз потрібен цей вихід.

За браком валіуму я вчепився у той рятувальний круг, який мав. Відкоркував пляшку самогону.

Розділ 14

Випивка, мабуть, змила найбільш непроглядний морок із моєї свідомості та виявилася нездатною вимити Лею з мого серця. Якщо я не розумів цього раніше, то усвідомив зараз. Я був тупо, безнадійно та безпорадно закоханий. Уже вкотре.

Але цього разу було по-іншому. Не було котроїсь у ряду переді мною, яку я жадав би. Я хотів саме і тільки її. Я хотів цю несамовито християнську жінку з її дитиною, згоїною на губі та нещодавно потонувшим чоловіком. Лею. Дівчину з вороново-чорним волоссям, блакитним мерехтінням в очах і плавною походою. З неспішною задумливою мовою, простою та лаконічною. Жінку, яка бачила тебе таким, як ти є, і таким приймала тебе. Тобто приймала мене. І вже саме тільки це...

Я повернувся до стіни.

І вона теж хотіла мене. Навіть якщо вона сказала, буцімто не хоче ніколи знову бачити мене, я знав, що хоче. Навіщо б інакше вона мене поцілувала? Вона поцілувала мене, і вона цього не зробила б, якби сама не хотіла, і від тієї миті до моменту її раптової втечі нічого не змінилося. Отож, якщо тільки вона покинула мене не через те, що їй не сподобалося, як я цілуюсь, мені слід лише довести, що я той чоловік, на якого вона може покластись. Той, хто подбає про неї та про Кнута. Довести їй, що вона хибно мене зрозуміла. Що я сам себе хибно розумів. Я не хотів тікати — не цього разу. Тому що маю це в собі, я тільки не мав досі нагоди це довести. Створити свій дім. Але тепер, коли я замислився про це, мені сподобалась ідея. Сподобалась ідея обґрунтованості, передбачуваності. Так, нехай навіть однорідності й одноманітності. Зрештою, я завжди шукав саме цих речей. Я просто не знаходив їх. Досі не знаходив.

Я сміявся з себе. Нічого не міг із цим вдіяти. Бо ось я лежу — приречений на смерть п'яний кілер-невдаха — і планую довге й щасливе спільне життя з жінкою, яка в останній нашій розмові недвозначно заявила, що за жодних умов не хоче мене бачити.

Потім, коли я відвернувся від стіни, то побачив, що пляшка на стільці переді мною порожня. Відтак я знав,

що одне з двох має трапитися: я мушу або побачити її, або випити більше.

Перш ніж знову зісковзнути у сон, я почув віддалене виття — воно посилювалося, тоді ослабло. Вони повернулися. Вони відчувають запах смерті й розкладу, і скоро вони будуть тут.

Становище робилося розпачливим.

Встав я рано. Хмари досі клубочилися здебільшого на заході, але ближче не насувалися, і навіть здавалося, що трохи відступили. Грому я теж більше не чув.

Я вимився у струмку. Скинув червоний шовковий шалик, яким досі була перев'язана моя голова, і промив рану на скроні. Я надів свою нову білизну, нову сорочку. Поголився. Я вже намірявся випрати Леїн шовковий шалик, коли відчув, що він досі зберігає її запах. Тоді я пов'язав його собі на шию. Пробурмотів слова, що їх планував промовити, слова, які я варіював вісім разів упродовж останньої години, але які знав напам'ять. Ці слова не повинні були видаватися витонченими — тільки щирими. І я завершував їх звірванням: «Лее, я кохаю тебе». А як, у біса, мав би я завершити! Ось я перед тобою, і я кохаю тебе. Вистав мене за двері, якщо мусиш, якщо зможеш. Але ось я стою, простягаю тобі свою руку, і в ній лежить, пульсуючи, моє серце. Я промив бритву

і почистив зуби на випадок, якщо вона знову захоче поцілувати мене.

Потому я рушив у напрямку селища.

Рій мух піднявся з оленього трупа, коли я проходив повз нього. Дивно, але в нього був такий вигляд, наче він побільшав. Я досі не відчував, як тхнуло від мертвої тварини, хоча труп лежав за два десятки кроків від хатини. Напевне, сморід відносило постійним західним вітром. Одного ока бракувало. Хижий птах, імовірно. Але, схоже, вовки чи інші великі хижаки до оленя не брались. Поки що ні.

Я рушив далі. Швидким і твердим кроком. Повз селище, у бік молу. Перш ніж іти до Леї, я мав розв'язати кілька нагальних питань.

Я витягнув із-за пояса пістолет, розбігся на кілька кроків і закинув його в море так далеко, як міг. Потім пішов у крамницю Пірйо. Купив баночку фрикадельок із оленини — просто, аби щось купити, — і запитав, де мешкає Маттіс. По трьох марних спробах пояснити мені фінською крамарка вивела мене на вулицю і показала на будинок, що стояв за кілька пістолетних пострілів далі.

Маттіс відчинив після того, як я тричі натиснув на дзвінок і вже думав іти геть.

— Мені здалося, що я чую когось за дверима, — сказав він.

Волосся у нього на голові стирчало на всі боки, і на ньому був помережаний дірками вовняний джемпер, труси і товсті вовняні шкарпетки.

— Двері не зачинені, то чого стояти на порозі?

— Ти що, не чув дзвінка? — запитав я, показуючи.

Він зацікавлено подивився на прилад.

— Це ж треба! То в мене є дзвінок на дверях. Скидається, одначе, на те, що він не діє. Заходь.

Маттіс мешкав у будинку без жодних меблів.

— Ти тут живеш? — запитав я, і голос мій відлунував голі стіни.

— Так мало, як тільки можливо, — відказав він. — Але це моя адреса.

— Хто твій дизайнер інтер'єрів?

— Я успадкував будинок від Сіверта. А меблі успадкував хтось інший.

— Сіверт був тобі родичем?

— Не знаю. Можливо. Втім, я сказав би, що ми були багато в чому подібні. Через це він міг думати, що ми родичі.

Я засміявся. Маттіс тупо подивився на мене, натягнув якісь штани і всівся на підлогу по-турецьки, схрестивши ноги.

Я сів так само.

— Пробач за цікавість, але що сталося із твоєю щокою?

— Зачепив гіллякою, — відповів я, дістаючи гроші з кишені свого піджака.

Він перерахував. Усміхнувся і запхав їх собі в кишеню.

— Мовчання, — сказав він, — і випивка, приємна і холодна, просто з підвалу. Якого сорту ти хочеш?

— Їх у тебе є більше, ніж один?

— Ні, — вишкірився він. — Це означає, Ульфе, що ти думаєш залишитись у Косунді?

— Можливо.

— Тепер ти тут у безпеці, то навіщо шукати іншого місця? Ти так само мешкатимеш у мисливському будиночку?

— А де іще?

— Що ж... — Його посмішка здавалася намальованою на обличчі. — Ти наче запізнався з кількома жіночками тута, у селищі. То, либонь, захочеш де-небудь пригрітись з наближенням осені.

Якусь мить я подумував, чи не зацідити йому п'ятуком просто в його коричневі зуби. Звідки він, холера, дізнався? Я змусив себе посміхнутися:

— Твій кузен наплів тобі повний міх?

— Кузен?

— Конрад... чи Корі... Корненіус.

— Він мені не кузен.

— Він сказав, що кузен у третіх.

Я намагався розігнути свої ноги.

— Он як? — Маттіс підняв брову і почухав свій скуйовджений шолопок. — То це, нехай йому біс, означало би, що... Гей, а ти куди йдеш?

— Геть звідси.

— Але ж ти ще своєї випивки не дістав.

— Я обійдуся без неї.

— Ой чи! — гукнув він мені вслід.

Я пройшов між надгробків цвинтаря до дверей церкви.

Двері були прочинені, тож я прослизнув усередину. Вона стояла коло олтаря, спиною до мене, укладаючи свіжі квіти у вазі. Я глибоко вдихнув, намагаючись зберегти нормальний ритм дихання, але моє серце вже вийшло з-під контролю. Я підійшов до неї важкими кроками. Одначе вона все одно стрепенулася, коли я прочистив горло.

Вона різко обернулася. Стоячи на другій сходинці до вівтаря, вона дивилася на мене згори вниз. Очі в неї були червоні — самі щілинки між набряклими повіками. Ме-

ні здавалося, моє серце пробило вже дірку в грудях, і має бути видно іззовні, як воно гупає.

— Чого ти хочеш? — тихо спитала вона хрипким після ридань голосом.

Все, що я планував сказати, пішло з голови, забулося.

І з усього того залишилося тільки останнє речення.

Тож я й промовив його:

— Лее, я кохаю тебе.

Я побачив, як вона кліпнула очима, наче з переляку.

Заохочений тим, що вона не відшила мене одразу, я повів далі:

— Я хочу забрати вас із Кнутом. Туди, де ніхто не зможе знайти нас. У велике місто. На архіпелазі. З картопляним пюре і середньої міцності лагером. Ми можемо рибалити і ходити у театр. А потім можемо поволі йти додому, до своєї квартири на бульварі Страндвеген. Я не можу дозволити собі велику квартиру в тому районі, бо там високі ціни на житло. Проте це буде наша власна квартира.

Вона шепотіла щось, а в уже без того червоних очах стояли сльози.

— Що?

Я зробив крок уперед, але зупинився, коли вона піднесла руки. Вона тримала перед собою букет зів'ялих

квітів, ніби захищаючись ним від мене. Вона повторила голосніше цього разу:

— Те саме ти казав Аніті?

На мене ніби хтось вилив відро води з Баренцового моря.

Лея похитала головою.

— Вона приходила сюди. Щоб висловити мені співчуття з приводу Уго, так вона сказала. І вона бачила тебе у моїй машині, тому вона поцікавилася, чи я не знаю, де ти. З огляду на те, що ти обіцяв їй повернутися.

— Леє, я...

— Ульфе, не треба. Просто йди звідси.

— Ні! Ти знаєш сама, мені треба було де-небудь сховатися. Мене розшукував Йонні. Аніта запропонувала мені перебути у неї, а мені більше не було куди йти.

Мені вчувся крихітний натяк на сумніви в її голосі, коли вона запитала:

— То ти не торкав її?

Я хотів заперечити, але мені наче паралізувало м'язи щелепи, і я просто стояв там із роззявленим ротом. Кнут мав слушність: брехати я теж не мастак.

— Я... я, можливо, торкнув її. Але це нічого не означає.

— Ні? — схлипнула Лея і змахнула сльозу тильним боком долоні. — Може, воно й на краще, Ульфе. Я однаково не могла би з тобою нікуди їхати, але тепер принаймні, я не думатиму про те, як могло б усе бути.

Похнюпивши голову, вона повернулась і пішла до ризниці. Жодних багатослівних прощань.

Я хотів бігти за нею. Зупинити її. Пояснити. Благати. Присилувати. Але вся моя енергія, вся моя сила волі нібито випарувалась.

А коли за нею грюкнули двері та луна прокотилася під кроквами церкви, я усвідомив, що цього разу бачив Лею востаннє.

Я вийшов у світло дня. Постояв на церковних сходах, втупившись запаленими очима на щільні ряди надгробків на цвинтарі.

Почало сутеніти. Я провалився. Вир засмоктував мене, втягував дедалі глибше, і навіть уся випивка світу не витягла би мене з круговерті.

Однак навіть якщо вона не допомагає, випивка є випивка. І коли я постукав у двері до Маттіса й увійшов, дві пляшки вже стояли для мене на кухні.

— Я подумав, що ти повернешся, — вишкірився він. Я взяв пляшки і, не зронивши слова, пішов геть.

Розділ 15

Як закінчується оповідка?

Мій дід був архітектором. Він казав, що лінія — а так само сюжет — закінчується там, де вона починалася. І навпаки.

Він проектував церкви. Тому, що він знався на справі, як він сам пояснював, а не тому, що вірив у Бога чи в будь-яких богів. То був його спосіб заробляти на життя. Але він також казав, буцім йому прикро, що не вірять у Бога, за зведення храмів для якого йому платили гроші. Тоді його робота видавалась би йому більш значущою.

«Я мав би проектувати лікарні в Уганді, — твердив він. — Розроблення проекту забирало би днів п'ять, а будівництво — десять, і ті лікарні рятували би життя. Натомість я сиджу по декілька місяців над проектуванням пам'ятників марновірству, яке нікого не рятує».

«Бомбосховища», — так він назвав свої церкви. Місця сховку від страху смерті. Притулок для невиліковної людської надії на вічне життя.

«Було б дешевше видавати людям теплу ковдру і плюшевого ведмедика, щоб їх розрадити, — казав він. — Але, напевне, це на краще, коли я проектую церкви, на які людям приємно дивитися, ніж коли б цю роботу довірили якому-небудь нездарі. Із тих, що засмічують крайню монстрами, які чомусь називають церквами».

Ми сиділи в задушливому смороді будинку для старих, мій багатий дядько, мій двоюрідний брат і я, але жоден із тих двох не слухав. Бассе повторював усе те, що казав уже сотню разів. Вони кивали, бурмотіли щось на знак згоди і знай позирали на годинник. Перед тим як ми увійшли, мій дядько сказав, що півгодини буде достатньо. Я хотів залишитися на триваліший час, але мій дядько був за кермом. Бассе почав уже трохи плутатись у спогадах і думках, але я охоче слухав усе, що він повторював, усі його міркування про життя. Можливо, тому, що від нього отримував відчуття безумовної визначеності деяких речей. «Ти помреш, хлопче. Прийми смерть, як чоловік!» Непокоїв мене тільки острах, що одна зі старших медсестер — та, що носила розп'яття на шії, — переконає його віддати душу їхньому Богові,

коли наблизиться кінець. Напевне, я усвідомлював, що це стало би травмою для хлопчика, що зріс із дідовим атеїзмом. Я не вірив у життя після смерті, але я вірив у смерть після життя.

У будь-якому разі нині саме ця ідея становила мою таємну надію та бажання.

Минуло два дні, відколи за Леєю зачинилися двері.

Два дні, лежачи в ліжку в лісовій хижі та спустошуючи одну з пляшок напою, я перебував у вільному падінні.

То як ми закінчимо цю історію?

Зневоднений алкоголем, я вивалився з ліжка і, похитуючись, добрів до струмка. Я опустився навколішки у воду і пив. А потім я просто сидів і дивився на своє відображення у коловороті поміж каміння.

А тоді я зрозумів.

«Ти стрілятимеш у відображення».

Холера! Чом би й ні? Вони не дістануть моєї шкіри. Я сам упораю себе. Лінія замкнеться тут. І що, в біса, в цьому такого страшного? «*Son quatro días*», — казав Бассе іспанською, тобто «життя триває кілька днів».

Майже в захваті від свого рішення я кинувся назад у хижу.

Гвинтівка стояла, притулена до стіни.

То було гарне рішення, рішення без жодних наслідків для решти світу. Ніхто за мною не побиватиметься, мене нікому не бракуватиме, я нікому не завдам страждань чи неприємностей. Себто від такої розв'язки всім буде краще. Тож тепер мені залишалось лише втілити своє рішення у життя, перш ніж мною оволодіє страх, перш ніж мій підлий, ненадійний мозок вигідає якісь відчайдушні аргументи на користь продовження мого нікчемного животіння.

Я поставив приклад гвинтівки на підлогу і взяв у рот люфу. Сталь мала від пороху гіркувато-солоний смак. Щоб дотягтися до спускового гачка, я мусив так глибоко встромити люфу собі в горло, що аж поранив піднебіння. Я ледве сягнув спускового гачка вказівним пальцем. Гарзд, до справи. Самогубство. «Найгірше, коли куштуєш уперше».

Замало не вивихнувши собі плече, я натиснув на спусковий гачок.

Сухо клацнув метал.

Холера.

Я й забув, що всі кулі — в тілі північного оленя.

Але у мене було ще достатньо набоїв. Десь там.

Я понишпорив у шафі й по полицях. Не так багато було тих місць, куди я міг би сховати короб із набоями.

Зрештою, ставши навколішки і зазирнувши під ліжку, я знайшов їх там. Я вклав набої у магазин. Так, я знаю, що однієї кулі в мозку достатньо, але я почувався якось надійніше, знаючи, що маю запас амуніції на випадок, якби щось пішло не так. Крім того, мої пальці тремтіли, тож мені ще знадобився певний час. Одначе врешті-решт я вставив магазин у гвинтівку і зарядив її, як показувала Лея.

Я знову вклав люфу гвинтівки у рот. Він був мокрий від слини і слизу. Я потягнувся до спускового гачка. Але гвинтівка, здавалося, стала довшою. Чи то я став коротшим. Чи то я вже давав задній хід?

Ні, я нарешті таки спромігся покласти свій палець на спусковий гачок. І тепер я знав, що це станеться, що мій мозок не зупинить мене. Я знав, що навіть мій мозок не зуміє вигадати достатньо переконливі контраргументи, бо він теж прагнув відпочинку, припинення вільного падіння, він хотів такого мороку, що не був би його власним мороком.

Я набрав повні груди повітря і почав натискати на спусковий гачок. Гудіння у вухах прибрало особливого металевого відтінку. Стривайте! Це гуде не всередині моєї голови — звук надходив іззовні. Десь били у дзвони. Напевне, вітер змінився. І я не можу заперечувати,

що звук церковних дзвонів здавався напрочуд доречним. Я натиснув на гачок трохи більше, але для пострілу треба було ще дотягти десь на міліметр чи близько того. Я зігнув коліна, заштовхуючи люфу глибше собі в рота, стегна мені зводило судомою.

Церковні дзвони.

Зараз?

Я зауважив, що весілля і похорон відбувались о першій. Хрестини і відправи — по неділях. А релігійних свят у серпні, наскільки мені відомо, немає.

Люфа ковзнула мені глибше у горло. Отак. Натискаю.

Німці.

Лея розповідала мені, що вони били у церковні дзвони, щоби члени Опору знали про наближення німців.

Я заплющив очі. І знову їх розплющив. Витягнув люфу гвинтівки з рота. Підвівся. Поставив її коло дверей і підійшов до вікна, яке виходило на селище. Я нікого не побачив. Узяв бінокль. Нікого.

Про всяк випадок я подивився також в іншому напрямку, з боку лісу. Нічого. Я підняв бінокль, щоб оглянути скелясті пагорби за деревами. Вони були там.

Їх було четверо. Так далеко, що неможливо було розгледіти, хто вони насправді є. Крім одного. Зрештою,

не так складно було здогадатися щодо того, ким є решта троє.

Маттіс, ідучи, виразно перевалювався з боку на бік. Вочевидь, отриманих від мене грошей виявилось недостатньо, тому він пристав також на пропозицію іншої сторони. Ймовірно, він виставив їм додатковий рахунок, пообіцявши показати такий маршрут, наблизившись яким вони могли непомітно підкрастися до мене і заскочити зненацька.

Вони запізналися. Я сам зроблю всю роботу замість них. Я не мав найменшого бажання зазнати жорстоких катувань перед смертю. Не тільки тому, що боявся фізичного болю, а ще тому, що не бажав виказувати їм, що я сховав гроші у стіні хатини, а наркотики — під мостинами у порожній квартирі. Вона залишалася порожньою, бо люди утримувалися від переїзду у квартиру, де хтось наклав на себе руки. У цьому аспекті Туральф прорахувався, застрелившись у власній квартирі. Щоби спадкоємці його нерухомості не постраждали від падіння вартості спадщини, він мав би натомість обрати якесь інше місце. Наприклад, мисливську хижу у глушині на краю світу.

Я подивився на гвинтівку, притулену до стіни. Але не доторкнувся до неї. У мене ще доволі часу: вони мали ще

пройти крізь ліс і дістануться сюди не раніше, як за десять, а радше — п'ятнадцять хвилин. Але не в тім річ.

Церковні дзвони. Вони гучали. Вони гучали для мене. І саме вона була в них. Моя кохана знехтувала церковними звичаями, знехтувала тим, що скаже священник і мешканці селища, і навіть не дбала про власне життя, оскільки Маттіс, ясна річ, здогадається, хто бив на сполох. У неї одна тільки думка сиділа в голові: застерегти хлопця (якого сама вона не хотіла бачити), що Йонні наближається до хатини.

А це дещо міняло.

Вони зараз наближалися до лісу, і в бінокль я міг розгледіти постаті трьох інших. Щось пташине було в поставі одного з них: тонка шия стирчала із завеликого, як на нього, піджака. Йонні. Я побачив, що з-за плечей двох інших щось стирчить. Гвинтівки. Напевне автоматичні гвинтівки. Рибалка мав у себе на складі в порту повний контейнер цього добра.

Я оцінив свої шанси. Я міг би покласти їх одного по одному, якби вони намагалися штурмувати хижу. Але вони цього не робитимуть. Маттіс допоможе їм скористатися з рельєфу місцевості, і вони спустяться вздовж струмка, щоб достатньо наблизитись до хижі і подірявити її на решето разом зі мною. Я роззирнувся довко-

ла. Все, за чим я міг би сховатися, було дерев'яне — з таким самим успіхом я міг би просто вийти до них назустріч і помахати їм рукою. Тобто мені залишався єдиний шанс: розстріляти їх, перш ніж вони підстрелять мене. А для цього я мав дочекатися, коли вони підійдуть ближче. Але тоді я бачитиму їхні обличчя.

Троє з них зникли серед дерев. Четвертий, один із тих, що в костюмі та з гвинтівкою, залишився позаду і щось гукнув, та я не розібрав, що саме.

Вони не зможуть побачити мене в найближчі кілька хвилин, доки вони в лісі. Це був мій шанс врятуватися. Я міг рвонути у селище, взяти «фольксваген» Леї. Якщо я мав намір так учинити, мусив би зробити це просто зараз. Прихопити пояс-гаманець із грошима і...

Дві цятки.

Здавалося, вони летять над вересом. Галявиною, додолу, до лісу.

Тепер я зрозумів, що і до кого гукав той тип. І я зрозумів, що вони все передбачили. Собаки. Два пси. Мовчазні. Я збагнув, що собаки, які не гавкають на бігу, мають бути збіса гарно навчені. Я не матиму шансу, хоч би як несамовито біг.

Моє становище робилося кепським. Не таким лихим, можливо, як три хвилини тому, коли я стояв з гвинтівкою

в роті, але тепер ситуація геть змінилася. Віддалене тоненьке гучання церковних дзвонів повідомило мені не тільки про небезпеку з боку певних темних особистостей, а й про те, що відтепер мені є що втрачати. Наче два кинджали одночасно вразили мене — один гарячий, інший холодний — щастя і страх смерті. Надія — жорстоке стерво.

Я подивився навколо себе. Мій погляд зупинився на ножі Кнута.

Щастя і страх смерті. Надія.

Я зачекав, доки четвертий чоловік і собаки зникли у лісі, а тоді витяг зі стіни пояс-гаманець, відчинив двері та вибіг надвір.

Рій мух піднявся з оленього трупа, коли я став коло нього навколішки. До нього вже взялися мурахи, і, здавалося, шкура на роздутому трупі ворухиться. Я озирнувся через плече. Хижа стояла між мною і лісом, отже, вони не побачать мене, аж доки не обійдуть навколо неї. Попри те, часу я мав обмаль.

Я заплющив очі та прохромив ножем череву мертвого оленя.

З протяжним стогоном із нього вийшли трупні гази.

Тоді я встромив ножа глибше, за очеревину. Я затримав дихання, коли з трупа тварини вивалилися кишки. Крові було менше, ніж я очікував. Ймовірно, вона зібрав-

лася внизу. Або згорнулася. Або її виїла черва. Бо тепер я бачив, що життя роїться не тільки зовні. Плоть аж корчилася під жовтувато-білими личинками, які жерли її, комашилися і розмножувалися. Бісова холера!

Я глибоко вдихнув. Заплющивши очі, ковтнув блювотиння, що піднімалося мені до пельки, та обгорнув шовковим шарфом ніс і рот. Потім устроїв обидві руки глибоко всередину трупа і витягнув величезний слизовий мішок, що його я визначив як шлунок. Рубаючи ножом тут і там, я відділив його, і розбухлий шлунок покотився в кущі вересу. Я втупився у темряву всередині розчахнутого трупа. Туди, всередину не хотілося. За кілька хвилин — а може, секунд — вони будуть тут, але я однаково опирався необхідності лізти всередину смердючого напіврозкладеного трупа. Моє тіло опиралося.

Я почув, як гавкнув один із собак. Холера.

Я подумав про Лею, її очі, її губи, коли посмішка поволі осяває її обличчя, почув її глибокий, теплий голос, що промовляв: «Ульфе, ти зумів».

Я ковтнув. Тоді розвів береги розпанаханого черева й увіпхався всередину трупа.

Хоча вбитий олень був доволі великим самцем, а більшу частину нутроців я з нього видалив, місця в його черевній порожнині виявилось не так багато. А мені

треба було сховатися в ньому повністю. Я спробувати стягти на собі береги розтятої шкіри. Мене обліпило клейкими рідинами, і там було аж спекотно від газів, енергії трупного розкладання і пересування маси комах і черви, на зразок такого, що, мабуть, відбувається все-редині мурашника. Я не міг більше стримати блювотні маси, і мені кілька разів вивернуло шлунок.

Поступово я при звичаївся і став почуватися трохи ліпше. Але мене й досі можна було помітити ззовні. Як мені стулити отвір в оленячому череві? Я спробував утримувати краї розтину разом, але вони були настільки слизькими, що одразу вислизали з пальців.

А поки там що, загроза наближалася, разом із двома величезними чорними собаками, що підбігли до мене через вересові зарості. Вони кинулися до оленячого трупа, один із них став пхати морду всередину і гарчати на мене. Я штрикнув ножом — і морда зникла. Тоді обоє почали брехати. Я мав будь-що закрити тушу, перш ніж нагодяться переслідувачі. Гавкіт робився дедалі більш несамовитим, а тоді я почув також голоси.

— У будинку порожньо!

— А там оно якийсь труп!

Я проштрикнув ножом шкіру оленя знизу розтину, потягнув її нагору і примудрився прохромити також верхній край, який уже вислизав мені з долоні.

Обертаючи ніж, я стягнув краї розтину. Тепер я мусив просто перечекати, в надії, що собак не навчено принаймні розмовляти.

Я почув кроки — хтось підійшов.

— Дебелий, забери собак! Я гадав, що вони тебе слухаються.

Мені сипонуло холодом поза шкурою. Голос належав типові, який приходив до мене на квартиру, щоб мене вбити. Йонні повернувся.

— Їх труп роздрочив, — відгукнувся Дебелий. — Не так просто втриматись, коли маєш крихітний мозок і купу інстинктів.

— Ти про собак чи про себе?

— Господи! Чого такий сморід? — простогнав третій голос.

Я упізнав його відразу: Брюнгільсен із підсобки — той, що завжди шахраював у карти.

— Що це у нього застрягло у рогах? І чого кишки розкидано по землі? — не вгавав він. — Може, слід перевірити?..

— Вовки роздерли, — не дав йому скінчити Матіс. — Пробачай, якщо я скажу, але не дихай забагато смородом, він отруйний.

— Справді? — спокійно перепитав його Йонні.

— Ботулізм, — пояснив Маттіс. — Спори поширюються через повітря. Однієї спори достатньо, щоб убити людину.

Холера! Після всього, що я зазнав, мені судилося сконати від якоїсь бісової бактерії?

— Типові симптоми: неприємна втома в очах, — просторікував Маттіс, — і втрата здатності ясно висловлюватись. Саме через це ми одразу спалюємо мертвих оленів. І тому досі здатні ясно бачити одні одних і провадити розумні розмови.

Упродовж подальшої паузи, як мені уявилося, Йонні мав сторопіло витріщатися на Маттіса і намагались розгадати сенс його незворушної посмішки.

— Дебелий і Брюнгільсене, — наказав, нарешті, Йонні, — перетрусіть усю хижу. І забирайте з собою чортівих собак.

— Його ж там немає? То звідки він візьметься? — не второпав Брюнгільсен.

— Я знаю, що немає. Але якщо ми знайдемо гроші і пакунки, це означатиме, що він досі десь поблизу.

— Пробач, якщо я питаю, але що станеться, якщо ви нічого не знайдете?

— Тоді вийде, що ти, можливо, таки правду сказав, — відповів Йонні.

— Я точно знаю, що то він відплив на вітрильнику, — сказав Маттіс. — Він був заледве у п'ятдесяти метрах від берега, і він потворний південець — у нас тут немає таких, схожих на нього. На пристойному човні та з попутним вітром він чималу відстань зможе пройти за один день.

— А ти вночі лежав на березі моря?

— Влітку — це найкраще місце для сну.

Я відчув: щось повзе вгору моєю голілкою. Щось надто велике, як на личинку або мурашу. Я дихав ротом, а не носом. Змія чи миша? Благаю, нехай це буде миша. Маленька пухнаста мишка, нехай навіть голодна, аби не...

— Он як? — іще тихішим зробився голос Йонні. — А найближчий шлях із селища до хижі — через ліс і гори? Дорога забрала у нас цілу годину. Коли я востаннє сам сюди навідувався, я дійшов за якісь півгодини.

— Так, але, якби він був удома, він тебе підстрелив би.

Тварина, чи що воно було, повзла вгору по моїй нозі. Я насилу переборював інстинктивне бажання скинути її, але я знав, що найменший рух або звук буде помічено.

— Гадаєш? — пирхнув Йонні. — Щодо цього я трохи сумніваюся.

— Та ну! Ти, можливо, доволі вузькоплеча мішень, південцю, але голова в тебе достатньо велика.

— Річ не в тім, що Юн Гансен не вмів стріляти, а в тому, що йому забракне духу.

— Справді? Я міг показати вам короткий шлях, якби ти сказав це...

— Я сказав, саамське ти бидло!

— ...північнонорвезькою.

Істота досягла мого коліна і рухалася далі вгору стегном. Я раптом збагнув, що воно повзе всередині моїх штанів.

— Цить!

Я скрикнув чи ворухнувся?

— Що це за звук?

Запала тиша. Я затамував подих. Боже милостивий...

— Церковні дзвони, — сказав Маттіс. — Сьогодні ховають Віллі Сватстейна.

Що як це лемінг? Я чув, що вони дуже полохливі, а він уже ледь не впритул наблизився до моєї коштовності. Не роблячи наочних рухів, я взяв у жменю штанину і стиснув її, щільно підтягнувши тканину до стегна і тим перекривши істоті шлях нагору.

— Гаразд. З мене досить цього смороду, — буркнув Йонні. — Перевірмо коло джерела. Якщо собак збив з

пантелику запах падла, він може ховатися десь понад ручаєм.

Я чув, як вони пошелестіли геть вересом. Усередині моїх штанів заблокована істота трохи пошкрябалась, а тоді змирилась і поповзла назад тим шляхом, яким прийшла. Невдовзі потому я почув крик із хижі:

— Тут нічого немає! Тільки рушниця і його костюм!

— Гаразд. Повертаймося, поки дощ не почався.

Я чекав іще, як мені здавалося, годину, яка в дійсності могла тривати десять хвилин. Потім я витягнув ніж з оленьчої шкіри і визирнув.

Нікого.

Я тихцем спустився крізь верес до ручаю. Занурився у крижану воду, дозволяючи їй омита мене, очистити від смерті, шоку і гниття.

Поволочки я повернувся до життя.

Розділ 16

«Боже милостивий...»

Там, усередині трупа тварини, я не вимовив ці слова вголос, але подумки вигукнув їх так голосно, начебто я стояв на перехресті й волав на все горло. І чудовиська пішли геть, як це бувало, коли в дитинстві я кричав і вони ховалися під ліжку, або в короб від іграшок, або до шафи.

Невже все так просто? Треба тільки помолитися?

Я сидів коло лісової хижі, кури́в і дивився в небо. Зараз його вкрили свинцево-сірі хмари, які принесли з собою темряву. Здавалося, погоду трусить лихоманка. Зараз нестерпно парко і гаряче, а наступної миті — крижаний холод і поривчастий вітер.

Бог. Спасіння. Рай. Вічне життя. Ідея безперечно приваблива. Скроєна для переляканих, побитих сердець. Така приваблива, що мій дід, зрештою, здався і, відкинувши свій здоровий глузд, поставив усе на надію.

— Знаєш, не варто відмовлятися від того, що дають безкоштовно, — сказав він мені, підморгуючи.

Як той шістнадцятирічний пацан, що прокрався на дискотеку з підробленим квитком і фальшивим особовим посвідченням.

Я спакував деякі речі, що могли би мені знадобитися. Одяг, взуття, костюм, гвинтівка і бінокль. Хмари досі не зринули ні краплини дощу, але це не могло тривати дуже довго.

Йонні повернеться. Було очевидно, що він не повірив Маттісу. І така його позиція щодо Маттіса була безперечно виправданою. В обхід через гірський хребет. Вовки. Ботулізм. Як він бачив моє відплиття на вітрильнику. Похорон Віллі Сварстейна...

Я мало що пригадую з кількох років, змарнованих на університетське навчання, але я пам'ятаю про Вільяма Блекстоуна¹, юриста і філософа XVIII століття, який свого часу опинився на тому самому перепутті, на якому перебував зараз Маттіс, — тобто між вірою в закон і вірою в Бога. Я згадав Блекстоуна, бо дід посилався на нього, вкупі з Ісааком Ньютоном, Галілео Галілеєм і

---

¹ Англійське прізвище (William) Blackstone і норвезьке (William) Svartstein перекладаються, відповідно, з англійської та норвезької однаково, як Чорний Камінь.

Сьореном К'еркегором, як на приклад того, що навіть найгостріші уми ладні вірити у нісенітниці християнства, гадаючи, що воно дає шанс уникнути смерті.

Маттіс не зрадив мене. Навпаки, він мене врятував. У такому разі хто зв'язався з Йонні та повідомив йому, що я не поїхав з Косунда?

Черговим поривом вітру погода ніби хотіла нагадати мені, що треба рухатися далі. На заході гуркотіло. Згода, згода, я був готовий рушати. Стояла ніч. Якщо Йонні та решта ще не залишили Косунда, вони мали вже десь влаштуватися на ніч і мирно спати.

Я загасив цигарку об стіну хижі, взяв свій шкіряний кофр і закинув на плече гвинтівку. І рушив стежкою до селища, не озираючись назад. Тільки вперед. Бо саме так відтепер мало бути завжди. Хоч би що я залишав позаду себе, тільки так, тільки вперед.

Коли я вийшов на ґрунтову дорогу, небо гуркотіло і тріщало, віщуючи бурю. У темряві я насилу міг розгледіти лише обриси будинків і кілька освітлених вікон.

Я ні у що таке не вірив, не очікував, не сподівався. Я просто хотів зазирнути до неї, щоби повернути рушницю та бінокль і подякувати за довіру. І за моє врятоване життя. І запитати, чи не хотіла б вона, можливо,

згаяти зі мною залишок свого життя. А потому просто піти — з нею чи без неї.

Я проминув церкву. Будинок Аніти. Молитовний будинок. А тоді я став перед будинком Леї.

Осяйний кривий відьмин палець раптом указав на мене з неба. Будинок, гараж і поламаний «вольво» на мить освітілися примарним блакитним світлом. І вдарила хрипка передгрозова прелюдія.

Вони були на кухні.

Там було увімкнено світло, і я чітко бачив їх у вікні. Вона спиралася на кухонну стільницю, її тіло вигнулося назад у незручній неприродній позі. Уве стояв, по-бичачому нахиливши голову вперед, із ножем у руці. Більшим за той, яким він штрикав був мене. Він поводив ножем у неї перед обличчям. Погрожував їй. Вона відсахнулася ще далі — подалі від ножа, подалі від свого дівера. Вільною рукою він ухопив її за шию, я бачив, що вона закричала.

Я приклав гвинтівку до плеча. Націлився йому в голову. Він стояв боком до вікна, тож я міг поцілити його у скроню. Мені туманно пригадалося щось таке з оптики, про заломлення світла, яке проходить крізь скло, і я трохи опустив приціл гвинтівки. На рівень його грудей. Я підняв лікті, глибоко вдихнув — на більші приготу-

вання бракувало часу — знов опустив лікті та, видихнувши, став поволі натискати на спусковий гачок. Я почувався на диво спокійним. Іще один світловий палець роздер небо, і я побачив, як голова Уве автоматично обернулась до вікна.

Навколо мене знову був морок, але Уве так само дивився у вікно. На мене. Він встиг побачити мене. Вигляд у нього був більш спустошений, ніж того разу, — напевне він пиячив упродовж кількох днів. Одурілий через брак сну чи оскаженілий від хтивого жадання, від горя через втрату свого брата, через те, що застряг у лабетах такого життя, яке його не влаштовувало. Так, оце воно, можливо, є; можливо, він був подібний до мене.

«Ти стрілятимеш у відображення».

Оце й була моя доля: застрелити людину, після чого мене заарештує поліція, після чого мене засудять і запроторять до в'язниці, невдовзі після чого мене там знайдуть люди Рибалки і покладуть усьому край. Згода. Я міг це прийняти. Щодо цього — жодних проблем. Проблема полягала в тому, що я бачив його обличчя.

Я відчував, що мій вказівний палець починає слабшати, а пружина спускового гачка бере гору і змушує

мій знесилений палець розгинатися. Я не впораюсь. Я не спроможуся, знову не спроможуся.

Черговий тріскотливий розряд грому розлігся наді мною, наче віддаючи наказ.

Кнут.

«Навіть Футабаяма раз за разом зазнавав поразки, перш ніж почав перемагати».

Я ще раз глибоко вдихнув. Я позбувся свого блока. Націлився просто в паскудну пику Уве і вистрілив.

Гуркіт пострілу розійшовся луною попід дахами будинків. Я опустив гвинтівку. Подивився у розбиту шибку. Лея тримала долоні перед устами, втупившись у щось перед собою внизу. Поруч із нею, на білій стіні, трохи вище її голови хтось наче намалював гротескную троянду.

Згас останній відгомін пострілу. Весь Косунд мав чути його. За мить на вулицю повисипають люди з усіх будинків. Я піднявся сходами. Постукав — сам не знаю, навіщо. Увійшов. Вона досі стояла на кухні, нерухома, дивлячись униз на тіло, що лежало на підлозі в калюжі крові. Вона не глянула в мій бік, я навіть не знав, чи вона свідома моєї присутності.

— Леє, з тобою все гаразд?

Вона кивнула.

— Кнут...

— Я його відправила до батька, — прошепотіла вона. — Я подумала, якщо вони здогадаються, навіщо я була в церковні дзвони, вони прийдуть сюди і...

— Дякую, — сказав я. — Ти врятувала мені життя.

Я схилив голову і подивився долі, на мерця. Він дивився на мене порожніми очима. Обличчя його було більш засмаглим, ніж того разу, і воно практично не постраждало. Майже невинний на вигляд невеличкий отвір у лобі, акурат під його русявим чубом.

— Він повернувся, — прошепотіла вона. — Я знала, що він повернеться.

Аж тоді мене ошелешило. Те, що його ліве вухо було неушкоджене. Не було навіть натяку на рану. На вусі, яке я порвав йому зубами лише зо два дні тому. І до мене повільно прийшло усвідомлення. Коли Лея сказала, що він повернувся, вона мала на увазі...

— Я знала, що жодне море чи суходіл не поглинуть, не приймуть до себе цього диявола, — сказала вона, — хоч би як глибоко ми поховали його.

То був Уго. Брат-близнюк. Я застрелив відображення. Я міцно заплющив очі. Знову їх розплющив. Ніщо від того не змінилося, і мені це не наснилося. Я вбив її чоловіка.

Я мусив прочистити горло, щоб віднайти голос.

— Я гадав, що це Уве. Мені здавалося, що він наміряється вбити тебе.

Нарешті вона перевела погляд на мене.

— Тим ліпше, що ти вбив Уго, а не Уве. Уве ніколи б не посмів торкнутися мене.

Я кивнув у бік тіла.

— А він посмів би...

— Він уже заніс свого ножа.

— Тому що?..

— Тому що я сказала йому.

— Сказала що?

— Що хочу забратися звідси. Що хочу забрати з собою Кнута. Що ніколи більше не хочу його бачити.

— То його ти теж не хотіла бачити?

— Я сказала йому, що... що я кохаю когось іншого.

— Когось іншого?

— Тебе, Ульфе. — Вона похитала головою. — Я не можу нічого з цим вдіяти. Я кохаю тебе.

Її слова підносилися між стінами, як хорал. І блакитне світло в її очах було настільки сильним, що я змушений був відвернути свій погляд. Однією ногою вона стояла у крові, що розпливалася калюжею.

Я зробив один крок до неї. Другий. Вступив обома ногами у кров. Обережно поклав руки на її округлі плечі.

Я хотів спочатку пересвідчитися, що мені вільно притягти її до себе. Та перш ніж я щось зрозумів, вона впала мені в обійми, уткнувшись обличчям мені в шию. Вона схлипнула раз, двічі. Я відчув, як її теплі сльози течуть мені під комір сорочки.

— Ходімо, — сказав я.

Я провів її до вітальні, а блискавка за вікном освітила кімнату, підказавши мені шлях до дивана. Ми вклались на ньому, притиснувшись одне до одного.

— У мене був просто шок, коли він раптом став у дверях до кухні, — прошепотіла Лея. — Він розповів, що напився в човні, не заглушивши мотора. Прийшов до тьми далеко у відкритому морі, а бензин був уже на нулі. Він мав на борту весла, одначе вітер відносив човен далі від берега. У перші дні він гадав, що так, імовірно, буде на краще. Зрештою, ми переконали його, що він сам у всьому винен і що він — нікчема, коли поранив Кнута. Але потім вітер змінився, і він вижив. І тоді він вирішив, що його провини ні в чому немає. — Вона гірко засміялася. — Він заявив, що зуміє дати справам лад і що дасть собі раду і зі мною, і з Кнутом. Коли я сказала йому, що ми з Кнутом підемо з дому, він запитав, чи за цим хтось іще стоїть. Тоді я сказала, що ми з Кнутом ідемо з дому самі по собі,

але, так, я кохаю когось іншого. Я подумала, що важливо, аби він це знав. Що я здатна кохати чоловіка. Тоді він мав би зрозуміти, що ніколи вже не змусить мене повернутися.

Поки Лея говорила, у кімнаті зробилося прохолодніше, і вона щільніше пригорнулася до мене. Досі ніхто не прийшов, щоб дізнатися, хто і навіщо стріляв. І за наступним гуркотом грому я збагнув, чому. І чому ніхто не поцікавиться також надалі.

— Хто-небудь іще в курсі, що він повернувся? — запитав я.

— Ні, не думаю, — сказала вона. — Сьогодні вдень він побачив знайомі обриси берегів і почав веслувати у цей бік. Він прив'язав човен коло молу і прийшов просто сюди.

— Коли це було?

— З півгодини тому.

Півгодини тому. Коли запала темрява і через бурю ніхто не потикався з дому. Ніхто не бачив Уго, ніхто не знав, що він вижив. За винятком, можливо, однієї особи, що полюбляла кататися ночами. Для всіх інших Уго Еліасен залишався одним із тих рибалок, що навечно залишились у морі. Одним з тих, кого більше не шукатимуть. Хотів би я бути на його місці. Тобто щоб мене

більше не шукали. Але, як сказав Йонні: «Рибалка ніколи не припиняє шукати своїх боржників, аж доки не побачить труп. Ніколи».

Спалах блискавки освітив кімнату. Потім знову все поглинула темрява. Проте я чітко бачив. Бачив абсолютно ясно. Як я вже зазначав, людський мозок — дивна і дивовижна штука.

— Леє... — озвався я до коханої.

— Що? — прошепотіла вона мені в шию.

— ...я думаю, що маю план.

Розділ 17

Тактика випаленої землі.

Ось яким був мій план. Я відступатиму так, як це робили німці. І тоді я зникну. Зникну цілковито.

Насамперед ми запакували труп у пластиковий пакет і зав'язали його мотузкою. Тоді ми ретельно вимили підлогу і стіни. Виколупали кулю зі стіни у кухні. Потім Лея вивалила з тачки колісні диски від «вольво» і заштовхала її у гараж, де я чекав із тілом. Я навантажив труп на тачку. Поклав під нього гвинтівку. Спереду ми прив'язали до тачки мотузку — так, щоби Лея мала можливість допомагати тягти її. Я пішов до майстерні й знайшов там пару малих плоскогубців. Тоді ми вирушили в путь.

Надворі не було ні душі, а погода залишалася за-спокійливо похмурою. Я прикинув, що люди почнуть прокидатися і вставати десь іще за чотири години, але, про всяк випадок, ми накрили тачку брезентом. Штов-

хати її виявилось легше, ніж я передбачав. Коли мої руки втомлювалися, Лея штовхала тачку замість мене, а я тягнув за мотузку.

Кнут бачив, як ті підїхали на автомобілі з номерами Осло.

— Він примчав до мене і сказав, що їх троє чоловіків і дві собаки, — розповідала Лея. — Він хотів бігти, щоб застерегти тебе, але я сказала, що через собак це аж надто небезпечно: вони могли почути його запах, взяти слід і тоді погнатися також за ним. Тому я побігла до Маттіса і сказала йому, що він повинен допомогти мені.

— Хто, Маттіс?

— Коли ти сказав, що він просив у тебе грошей за певні послуги, я виразно уявила собі, про що може йтися. Ти мав сплатити йому за те, щоби він не подзвонив у Осло і не виказав тебе.

— А звідки ти знала, що не він, власне, це зробив?

— Тому що це зробила Аніта.

— Аніта?

— Вона приходила не для того, щоби висловити мені співчуття. Вона прийшла, щоби дізнатися, чи маю я ґрунтовне пояснення того, чому я сиділа з тобою в машині. І я чітко бачила, що моє пояснення її аж ніяк не задовольнило. Вона знає, що я не стала б отак, із добро-

го дива, вештатися по крамницях Алти з незнайомцем із півдня. І я знаю, на що здатна зневажена жінка.

Аніта. «Ніхто не сміє, пообіцявши щось Аніті, не дотримати обіцянки».

Вона мала в заставі мою душу, номер телефона Йонні та достатньо кебети, щоби скласти два і два. Зрештою, я таки підчепив ту заразу, яку вона поширювала.

— І ти довірилася Маттісу? — здивувався я.

— Так.

— Хоч він брехун і шантажист...

— І цинічний гендляр, який ніколи не дасть тобі ні на крихту більше того, за що ти сплатив. Одначе він дотримується угод. А також він був мені винен за певні ласки, які я йому свого часу зробила. Тож я попросила його повести їх хибним шляхом чи принаймні затримати їх у дорозі, а сама мерщій подалася до церкви, щоби вдарити у дзвони.

Я розповів їй, як Маттіс клявся, буцімто він бачив на власні очі, як я відпливав із Косунда на вітрильнику. А коли вони таки наполягли на тому, щоб перевірити у мисливському будиночку, він повів їх довгим обвідним шляхом. Якби не це, вони, ймовірно, нагодилися би ще до того, як перемінився вітер і я зміг почути церковні дзвони.

— Дивний він тип, — підсумував я.

— Дивний тип, — розсміялася вона.

Дорога до хатини забрала в нас годину. Погода зробилася помітно прохолоднішою, але хмари досі ще висіли низько. Я молився, щоб не пішов дощ. Іще не зараз. І я питав себе, чи оця схильність до молитви стає мені за звичку.

Коли ми підійшли ближче, мені здалося, я побачив якісь силуети, що зникли безгучно, швидко чкурнувши схилом угору. Кишки оленя було розкидано, а тушу повністю розпанахано.

Гості з Осло провели ретельний пошук грошей і наркотиків: матрац роздерли, з шафи все вивалили на підлогу, з пічки повигрібали золу. Остання пляшка самогону лежала під столом. Мостини вони позривали, так само як дошки зі стін. Останнє дозволяло припустити, що наркотики у квартирі Туральфа я заховав не надто надійно — вони знайдуть їх, тільки-но здогадаються там пошукати. Що нітрохи не турбувало мене — я не мав наміру повертатися по них. Насправді я через низку причин не планував більше братися до будь-яких справ із наркотиками. Власне, причин я мав не так багато, але вони були аж надто переконливі.

Лея чекала надворі, доки я різав поліетилен і витягав з нього труп. Я поклав кілька шарів руберойду на ліжко,

перш ніж розташувати на ньому тіло. Я легко стягнув з його пальця обручку. Можливо, Уго схуднув за час свого поневіряння у морі, а може, обручка завжди була трохи завелика на нього. Я зняв свій особистий медальйон і повісив йому на шию. Потім я поворошив язиком у себе в роті, перевіряючи, який саме зуб у мене зламаний; витяг плоскогубці та, вчепившись ними у відповідний зуб у роті небіжчика, виламав його з ясен. Я поклав гвинтівку йому на живіт, а деформовану кулю — йому під голову. Я глянув на свій годинник. Час збігав швидко.

Я накрив тіло ще одним шаром руберойду, відкоркував пляшку з бімбером, змочив алкоголем ліжку і руберойд, а решту розприскав по хатині. Геть трішки ще лишалося у пляшці. Я вагався якусь мить. Потім перекинув пляшку догори денцем і спостерігав, як пересохлі мостини всотують нечестиве пійло Маттіса.

Я витяг сірника з коробки, чиркнув ним, здригнувшись від звуку тертя, і подивився на вогник.

Час.

Я кинув сірник на руберойд.

Я читав, що людські тіла горять кепсько. Ми на шістьдесят відсотків складаємося з води — можливо, саме тому. Та побачивши, як швидко займається просмоле-

ний руберойд, я зрозумів, що на цьому грилі залишить-ся небагато м'яса.

Я вийшов надвір, залишивши двері відчиненими, так щоб полум'я могло по-справжньому розгорітися.

Мені не варто було про це непокоїтись.

Полум'я неначе промовляло до нас. Спершу голоси його щось стримано бурмотіли, потім поступово гучність їхня збільшувалася, вони несамовитішали і врешті-решт зірвалися на дику какофонію. Навіть Кнут радів би такому гарному багаттю.

Ніби здогадавшись, про що я думаю, вона сказала:

— Кнут вічно твердив, що його батько горітиме у пеклі.

— Як щодо нас? — запитав я. — Ми горітимемо у негасимому вогні?

— Я не знаю, — сказала вона, беручи мене за руку. — Я намагалася зрозуміти, але найкумедніше те, що я нічого не відчуваю. Уго Еліасен. Я прожила під одним дахом з цією людиною понад десять років, але я не відчуваю до нього жодного співчуття, і мені навіть не соромно через це. Я більше не злюся на нього, але й не відчуваю себе щасливою. І мені більше не страшно. Мене переслідував постійний страх від дуже давнього часу. Я боялася за Кнута, боялася за себе. Я навіть тебе боялася. Але знаєш, що найдивовижніше?

Вона ковтнула і втупилась у хижу, що перетворилася зараз на суцільну вогняну масу. У багряних відблисках полум'я Лея видавалася особливо вродливою.

— Я не шкодую про це. Не шкодую зараз, і я не пошкодую згодом. Якщо те, що ми робимо зараз, це смертний гріх, то я таки горітиму у вічному вогні, бо не маю наміру просити прощення. Єдине, в чому я розкалася цими днями, — обернулася вона до мене, — це в тому, що я відпустила тебе.

Нічна температура впала різко і раптово; то, напевне, від жару пожежі так палали мої щоки і чоло.

— Дякую, Ульфе, що ти не здався.

Вона погладила мою розпашілу щоку.

— Гм... Не Юн?

Вона пригорнулася до мене. Її губи майже торкалися моїх.

— З огляду на план, ймовірно, краще буде, якщо ми й далі називатимемо тебе Ульфом.

— Коли вже зайшла мова про імена і плани, — сказав я, — чи вийшла б ти за мене?

Вона різко зиркнула на мене.

— Ти робиш мені пропозицію зараз? Коли мій чоловік, просто перед нами, згорає на попіл?

— Це практичне питання...

— Практичне, — пирхнула вона.

— Практичне, — склав я руки на грудях і подивився на небо, тоді на годинник. — На додачу до того, що я кохаю тебе більше, ніж я кохав будь-яку іншу жінку в своєму житті, а я чув, що у лестадіанців не вільно навіть поцілувати жінку до шлюбу.

Покрівля і стіни хижі впали, сипонувши навколо зливою іскор. Лея міцніше притиснулася до мене. Наші губи зустрілися. І цього разу жодного сумніву не могло бути. Вона цілувала мене.

Коли ми поспіхом рушили назад, до селища, на місці мисливської хижі позаду нас курилося чорне згарище. Ми домовилися, що я ховатимусь у церкві, поки Лея спакує речі та забере Кнута, а тоді приїде по мене «фольксвагеном».

— Багато речей не напаковуй, — сказав, поплескуючи пояс-гаманець. — Ми зможемо купити все, що нам знадобиться.

Вона кивнула.

— Не виходь, нікому не показуйся. Я прийду по тебе.

Ми попрощалися на посипаній гравієм дорозі, акурат там, де я зустрів Маттіса того вечора, як прибув до Косунда. Зараз у мене було відчуття, ніби відтоді минули

роки. І точнісінько як тоді, я відчинив зараз важкі церковні двері і підійшов до віттаря. Там я зупинився і подивився на розп'яття.

Чи був мій дід цілковито щирим, коли казав, буцім не може відмовитися від того, що дають безкоштовно, і чи було це єдиною підставою для його навернення у християнські забобони? І чи цього разу мої молитви справді було почуто і мене врятував той хлопчина з хреста? Чи я винен йому що-небудь?

Я глибоко зітхнув.

Кому? Йому? Він — лише зображення чоловіка, вирізане з дровиняки. Там, на березі, скелі, до яких молилися місцеві, і це мало допомагати їм аж ніяк не гірше.

Однак...

Прокляття!

Я всівся на передній лаві. Замислився. Сподіваюсь, я не видаватимусь аж надміру претензійним, якщо скажу, що розмірковував про життя і смерть.

Хвилини за двадцять грюкнули двері. Я обернувся всім торсом. Було занадто темно, щоб розгледіти, хто ішов проходом між рядами. Але не Лея — кроки були занадто важкими, як на неї. Йонні? Уве?

Серце моє калатало, як скажене, а я намагався згадати, навіщо я, йолоп, викинув пістолет у море.

— То що, — неспішно протягнув знайомий глибокий голос, — ти розмовляєш із Господом? Я припускаю, ти питаєш Його, чи правильно ти вчиняєш?

З якоїсь причини я побачив Леїні риси в її батькові ясніше саме зараз, коли він тільки-но встав із ліжка. Його рідкувате волосся не було зачесане так акуратно, як зазвичай, а сорочка була застебнула не на ті гудзики. Вже саме тільки це робило його вигляд не таким загрозливим. Проте щось іще в тоні його голосу і виразі обличчя підказувало мені, що він прийшов із мирними намірами.

— Я ще не зовсім вірянин, — зізнався я, — одначе не стану більше заперечувати, що у мене виникли сумніви.

— Всі мають сумніви, Йоне. Віряни — більше, ніж будь-хто.

— Справді? Ти теж?

— Звісно, я маю свої сумніви.

Якуб Сара, крекчучи, опустився поруч із мною на лаву. Він не справляв враження дебелистого чолов'яги, одначе лава під ним хитнулася.

— Ось чому віра називається вірою, а не знанням.

— Навіть для проповідника?

— Особливо для проповідника, — зітхнув Якуб. — Він має підтверджувати власні переконання щоразу,

коли проповідує Слово Боже. Він має відчувати свою переконаність, знаючи, що голос його виразно виказуватиме як віру, так сумнів. Чи вірю я сьогодні? Чи достатньо сильна моя віра сьогодні?

— Гм... То як щодо випадків, коли твоя віра не досить сильна?

Він потер підборіддя.

— Тоді ти маєш вірити, що жити по-християнськи — це добре в будь-якому разі. Зречення мирських спокус, відмова від гріха на користь людині вже у земному житті. Я читав, що спортсмени вважають вартісними біль і зусилля тренувань, навіть якщо вони не приносять їм перемоги і нагород. Якщо раю насправді немає, ми принаймні маємо гарне, безпечне життя як християни, працюючи, живучи щасливо, піклуючись одне про одного і приймаючи ті можливості, що дають нам Бог і природа. Знаєш ти, що казав про лестадіанство мій батько, який теж був проповідником? Що якби тільки перелічити людей і сім'ї, що їх наша релігія врятувала від алкоголізму і руїни, робота наша виправдана, навіть якщо ми проповідуємо брехню.

Він зробив паузу і за хвилину повів далі:

— Але це не завжди так. Іноді життя за Святим Письмом вимагає більшого, ніж треба. Як у випадку Леї...

Коли я, в полоні своїх оманливих переконань, присилував її...

Голос його ледь чутно затремтів.

— Мені знадобилися роки, щоби зрозуміти це, але ніхто не має з батькового примусу жити у шлюбі з ненависною людиною. З чоловіком, який взяв дівчину силою. — Він підвів голову і подивився на розп'яття. — Так, я й досі переконаний, що вчинив згідно зі Святим Письмом, але іноді ціна спасіння буває аж надміру високою.

— Амінь.

— А ваша пара... ти і Лея... — перевів він погляд на мене. — Я побачив тоді, у молитовній залі. Двоє молодих, ви так дивились одне на одного, ти і Лея, у задньому ряду, думаючи, що ніхто вас не бачить...

Він сумно похитав головою і усміхнувся.

— Тепер, звісно, впевненості немає щодо того, як трактує Святе Письмо повторний шлюб, не згадуючи вже про одруження з невірним. Але я ніколи досі не бачив Лею такою, як зараз. І я ніколи не чув її такою, як зараз, коли вона прийшла по Кнута. Ти, Ульфе, зробив мою дочку знову красивою. Я просто кажу, як є, і схоже, ти почав виправляти зло, яке я вчинив колись.

Він поклав свою велику зморшкувату руку мені на коліно.

— Ти дієш правильно, вам треба їхати з Косунда. Родина Еліасенів дуже могутня, вони впливовіші за мене, і вони тут не даватимуть вам із Леєю життя.

Тепер я зрозумів. Коли після молитовного зібрання він питав мене, чи я думаю забрати Лею з собою, він не погрожував мені. Він благав мене.

— Зрештою, — поплескав він мене по коліну, — ти віднині мертвий, Ульффе, правильно я кажу? Я отримав інструкції від Леї. Ти був самотнім, пригніченим забродою і, підпаливши мисливський будиночок, ліг там на ліжку і прострілив собі голову з гвинтівки. На обвугленому трупі знайдуть твій іменний жетон, а ми обоє — я та Уве Еліасен — засвідчимо, що тобі бракувало одного з передніх зубів. Я поінформую про все твоїх родичів, коли такі знайдуться, і поясню їм, що ти заповідав поховати тебе тут; подбаю про всі формальності, домовлюся з вікарієм про відправу і швидке поховання. Ти хотів би якийсь конкретний хорал на свій спомин?

Я обернувся до Якуба. У напівмороці зблиснув золотий зуб у нього в роті.

— Я залишусь тут єдиним, хто знає правду, — підсумував старий. — І навіть я не знатиму, куди ви їдете. Я не хочу цього знати. Але я сподіваюся коли-небудь знову побачити Лею і Кнута.

Він підвівся, рипнувши коліньми. Я теж звівся на ноги і простягнув йому руку:

— Дякую.

— Це я мав би дякувати тобі, — сказав він, — за те, що ти дав мені нагоду зробити добро для своєї дочки. З Богом, прощай, і нехай усі Його янголи оберігають вас.

Я простежив за ним поглядом до самого виходу. Відчув повів прохолодного повітря, коли відчинилися і знову зачинилися важкі церковні двері.

Я нетерпеливився. Подивився на годинник. Лея барилася більше, ніж я передбачав. Мені залишалось тільки сподіватися, що вона не вскочила у якусь халепу. Чи не передумала. Чи...

Знадвору долинуло дирчання мотора в сорок кінських сил. «Фольксваген». Я саме намірявся рушити до дверей, коли вони різко розчахнулися, і три особи увійшли до церкви.

— Стій, де стоїш! — гримнув чоловічий голос. — Упо-раємося швидко!

Чолов'яга квапливо чвалав до мене між рядами лав. За ним ішов Кнут, але мою увагу одразу привернула Лея. Вбрана у біле. На ній була... її весільна сукня?

Маттіс зупинився перед вівтарем. Начепив на ніс пару комічно-крихітних окулярів і став гортати якісь

папери, витягнувши їх із кишені своєї парки. Кнут застрибнув мені на спину.

— Ой, щось причепилося до спини! — вигукнув я, крутячись на місці.

— Еге! Це *рікіші* Кнут-сан із Фіннмарк-кен! — збуджено репетував Кнут, міцніше чіпляючись мені за шию.

Лея підійшла до мене, стала поруч і взяла мене під руку.

— Я подумала, що варто відразу владнати цю справу. Це практичне питання, — прошепотіла вона.

— Практичне, — повторив я.

— Перейдімо з ходу до важливої частини, — сказав Маттіс і, прочистивши горло, підніс папери ближче до свого обличчя. — Перед лицем Бога Творця і владою, наданою мені як представникові норвезької судової системи, пробач, якщо я питаю, але чи береш ти, Ульфе Гансене, Лею Сара собі за законну дружину?

— Так, — сказав я чітко і голосно.

Лея стиснула мою руку.

— Чи обіцяєш ти любити і шанувати її, бути їй вірним, — гортав він папери, — у недузї та у здоров'ї?

— Так.

— Тепер я питаю тебе, Лее Сара: чи?..

— Так!

Маттіс зиркнув на неї поверх своїх окулярів.

— Що?

— Так, я беру Ульфа Гансена собі за законного чоловіка та обіцяю любити і шанувати його, бути йому вірною, аж доки нас розлучить смерть, яка не забариться, якщо ми не поквапимося.

— Авжеж, авжеж, — сказав Маттіс і знову зашурхотів паперами. — Побачимо, що тут... еге... Ось! Візьміть одне одного за руки. Еге, бачу, ви вже зробили це. В такому разі... Атож! Перед лицем Бога... і моїм, як представника норвезької влади, ви пообіцяли... купу всього. І ви взяли одне одного за руки. І отже, я проголошую вас законними чоловіком і жінкою, тобто юридично у шлюбі.

Лея подивилася на мене.

— Тепер відпусти його, Кнута.

Кнут відпустив руки і, зісковзнувши своєю спиною, приземлився позаду мене. Тоді Лея швидко поцілувала мене і знову повернулася до Маттіса.

— Дякую. Ти можеш підписати папери?

— Авжеж, — сказав Маттіс.

Він натиснув кнопкою кулькової ручки собі на груди і розписався на одному з паперів.

— Це — офіційний документ, і він буде чинним будь-де, куди ви поїдете.

— На його підставі я зможу отримати особове посвідчення? — запитав я.

— Тут твоя дата народження, тут наші підписи, а твоя дружина зможе підтвердити твою особу як Ульфа Гансена, тож так, цього має бути достатньо, щоб отримати — принаймні тимчасовий — паспорт у посольстві Норвегії.

— Це все, що нам знадобиться.

— Куди ви їдете?

Ми подивилися на нього мовчки.

— Авжеж, звісно, — пробурмотів Маттіс і похитав головою. — Нехай щастить!

Отак ми вийшли серед ночі з церкви подружньою парою. Я був одружений. І, якщо вірити моему дідові, «найгірше, коли куштуєш уперше». Тепер нам належало просто всістись у «фольксваген» та їхати з Косунда, доки ніхто не прокинувся і не побачив нас. Натомість ми зупинилися на сходах церкви і вражено витріщилися вгору.

— Конфетті, — сказав я. — Тепер усе за протоколом, нічого не бракує.

— Сніг пішов! — вигукнув Кнут.

Великі пухнасті сніжинки повільно пливли повітрям, сідаючи на чорне Леїне волосся. Вона голосно засміялася. Тоді ми збігли сходами вниз і сіли в машину.

Лея повернула ключ і запустила мотор. Вона м'яко відпустила зчеплення, і ми рушили.

— Куди ми їдемо? — запитав Кнут із заднього сидіння.

— Суворо таємно, — відказав я. — Можу тільки сказати — у столицю країни, для виїзду до якої нам не потрібні паспорти.

— Навіщо нам туди?

— Ми там замешкаємо. Спробуємо знайти роботу. Гратимемо.

— У що ми гратимемо?

— Багато у що. У таємні хованки, зокрема. До речі, я згадав анекдот. Як умістити п'ять слонів у «фольксвагені»?

— П'ять, — пробурмотів він собі під ніс, потім різко нахилився вперед, між передніми сидіннями. — Скажи!

— Два спереду і троє ззаду.

Якусь хвилину він мовчав. Тоді відкинувся на своє сидіння і розреготався.

— То що? — запитав я.

— Уже кращає, Ульфе. Але це не був жарт.

— Ні?

— Це ж загадка!

Він заснув іще до того, як ми виїхали з фюльке Фінн-марк.

Був уже день, коли ми перетнули шведський кордон. Монотонний пейзаж поступово мінявся, робився більш різноманітним, наповнювався барвами. Верхівки гір було прикрашено сніговими шапками, мов цукровою пудрою. Лея наспівувала пісеньку, яку вона тільки нещодавно вивчила.

— Просто під Естерсундом є пансіонат, — сказав я, гортаючи шляховий атлас, що я надибав у бардачку. — Схоже, затишний. Ми могли би зняти там номер на дві кімнати.

— Наша шлюбна ніч, — відгукнулася Лея.

— До чого ти хилиш?

— Вона цієї ночі...

Я замислився.

— Так, виходить, що так. Слухай, у нас купа часу, немає жодної потреби квапитись.

— Я не знаю, чого жадаєш ти, любий чоловіче, — сказала вона хрипкувато, позираючи в дзеркало заднього огляду, аби пересвідчитися, що Кнут іще спить, — але ти, либонь, знаєш, що подейкують про шлюбні ночі лестадіанок?

— Ні.

Вона не прокоментувала. Просто крутила кермо нашого автомобіля, дивлячись на дорогу з незбагненною усмішкою на червоних устах. Оскільки, я думаю, вона знала, чого я жадаю. Я думаю, вона знала це ще від того часу, коли поставила мені питання — тієї ще ночі, у мисливській хижі — питання, на яке я не відповів: про що найперше я подумав, коли вона сказала, що я — вогонь, а вона — повітря. Тому що, як сказав би Кнут, кожен знає відповідь на цю загадку.

Вогонь потребує повітря, щоб не згаснути.

Чорт! Яка ж вона вродлива!

То як закінчити цю історію?

Я не знаю. Але на цьому місці я думаю просто перестати її розповідати.

Бо в цьому місці добре. Можливо, надалі станеться щось не таке хороше. Одначе я знаю, що тут і зараз усе ідеально, що зараз я в такому місці, до якого завжди прагнув. Я в путі, але я вже там.

Я готовий.

Я готовий укотре програти.

Подяки

Фіннмарк, край не надто знайомий навіть норвежцям, я змальовував, спираючись почасти на досвід своїх власних подорожей і проживання в цьому краї у 1970-х — на початку 1980-х років, а частково також — на інших розповідях інших людей про саамську культуру, зокрема на свідчення Ювінда Егена, який люб'язно дозволив мені скористатися з матеріалів його дисертації на тему лестадіанства.

ЗМІСТ

Розділ 1	3
Розділ 2	14
Розділ 3	49
Розділ 4	61
Розділ 5	76
Розділ 6	85
Розділ 7	97
Розділ 8	119
Розділ 9	141
Розділ 10	148
Розділ 11	161
Розділ 12	179
Розділ 13	217
Розділ 14	223
Розділ 15	233
Розділ 16	250
Розділ 17	261
Подяки	281

Літературно-художнє видання

Серія «Карта світу»

Несбьо Ю

**КРОВ НА СНІГУ II:
ЩЕ БІЛЬШЕ КРОВІ**

Роман

Переклад з норвезької

Головний редактор *О. В. Красовицький*

Відповідальна за випуск *Г. С. Таран*

Художній редактор *О. А. Гугалова*

Комп'ютерна верстка *І. Л. Цибульник*

Коректор *Р. Є. Панченко*

Підписано до друку 20.07.17. Формат 70×108 ¹/₃₂.

Умов. друк. арк. 12,60. Облік.-вид. арк. 7,94.

Тираж 1500 прим. Замовлення №

ТОВ «Видавництво Фоліо»

вул. Римарська, 21А, м. Харків, 61057

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 5244 від 09.11.2016

Електронна адреса: www.folio.com.ua

E-mail: market@folio.com.ua

Інтернет-магазин: www.bookpost.com.ua

Надруковано з готових позитивів

у ТОВ «Видавництво Фоліо»

вул. Римарська, 21А, м. Харків, 61057

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 5244 від 09.11.2016

Несбьо Ю

Н55 Кров на снігу II: ще більше крові: роман / Ю Несбьо; пер. з норв. В. Б. Чайковського; худож.-оформлювач Р. В. Варламов. — Харків: Фоліо, 2017. — 282 с. — (Карта світу).

ISBN 978-966-03-5083-0 (Карта світу).

ISBN 978-966-03-7924-4.

Норвежець Ю Несбьо (нар. 1960 р.) у себе на батьківщині спочатку став відомим як економічний оглядач (закінчив Норвезьку школу економіки), потім як рок-музикант і композитор популярної групи «Di Derre», а наприкінці 90-х ще і як письменник, автор серії романів про поліцейського Харрі Холе. Перший з романів серії — «Нетопир» (1997) — був визнаний кращим детективом Скандинавії, удостоївся у критиків звання «миттєвого бестселера» й приніс авторові престижну премію «Срібний ключ».

У видавництві «Фоліо» вийшли друком книжки Ю Несбьо «Нетопир», «Червоногрудка», «Безтурботний», «Привид», «Мисливці за головами», «Таргани», «Леопард», «Сніговик», «Пентаграма», «Поліція», «Спаситель», «Син», «Кров на снігу».

Що чекає на кілера-невдачу, який власноруч не в змозі вбити людину і йому самому доводиться переховуватися від кулі найманого вбивці? Звичайно ж смерть. Однак Бог чомусь пожалів Ульфа і дав йому шанс вижити, ба більше — на Далекій Півночі, серед саамів, він знайшов своє кохання й навіть родину. Та чи вдасться йому зберегти це?..

Українською друкується вперше.

УДК 821.113.5
ББК 84(4Нор)